

ТЮЛІАН
ТУВІМ

JULIAN TUWIM

WYBÓR POEZJI

W przekładach ukraińskich

Wydawnictwo państwowe
LITERATURY PIĘKNEJ
Kijów — 1963

ЮЛІАН ТУВІМ

ВИБРАНІ ПОЕЗІЇ

Переклад з польської

Державне видавництво
ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ
Київ — 1963

До книги «Вибраних поезій» Юліана Тувіма (1894—1953), видатного польського поета, включено кращі вірші з його багатого поетичного доробку (з таких відомих збірок, як «Чигання на бога», «Сократ танцює», «Сьома осінь», «Четвертий том віршів», «Слова в крові», «Чорноліська Річ», «Циганська біблія», «Палаюча сутність», «Ярмарок рим» і з опублікованих посмертно рукописів) та кілька уривків із славнозвісної поеми «Польські квіти».

Перекладено за виданням:
Julian Tuwim. Dzieła. Czytelnik, 1955.

СЛОВО ПРО ПОЕТА

Чомусь хотілось би це слово про Юліана Тувіма, польського поета, чие ім'я стоїть в одному ряду з іменами найбільших поетів сучасності — Маяковського, Тичини, Аполлінера, Гарсія Лорка, Чаренца, Квазімодо, Галактіона Табідзе, Незвала,— почати так, як починалися старовинні книги:

«Одного осіннього вечора, коли вітер сумно завивав за вікном і дрібні дощові краплі монотонно стукали в шибки, зібралося в затишній кімнаті, біля каміна, де весело потріскували і ясним полум'ям грали сухі дрова, кілька давніх приятелів. Зайшла розмова про поезію, і один із друзів сказав: «А знаєте, що я надумав?..» Усі присунули свої стільці ближче...»

Це було не зовсім так. Але справді: кілька приятелів і одностудців зібралися якось і намислили з власної доброї охоти, без усяких видавничих замовлень, перекласти вірші Тувіма і зладити таку збірку, яка б дала українському читачеві більш-менш ясне уявлення про цього чудесного, і простого, і складного водночас, поета. Приятелі дали собі слово, що одверто критикуватимуть у цій роботі один одного, помагатимуть один одному, отже, кожен відповідатиме за всіх, а всі — за одного. Роботу — нележку, признатись,— виконано, слова додержано. Так виникла ця книжка.

Я бачив Юліана Тувіма тільки раз у житті. Це було 1949 року. У Варшаві, що тільки-но воскресала з руїн, тільки-но вигоювала жакливі рани, завдані їй фашистською навалюю, відбулось тоді урочисте відкриття поновленого пам'ятника Адаму Міцкевичу, на який теж піднялась була нелюдська рука загарбника. На велелюдному мітингу, що відкрив Владислав Броневський, було, звичайно, багато письменників, серед них і ми, гості з Радянського Союзу. Проте Юліана Тувіма (ми знали, що він у Варшаві) не було. Наступного, здається, дня ми пішли одвідати поета. Під час розмови хтось із нас запитав, чому він не був на святі. Тувім одповів, що не міг бути, бо для цього треба було переходити вулиці і площу, — а він, Тувім, хворіє на нервову хворобу, що зветься боязню простору, агарофобією. Я не раз потім думав: Юліан Тувім як людина боїться простору, але як же він, поет, любить простір, далекі перспективи, широкі обрії, незору далечинь світу!

Тувім був митцем і мислителем дуже широкого діапазону. Ніжний лірик і гострий, аж безпощадний, сатирик, співець інтимних людських почуттів і полум'яний трибун, сміливий експериментатор у мові й віршуванні і бездоганний майстер класичної форми, автор лагідно-жартівливих творів для дітей і безмежно складної поеми «Польські квіти», творець з надзвичайно оригінальною індивідуальністю, іноді вкрай суб'єктивний, і автор прекрасних перекладів «Слова о полку Ігоревім», Пушкіна, Некрасова, Гоголя, Маяковського, нарешті, — укладач жартівливо-наукових «Польського п'яницького словника» і «Вакхічної антології...» — і все це — в одній особі! Він був палким прихильником одного з основоположників польської поезії, Яна Кохановського (XVI ст.), і свого старшого сучасника Леопольда Стаффа, він називав з великою шанобою ім'я «сивобородого барда» Уїтмена, він любив Рембо і обожнював Пушкіна, він пишався, що має в літературі попередників, яких величав своїми патронами, він перегукувався з Маяковським, але завжди був самим собою і з невимовною зневагою вимовляв слово епігон. Він належав один час до групи, що гуртувалася навкруг журналу «Скамандр» і мала в основ-

ному модерністський напрям, а, проте, дала польській літературі цілу фалангу найвидатніших сучасних майстрів,— однак жодна група і жодна мистецька школа не могли поглинути того, що звалось Тувімом. Деякими рисами нагадує він мені вірменського поета Єгіше Чаренца, так само глибоко пов'язаного з традиціями і так само далекого від епігонської традиційності та хрестоматійності, такого ж неспокійного та безоглядно щирого.... А те, що Маяковський під час свого перебування в Польщі особливо відзначив Тувіма, в якому відчув справжній талант, справжнє людське серце і чесний розум, який ще не розгорнувся на повну силу в умовах тогочасної буржуазної Польщі, промовляє нам дуже багато.

Літературознавці кажуть, що на першому етапі своєї діяльності (починаючи приблизно з 1918 року, коли вийшла перша збірка Тувіма) поет висловлював демократичні симпатії, любов до «простих людей» і зневажливість до панства та до міщанства, але це не мало виразного політичного й соціального забарвлення. Лише з часом, говорять вони, зросли і зміцніли в Тувімовій поезії ноти протесту проти пансько-буржуазного ладу, проти фашистської загрози, проти несправедливих воєн і дикої воєнщини. Тільки тоді, коли після нападу гітлерівців на Польщу Тувім емігрував до Америки, досяг він повного зросту як політичний поет і активний громадянин, виступаючи гостро і проти фашизму, і проти реакційного емігрантського польського уряду, створивши потрясаючу поему «Польські квіти», де поет виступає як речник інтересів і прагнень робітництва. Так міркують літературознавці. Вони підкреслюють, що після повернення в рідну країну (1946) Тувім на повен голос привітав молоду, народну Польщу, став одним із найвидатніших її співців, проголосив славу червоному революційному прапорю.

Все це правда. І хочеться, проте, сказати, що Тувім усе життя був Тувімом, що революційні, демократичні, соціалістичні струни жили в його бунтівливій душі ще на світанку життя, що з першого свого кроку в літературі він ненавидів старий світ, світ гноблення і кривди, і прагнув нового світу, світу вільності і справедливості. А що світогляд його кристалізувався не тільки у боротьбі проти немилих йому явищ світу, а й часом у боротьбі з самим собою, то це можна сказати про багатьох його сучасників і товаришів.

Юліан Тувім народився 1894 року в Лодзі. Лодзь була за того часу повітовим містом в Царстві Польському — складовій частині Російської імперії. Про ту Лодзь збереглися у Тувіма гіркі спомини, запам'яталися чудернацькі вивіски на взірць такої: «Мужській партной, він же мадам і ремонти» (вірш «Лодзь»). Разом з тим Лодзь — місто не тільки сильно розвинутої фабричної промисловості, але й давніх і міцних революційних традицій. Любов до Лодзі і вірність їй поет зберіг на все життя. Він писав:

Коли я чолом аж зірок сягну,
Як слави почнеться ера,
І зчинять за мене сварку бучну
Сто міст, немов за Гомера,

Коли мої статуї славить мене
Скрізь будуть «вікам і народам»
І кожне містечко волають почне:
«Пророче, ти звідси родом!» —

— Нашадки! Цим здогадам — шаг ціна,
Облиште їх тувімістам.
Сам свідчу я: Лодзь, і тільки вона
Була моїм рідним містом.

Це сказано замолоду, але під цим підписався б Тувім і в останні роки життя. Адже в одному з пізніх його віршів — «Доні в Закопаному» — читаємо:

Горам кланяйся, донечко, горам високим,
З височини — кланяйся низько ти Лодзі фабричній!

Лодзь фабрична — це передусім робітники, «прости люди», «гнані і голодні». Їх бачив малий Юліан на кожному кроці, і для них широко розкрилося серце поета. Можна, розуміється, погодитись, що рядки, які я зараз процитую, мають ідеалістичний характер, але вони продиктовані великою любов'ю і вірою:

Грядеш, Поезіє! З'єднай шляхи
Заліза і думок, зітхань і Міста!

Нового бога породи, Пречиста!
Хай знищить світ покори і пихи,
Людське життя хай витягне з болота,
Хай в *ореолі* встане урочисто,
І вбога вирушить за ним голота
З міст, фабрик, шахт, із піль, із сіл
глухих,—

Всіх Утреня осяє щирозлота.

(Розрядка скрізь моя, слово *всіх* підкреслив автор).

Рядки ці взято з книги «Чигання на бога», що вийшла 1918 року,— молодечої збірки поета.

А от що писав Тувім змужнілий, коли він побачив уже і прокляв уже всі «принади» Польщі Пілсудського і пілсудчиків, коли на його очах насунула зловорожа гітлерівська хмара на рідну його країну, коли він спинився з пекучим болем у серці по той бік океану і творив—у Бразилії, у Сполучених Штатах Америки— свої гіркі й світлі «Польські квіти»:

Доми забарвлені землисто,
У брамі робітник похилий
Суху картоплю з миски їсть,
А весь пожовклий, посірілий,
Бо голод, холод, бруд і злість.

У вир машини неблаганий
Трудящий кида рештки сил,
А колір в нього олив'яний,—
На ньому металевий пил.

У цій *Farbenlehre* (науці про кольори) міста, як висловлюється Тувім, передчуваються вже слова відомої польської пісні про червоний прапор, що співалася, особливо за років першої російської революції, і в нас російською та українською мовами. Передчуття нас не обманює—в кінці цього розділу поеми сказано про прапор, який піднесли над барикадою повсталі робітники:

...У повітрі тоне
Іх прапор-заклик, прапор-гнів,
А колір має він червоний,
На ньому кров робітників.

Це — точна цитата із тої революційної пісні.

В одному з пізніх віршів Тувіма про цей прапор
робітництва, прапор революції, сказано так:

Це стяг, що я в віках його прославлю,
Це стяг, що землі і моря єдна.
Де тільки древно я його поставлю,
Там вісь початок матиме зма.

Якщо когось тут може збентежити підкреслення
поетового «я» («я прославлю», «я поставлю»), то не-
хай той хтось пригадає, якою наскрізною нотою про-
ходить оте «я» в творчості Володимира Маяковського.

Юліан Тувім дуже вразливий був на людські стра-
ждання, на людські болі, на некрасиве й несправедли-
ве, гірке і тяжке в людському житті. Про міську
бідноту, про «спеку злидарів» писав він з такими силь-
ними натуралістичними деталями (слово н а т у р а л і-
с т и ч н и й не завжди, як я гадаю, має огудливе зна-
чення, все залежить від цілеспрямованості художнього
твору):

Мухи рояться мстиві на ліжку, на зжовклій газеті,
На м'ясі гидотнім — усюди повзають, тнуть,
дзижчать.
Спокій і прохолода є тільки в міським клозеті,
Бо на подвір'ї в клоаці мушиська лихі киплять.

(«Спека злидарів»)

А ось перед нами трагедія людини-каліки, малий
і страшний вірш «Горбань». Горбань стоїть перед ві-
триною в магазині, розглядає краватки:

Чудові краватки — червоні, сині,
Та все ні до чого, як горб на спині.

І жахливий висновок:

Міцного і довгого шарфа
Мені купити було б,
На шії вузлом стягнути,
Прикрити горб.

Тоді — й не впізнати нікому!
Лише прохожий застигне на мить:
«Чому не краватка на ньому,
А він на краватці стремить?»

Коли в рядках вірша «Молебень», де поет молиться «за всіх принижених кривду, за всіх незбагнених тугу», читач може побачити сліди релігійності (досить, на мою думку, умовної), а при охоті і пасивне, тільки пасивне співчуття до «унижених и оскорбленных», а не активне втручання в життєву боротьбу, то слід сказати, що в цю боротьбу Тувім втручався протягом свого життя дедалі рішучіше. В цьому треба погодитись із літературознавцями.

Але вже з перших своїх творчих кроків узяв поет у руки сатиричний бич — а це ж таки активна, дійова зброя! — і до кінця віку не випускав його. Він писав убивчі вірші про сіре, запліснявіле, туподумне, дріб'язкове, безсердечне міщанство («в приміщеннях страшних... страшні міщани» — вірш «Міщани»), він у збірці, випущеній 1933 року, звертався «До простої людини» — до громадянина панської, буржуазної Польщі, Польщі Пілсудського:

Коли до мурів знов ліпити
Почнуть відозви свіжим клеєм
І вдарить чорний друк на сполох,
Щоб «військо» й «люди в найширших колах»
Байками знову засліпити,—
Хай знову йолоп віри йме їм,
Що треба йти й з гармат лупити,
Палити, різати й топити...

Він рішуче радив «простій людині»:

О брук трохи приклад рушниці! —
Бо кров твоя, а їхня нафта!
І від столиці до столиці
Гукни на всі ті їх марниці:
«Нема дурних, панове шляхта!»

Вершиною сатири Тувіма можна вважати великий вірш «Бал в опері», датований 1936 роком. До цієї дуже сильної, хоч і не скрізь легкої для зрозуміння речі я відсилаю читача безпосередньо.

З такою ж силою, з якою ненавидів Тувім потворність життя, любив він красу життя.

Він зріс у небагатій міській інтелігентській родині. Його спомини про дитинство словнені глибокої ніжності. Треба сказати, що дитинство завжди було, єсть, буде одною з так званих вічних тем у мистецтві. Щоб далеко не ходити, досить згадати Шевченкові вірші про дитячі роки, Франкового «Малого Мирона», «Дитинство» Льва Толстого, «Дитинство» Горького... Прикметно, що в мемуарах таких великих митців, як Шаляпін і Станіславський, найяскравіші сторінки — ті, де йде мова про дитинство, про юність, про перші й свіжі «впечатленья бытия», кажучи словами Пушкіна.

Тувім згадає свої хлоп'ячі дні:

З буфета кави дух підсмаженої линув,
Ванільні пахощі ішли від молока,
Коли ти, змружившись, трусив рясну ліщину,
І листя на гіллі струміло, як ріка.

Аж захлинався ти, віддавшись стихіям.
А кропиви посік! А витолочив трав!
Шишок і жолудів мільйони збито кием,
Коли по деревах ти мавпою стрибав.

Ця повнота життєвих радощів, від яких майбутній поет аж захлинався, іскрами розбризкана в усій його творчості, а сконденсована вона в одному, скажу так, нюховому образі: щастя пахне кавою («Запах щастя»).

Звести ціле море різних і різноманітних почувань до одної промовистої деталі — в цьому видно справжнього художника.

І цей справжній художник, син міста та ще й фабричного міста, особливою якоюсь любов'ю, дуже інтимною, дуже скромною і дуже міцною, любив природу: квіти, зілля, воду, дерева, сонце... Він знаходив для неї найтепліші, найясніші, найчистіші фарби. Роком 1914-м, юнацьким роком Тувіма, позначений вірш «Геліос», де проголошено славу Геліосу — давньогрецькому богові сонця, — славу ранковому сонцю:

Розгорялася далеч рожева,
Підіймалася куля вогнева,

Підіймалася, вирізьблялася,
Гей же, слава! Розросталася.

Тувім — надзвичайний майстер ловити перемінні, перебіжні, швидколетні хвилини в житті природи і наносити їх на своє поетичне полотно імпресіоністичними. коли вже треба терміна, мазками:

А близьенько щось тут задзвеніло,
А далеко — щось відрожевіло.
Що воно, питаєте мене ви —
Чверть — пташине, три чверті — рожеве?

Якщо шукати паралелей у нашій поезії, то в першу чергу згадується Тичина «Сонячних кларнетів», знамениті його цикли «Енгармонійне» і «Пастелі».

З цією любов'ю до природи у Тувіма міцно пов'язана любов до рідної країни, яка на чужині виливалась інколи в напівжартівливе зітхання («Фантастична прогулянка в Фонтенбло»), а інколи набувала форм гострої ностальгії — туги за рідним краєм («О сива мло» — в книзі «Польські квіти»).

У такій чутливій і діткливій душі не могло не посідати значного місця знов-таки «вічне» почуття — кохання. Часом дзвеніло воно тихим смутком:

На балконі став я,
Руки заламав я,
І в квітневе небо
Сірий зір послав я.

. . . . .
Тіні засмутились:
Чом ми розлучились? —
І в туманній далі
Ти мені з'явилась.

На балконі стала,
Руки заламала
І в квітневе небо
Синій зір послала.

Сірий зір і синій зір зустрічаються в уяві, любов живе й по розлучі...

Гріх було б мені, коли б я, говорячи про любовну лірику Тувіма, не згадав Гейне. Отже — згадую.

Як і Гейне, Тувім частенько закрашував свої розмови з коханою чи з коханими легкою, а інколи й гіркою іронією. В одному з віршів цього ряду поет пропонує своїй милій оселитись десь у провінції, «в Кутні чи в Серадзі, в Раві чи Ленчиці», він так описує ту ідилію, яка на них там чекає:

Тепло там, хоч тісно, любо б там жилося,
Спалося б там міцно, добре б і пилося.

Там уранці півні на воротах піють,
Там сусіди добрі плодяться й тупіють.

Я в корчму пішов би, у куточку сів би,
Тихою сльозою давне оросив би.

Я б тобі, єдина, при вина чарчині,
Мовив: «Що, голубко, думаєш ти нині?»

Жаль тобі за шумом, тужиш по столиці?
Нудишся ти, певне, в Кутні, у Ленчиці?..»

А звичайно — їй жаль, вона тужить, вона нудиться... Стара як світ історія: вона не розуміє його. На запитання поета «при вина чарчині» вона не відповідає нічого, але вночі, коли не спить, слухаючи завивання вітру в комині, питає сама себе:

«Ну, й чого шука він в Кутні, у Ленчиці?»

Як шекспірівський Лір був «королем з голови до ніг» (у Шекспіра, між іншим, сказано «прозаїчніше»: «в мені кожний дюйм — король»), так і Тувім був з голови до ніг поетом. І роздуми про поезію, про поетичну майстерність, про роль поезії в людському житті займають значне місце в його творчості, починаючи з великого вірша «Поезія» в збірці 1918 року «Чиганя на бога» і кінчаючи «Польськими квітами».

Тувім у юності доходив до радісної нестями, читаючи книжки улюблених поетів. От як в одному з розділів «Польських квітів» малює він своє враження від книжки вчителя свого Леопольда Стаффа:

Німий, глухий на все, читаю,
Чоло рукою підпираю,
А друга відбиває ритми
Об столик садовий камінний
Або розчісує чуприну;
То очі в книгу, то на небо,
То ноги в узол, то під себе,
То пробіжуся по альтані,
Слова повторюючи знані,
То знов до книжки, аж з оправи
Стираю золото яскраве.

Але від перших своїх кроків і до кроку останнього Тувім чудесно усвідомлював, що справжня поезія — це поєднання високої творчої настроєності, пориву, зльоту, натхнення зі строгим розрахунком, з математичною точністю роботи. У тих же самих «Польських квітах», звертаючись до поезії з питанням «Скажи нам, хто ти?», автор кінець кінцем радить поетові «срібло й сипяву спокою, навалу слів, безумство бунту» вивірювати «циркулем, вагою і строгим ладом контрапункту».

Творець і майстер завжди поєднувались у Тувіма і в його поезиці, і в його поезії.

4

Часто про деяких поетів кажуть: останній романтик. Але такого не буває. Останній романтик на землі буде і останнім на землі поетом. (Беру, звичайно слово «романтик» не в історико-літературному значенні, а на окреслення певного строю душі).

Вірно я говорю чи ні, але Юліан Тувім був поетом і був романтиком.

Не втратив чарів романтичний сум,
Русалки й рожі, солов'ї й гоплани,
Та щораз дужчає й життєвий шум:
Де Місяць, там гудуть аероплани!

Хай Ахіллес і Пяст на весь свій зріст
Героями стоять в промінні слави,
Та вже в пащеках електричних міст
Юрба вирує, мов потоки лави!

Здається мені: сам Тувім розумів, що романтика, буйний розлив гарячих барв життя, чи то уявного, чи то дійсного, чи, нарешті, уявного, яке завтра стане дійсним, є не тільки в русалках і рожках, солов'ях і гопланах, а й у сучасних аеропланах, що конкретизують найсміливіші мрії людства. А протиставляючи могутні особи міфічних Ахіллеса і Пяста юрбі, що вирве, мов потоки лави, не міг же думати автор «Польських квітів», ніби в масових людських рухах немає краси й величі, романтичної краси й величі.

Новатор з новаторів, Тувім кохався, одначе, в фантастичних привидах минулого, в міфічних постатях античної древності і польської давнини. В одній із своїх поезій про поезію він звертався до коня «з Аполлонової стайні», тобто до Пегаса, щоб той переніс його в Чорнолісся, в край Яна Кохановського, що був улюбленим поетом не тільки Юліана Тувіма, але й Юліуша Словацького.

Коню! Коли ми, злетівши над хмари,
До Чорнолісся полинемо?

Там не водою, не медом-росою
Липа чарує дідизна.
Мають там птиці, б'ють блискавиці,
В полум'ї вічна вітчизна.

Блискавицями і полум'ям осяяна була любов Тувіма до рідної землі, «вічної вітчизни» — Польщі — і до людства. Це блискавиці і полум'я минулого, що кидають відсвіт на сучасне і опромінюють майбутнє.

У вірші «Народження поетового сина», повному раблезіанської життєрадісності, виступають персонажі з народних казок, із переказів, із міфів — поруч з цілком реальними істотами, які нагадують нам світ «Пана Тадеуша»:

В дуди дмуть великі та малі
Блазні, мацапури, ліліпути,
Хохлик, Свистак і старий Борута,
Пан Твардовський, відьма на мітлі,
Мужики, євреї та міщани,
Куці фраки, довгі сутани!

І та сама рука, що виводила ці рядки, що складала цей химерний список, та сама рука переносила на папір і трагічні гримаси, і ясні усміхи, і грозові спалахи найсучаснішої сучасності.

5

Та сама рука писала в молодій, воскреслій з мертвих, народній Польщі:

Мій народе! Варшаво! Розкрилля орлине!
Знамено робітниче! Червоний привіте!
Заквітаюча земле! Змінений світе!
О моє кожне Щоднини!
Щастя моєї юності, молодшої ніж замолоду!
Весно людства — походи багрянородні!
Щастя сонячної путі, крізь пітьму пробитої!
Щастя моє, що я громадянин сьогодні
Чудової Речі Посполитої!

Та сама рука складала зворушливий лист «Доні в Закопаному», але поет закликає свою дочку, юну «гарцерку» — члена Спілки польської молоді:

Кланяйся ти вчителькам, що працюють по селах,
Ходять у школу в морози, в холодні завії,
Шли свій привіт друкарям, громадянку весела
Нашої Польщі, республіки щастя й надії.

. . . . .

Ходячи твердо по польській землі презеленій,
Тих людей полюби, які Польщу збудили,
Квіт поклади біля дому, де жив колись Ленін.
Прості люди його, моє серце, любили...

Та сама рука іще під час заокеанського блукання твердо вивела «Молитву» в «Польських квітах», яка потрясла серця читачів своїм революційним патріотизмом. Поет звертається до бога — знову-таки прошу не брати цього слова буквально і простолінійно:

...Всі тучі оберни в заграви,
У дзвони золоті удар,

Відкрий нам Польщу, гідну слави,
Як небо — блискавкою з хмар.
Дай нам прибрати дім наш рідний,
Звільнить від попелу й руїн,
Від наших згрішень і провин:
Хай буде чистий, хоч і бідний,
Наш дім над смутком домовин.
В країні, що з труни воскресне
У сяйві вольності-зорі,
Хай буде добрий лад і чесний,
Розважливі проводирі.
А як народ на ноги встане,
Хай стисне жилавий кулак,
Щоб городяни і селяни
Не годували розбишак.
Банкірів, боже, хай не стане
І в злот не вироста мідяк.
Приборкай гордого душею,
Серця покірних піднеси,
«Ні елліна, ні іудея» —
Свій заповіт проголоси.

Не розпачем, а найглибшою любов'ю до вітчизни
продиктовані оці чудові слова в «Молитві»:

Дай хліб із польського нам поля
І труни — з польської сосни.

А коли поет каже:

Збратай з народом ста народів
І відверни від вражих зграй,

то ми відчуваємо потиск гарячої братерської долоні.
Народ ста народів — Радянський Союз.

За юних літ написав Юліан Тувім сумно-сатиричну
поемку про дореволюційну «расейську дійсність» —
з чисто чеховським настроєм, з чеховськими, щедрін-
ськими географічними назвами та іменами людей: Мор-
добийський повіт, телеграфіст Петро Плаксін, касир
Яків Параграфов, технік Влас Хомич Запойкін... Не-
весела поемка! Але російський народ, російську мову,
російську літературу Тувім любив усією силою своєї

душі — це видно і з його висловлювань у прозі та в віршах і, головне, з його перекладів, для яких навіть ніби трохи замало слова блискучі.

А в славетному вірші «Ех oriente», що значить «Зі сходу» і що є не договореним до кінця латинським реченням «Зі сходу (йде) світло», поет розкриває обійми багатонаціональному радянському народові, називаючи, як імена друзів, великих попередників і близьких поетовому серцю сучасників, імена Руставелі, Навої, Сулеймана Стальського, славлячи тунгуса і евенка, що читають Толстого і Міцкевича, пророкуючи Едісонів, що вийдуть із «малих камчадалів», і чуваських, марійських «майбутніх Ньютонів»...

Як до братів, звертається він, «син Лодзі», до азербайджанця Самеда Вургуну, до таджика Турсун-заде, до грузина Чіковані.

Це натхненне слово, написане в віршовій манері старовинних східних поетів, кінчається урочистою подобою тосту:

Ніби келих, підношу я слово за дружбу народів,
Гімн країні, де грає світанок всесвітній, співаю!

Ці слова мені особливо радісно виписувати, бо я свого часу перший познайомив з ними українських читачів.

Юліан Тувім помер 1953 року. Його життя було прекрасне, бо це була творчість, бо це було кипіння, бо це була правда. Його спадщину свято береже народна Польща і глибоко шанують народи-брати. Ми, українські перекладачі, що склали цю книгу, віддаємо нею скромну данину світлій пам'яті поета, чия творчість по праву ввійшла в світову золоту скарбницю.

МАКСИМ РИЛЬСЬКИЙ

3 вересня 1962 року

З КНИГИ „ЧИГАННЯ НА БОГА“ (1918)

ГЕЛІОС¹

А край вулиць, з-за хмар-білотканок
Злотолиций зайнявся світанок!
Зарум'янився, забагрянився,
Гей же, слава! Сполум'янився!

Розгорялася далеч рожева,
Підіймалася куля вогнева!
Підіймалася, вирізьблялася,
Гей же, слава! Розросталася!

Язики вогняні, безупинні
Тротуари торкали камінні!
Лоскотали їх, огрівали їх,
Гей же, слава! Цілували їх!

[1914]

Переклав М. Рильський

Примітки — в кінці книги.— *Ред.*

ВЕСЕЛА ПІСНЯ ПРО ДІМ

Гей, високий дім, червоний дім!
Гей, та розкриті в ньому вікна!
Порожній, геть порожній дім,
Вітер в розкриті стука вікна
Тут і там, тут і там!
З брязком, з тріском все штовха,
Ха-ха-ха! Ха-ха-ха!

Шумливий вдерся вітровій,
Танцює в залах, у покоях!
У боки взявся — і радій,
Що добре так йому в покоях!
Не плаче й не регоче він,
Ану, немов колóm отим,
У двері звідусіль гатити!
Гей, бо високий дім, червоний дім,
А вікна геть усі розкриті!

Багато в домі тім дверей,
І вітер ну їх розкривати!
Під безтурботний грюк дверей
Всім тріскотить, в шматки дере
Веселий вітер, п'януватий!
Гей, бо упивсь великий дім,
Як сонце чи як швець в неділю!
Гей, бо високий дім, червоний дім!
Вітри танцюють в залах смілі!

Багато в домі тім дверей,
І вітер ну їх розкривати!
І він весь дім на глум бере,
Біжить з кімнати до кімнати!
Ганяй же, вітре, сміття жмут,
Жени з кімнат останній потрух,
Хай протяг віє там і тут,
Бо винесено звідти мотлох!

Нікого тут! Порожній дім,
Моя свободо! Нум кружляти!
Самі тут ми, самі тут, крім
Співання вітру по кімнатах!
Вій, вітре, з палом молодим!
Нові шибки бий! Двері рви ти
У горницях німих забиті!
Гей, бо високий дім, червоний дім,
А вікна геть усі розкриті!

[1914]

Переклав Є. Дроб'язко

НАРОДЖЕННЯ ПОЕТОВОГО СИНА

Пруть! Крізь браму вдерлись-увірвались,
Вивернули із воріт дуби,
Розспівалися, розтанцювалися,
Вквітчані потилиці й лоби
У розвеселілої юрби,—
Ой, пили, мабуть, понапивались!

В дуди дмуть великі та малі
Блазні, мацапури, ліліпути,
Хохлик, Свістак і старий Борута,
Пан Твардовський, відьма на мітлі,
Мужики, євреї та міщани,
Куці фраки, довгії сутани!

І очолює цей гурт достойний
Мархолт сам, масний та непристойний,
В мед обличчя вмащене тупе,
Гримасує, жирний, і сопе,
Верещить, тварюка, ще й стрибає,
Дилі-дилі на бадиллі грає!

Доброго здоров'я, гості милі!
Здоровенькі, штукарі, були!
Гей, малий! Скрізь ставити столи,
Різать гуси, порося колоть!
Ще й вино котити у барилі!

Доброго здоров'я, гості милі!
Друже Мархолте, прошу, заходь!

Отакого хлопця пошукати —
Черевань, червоний та шокатий!
Гляньте-но, як витріщив баньки,
Приндиться і пнеться як, хапкий!
Мабуть, халели з ним вік не збудеш!
Мархолте, йому хрещеним будеш!

Голосно сміявсь, як народився,
І вінок немов надів давно.
П'є не молоко — саме вино!
Ксьондз оглянути маля з'явився,—
Це, сказав, антихрист народився,
Бо, погляньте, п'яне вже воно!

Ксьондз не охрестив — то вам хрестити!
Буде сто розваг з моїм синком!
Добре за його здоров'я пийте,
Покропите його святим вином
І скупайте в медяній купелі!
Чортові й ханжам наставте ніс!
Тож гуляймо, раді та веселі!
Назвемо його ми: Діоніс!

[4/1 1917]

Переклав Є. Дроб'язко

СТАРЕНЬКІ

Ми дивимось в віконниць шпари
На метушливі тротуари...

В чоло чужі цілуєм діти,
На вікнах поливаєм квіти.

Як бог дає нам, живемо,
З календарів листки рвемо.

[1914]

Переклав Є. Дроб'язко

МЕЛАНХОЛІЯ ТИХ, ЩО СТОЯТЬ КОЛО МУРУ

Місто має й смуток, і думки похмурі:
Є там дивні люди, що стоять при мурі.

Голови схилили, тихі, нерухомі,—
Може, снять про чудо, може, з перевтоми.

Сірі, наче сірість прѳостору міського,
Так, немов не бачать навкруги нікого.

Втуплені безтямно погляди їх склисті...
Ви їх не займайте: це святі у місті.

Так, святі, з очима, повними одчаю,—
Їм це невідомо, але я це знаю.

Переклав Г. Кочур

СИМФОНІЯ ВІКІВ

Симфонія віків б'є гімном урочистим:
В тверді ґрунти зарились гострим лезом рала,
Гули мечі сталеві дзвяканням сріблестим,
Із громом на ковадла молоти впадали!

Воєнні барабани! Гучно! В ритм тривоги!
В луні летить далекий гімн мільйоннострунний.
Курять у хмарах пилу степові дороги,—
У тупоті копитнім скачуть дикі гунни!

В огні міста! У Римі заґрави криваві
На забавку Неронам, пиякам всесильним!
І плач дідів не чутний в полум'яній лаві,
Ляк незборимий в пишнім місті божевільнім!

З Христами на розп'яттях! Дров палають стоси!
Жалобне мізерéре... Тіл горящих сморід!
Самиць! Вбивств! Хліба! Скарбів! Падають колоси
Із гуркотом у дрзки! Суд страшний! Гоморра!

Сильніш! Жахніш! Грізніше! В мур кайлами бий-но!
Котли машин — в повітря! Революцій страхи!
Стихійні катаклізми! Катастрофи! Війни!
Замкі риплять в темницях! Тиском сунуть спраги!

Симфонія віків б'є! Спів реве шалений!
Летить нестримно й грізно! Путь без перепон ця!
— Гей, Земле! Ти,— співає палко серце в мене,—
Летиш навколо Сонця, Сонця, Сонця, Сонця!!

Переклав Є. Дроб'язко

ШТАБ

I

Вулиці тихі, безлюдні, спустілі.
Ніч. Блискотіння електричних ламп.
Тиша.

Лампи світять, як місяці білі,
На хідник вони сяєво сіють,
Уздовж рейок будинки біліють,
Мовчазні, і високі, і рівні.
І звідси ряд, і звідти ряд.

А з далі, з далекого краю,
З далекого ринку за містом,
Мчаться сонця златно-чарівні,
Мчаться тихо.

Щораз більші (шелесту не чути).
Щораз ближче (світло у снопищах),
Щораз швидше. (Пссв'ю-ю! Пссв'ю-ю!)
Трублять: тру-ту-ту-ту!

Пронеслися елегантно, звинно,
Залишили тільки дим білявий,
Гільки поблиск ув очах кривавий
І зникли.

II

Чотирнадцять кабріолетів —
Видно в них офіцерські лиця.
Мчиться штаб вибоїстим шляхом,
Штаб на позиції мчиться.

В першім — два юні і два сиві,
А позаду —
Ідуть хлопці красиві,
Виїжджають із Лодзі спесиви
На фронт, де чуть канонаду,
Де тріскочуть пекельні машини,
Гуркотять тверді карабіни...
Ідуть.

III

За столами сиділи натхненні,
Щось писали й на карті зеленій
Малювали атаки щоденні
І зигзаги окопів довженні.
«Цембровіце», «Желязна», «Макувек»,
Третій корпус на захід, до Гунська.
А в атаку — дивізія драгунська,
Хай сюди повертає піхота,
Хай чека фон Колмацкі в Медзіні.
Гарячкова кипіла робота,
Стукотів апарат на столі
І дзвонив телефон таємничий:
«Вже оточені. Шість. А.— В котлі».
А на стрічечці букви скакали...
Йшли вперед, то назад відступали —
Стукотів апарат на столі.

IV

Раптом — сивий з лампасом червоним
Приклав палець тремтячий до рота,
Стиснув слухавку в руці якомога...
Що це робиться із телефоном?
Щось бубніло, щось дудніло й тремтіло
(В юних серце завмерло, зімліло,
Очі в сивого пильно встромили...)
„Meine Herren, die Linie durchbrochen“¹.
(Задрижали губи у старого)
Щось ударило переполохом!
Хтось на карті ляжливо і кволо
Над Макувком накреслив півколо,
Хтось папери збирав ще до теки,
Хтось десь крикнув, хтось дуже далекий,
Хтось шукав непотрібної речі...
Хтось бінокль польовий у футлярі
Перекинув поквапно на плечі...

Переклав Д. Павличко

---

¹ «Панове, лінію прорвано» (нім.).

ПОЕЗІЯ

1

В душі моїй шалений виник план,—
Зрівняють, певно, з ерессю мету мою,—
Всім розказать, щоб знав усякий стан,
Що, власне... про поезію я думаю.

Яких я саме «поглядів» творець,
Які у мене «твердження» й «теорії».
Хай слухає невіглас і мудрець
Теоретичної фантазмагорії!

Слова ці будуть мов танечний крок,
Мов до Столиці злотий шлях незнаемий.
Тож прошу вас: *поезія* — *це скок*,
Скок варвара, як бога відчуває він!

Це скрик, дикунський, первісний, п'янкний,
Любові до землі жагучі вияви,
Це ніби радість варвара, який
Вогонь уздрів: ось від утіхи вие він,

Ось він стрибнув і втриматись не зміг —
Вже богові поезії співа тому,
Йому вже й хати присвятив поріг,
В танець пішовши. Й я з ним танцюватиму.

— Як, як? — питає іронічний пан,—
 Вогонь? А що в вогні для нас нового?
 Дикун танцює чи дикунський клан,
 То й ми стрибати мусимо? Для чого?!

— Даруйте, пане... Ми? А «ми» — це хто?
 Та ж точності бракує вашій фразі!
 «Ми!» Ще й широкий жест при цім. Ото!
 Кого ви, власне, мали на увазі?

Мене вогонь (хоч вірте, а хоч ні)
 Дивує *так*, як предків спервовіку!
 Вогонь! Гілля палає! Тліють пні!
 Це — бог найвищий, Deus magnificus!

І так в усьому! Річ! Тілесна річ!
 Пізнати її зсередини й іззовні!
 Хапач каміння й кидати, мов клич!
 Повітря зачерпнуть легені повні!

Та це ж буття! Це ж бог! Від всіх стихій
 Йому й пошана, й слава до ладу вся,
 Йому й стрибки, й пісні, й нові шляхи
 Йому... Та бачу, знову пан надувся!

Не втратив чарів романтичний сум —
 Русалки й рожі, солов'ї й гоплани,—
 Та щораз дужчає й життєвий шум:
 Де Місяць, там гудуть аероплани!

Хай Ахіллес і Пяст на весь свій зріст
Героями стоять в промінні слави,
Та вже в пащеках електричних міст
Юрба вирує, мов потоки лави!

Коли хто вищий, може вищим быть,
Його ми лавром уквітчаєм радо.
Та й переходим даймо вільну путь!
Величний Дід казав їм: камерадо!

Хто сни та мрії полюбляє — він
Хай їх сплітає в візерунок пісні!
Та звідусіль — з глибин і з верховин —
Повзе потвора: Дійсність, Речі Дійсні!

Була, Поезіє, театром ти
З постійним застарілим реквізитом,
Тепер — новою міццю затреми,
Повсюдним Співом бурхай понад світом!

Співа громада, хор нових людей!
Безмежна, екстатична юрбо, здрастуй!
Життю дорогу! Грізне братство йде,
І ось — Futurus¹, я — назустріч Братству.

4

Я в Польщі буду перший футурист,
Та не збираюсь йолопом я стати,
Що робить спорт з поезії, що вдати
Бажає мага, сам же — тільки глист,
Що ладен в боротьбі з старовиною
Минулий час і в віршах відкидати...

¹ Майбутній (лат.).

Я хочу быть прийдешнього луною,
Звістуючи Знання нового зміст,
Очистить вас грозою вогняною.

Свої танкі, захоплення, жалі,
Шаленства, смутки, бурі, споглядання,
Кошмари, весни, райдуги, блукання,
Смеркання, зорі, небеса в імлі,
Пожежі, тіні, гнів несамовитий,
Розпусту, рожі, сонце, сподівання,
Провалля, злочини, простори, квіти —
Всі речі ці — великі і малі —
Я хочу *рівноправством* наділити!

Я впливів не соромлюсь аніяк!
Пишаюсь тим, що велетні господні
Мене навчали, що бринить сьогодні
В моїм рядку їх відгомін, їх знак,
Що віднайшла душа моя Патронів —
З віків минулих тіні благородні,
Жерців великих, а не гістріонів,
Не фертиків, не блазнів, не кривляк,
Не жалюгідних, млявих епігонів!
Грядеш, Нова Поезіє! Немов
Перед грозою, душно нам... Як туча,
Все ближчає хвилина ця сліпуча.
Дні довшають, в напрузі ми ждемо,
Бо знаєм: уночі із криком скочим
З стигматами хреста в душі, й жагуче
Жерцями снів своїх ми стати схочем,
В божественність душею пірнемо,
Немов племінчик віщий, затріпочем.

Грядеш, Поезіє! З'єднай шляхи
Заліза і думок, зітхань і Міста!

Нового бога породи, Пречиста!
Хай знищить світ покори і пихи,
Людське життя хай витягне з болота,
Хай в *ореолі* встане урочисто
І вбога вирушить за ним голота
З міст, фабрик, шахт, із піль, із сіл глухих —
Всіх Утрень осяє щирозлота!

Бо це ж — народи!!! *Люди* це живі!
Всі — душі людські, що на них чекає
Ясних, промінних міст життя безкрає,
Всі — перед богом рівні, не криві —
Ідуть туди, де осяйна столиця,
Де неозорі, дивні небокраї,
Де суджено людині відродиться
І віднайти правдивий образ свій,
Щоб зникла існування таємниця!

Мужчино кожен, Йосиф будь новий,
І кожна жінко, будь нова Марія!
Хай вам серця нова любов зогріє,
Чуття палкого вибух вогневий!
Зачни у лоні, жінко! Хай всім людям
Великих Радощів здійсниться мрія!
Струси мільйонним гімном світ, і чудом
Відродження нам душі оповий!
Ми, як гостей, себе гостити будем!

Ні, ні! Не смійтесь! Я ж «пророк» хіба?
Це не пророцтво! Воля! Неминучість!
У мене в віршах не лише співучість,
Яку зродило щастя чи журба...
Це — Револуція Душі людської!
(Але й ліризму тут глибинна участь...)
Це — прочуття людини, над якою

Тяжить і думка, й слово, і доба,—
Того, хто дії прагне в неспокої!

5

Виразно, чітко, приступно
Для загального розуміння.
Бо про що говорю я?
Про одну повселюдну Справу,
Про істину, навчч видиму, ясну очевидність:
Я славлю богодуха в сотнях Речей, у безлічі
Втілень,
У хвилях століть, у безмежжі світів,
Славлю історію, оспівую існування,
З'ясовую Смерть.

Радує мене божественна моя людяність,
Радує розкіш грізних можливостей,
Дихаю, дихаю
На повні груди, на всі легені, наче міхи...
Почуття велетенське зростає.

6

Почуття велетенське росте і віддих у грудях тамує.
В очах — степи, у вухах — бурі, а в серці — дзвони,—
Пригортаю, охоплюю, бачу.
Зворушення приступає до горла,
Кричу — бо так мені радісно, радісно, радісно!
Розкрийтесь, найдальші обрії, глибини, високості!
Вітри широкі — вийте, вийте!
Так мені велико і повсюдно,
Заплющую очі, й сміюсь, і співаю
Бетховенозвучні вимріяні псалми,

Вперед простягаю руку — веду —
Ідіть!

Не прагну вам бути проводирем,
Охоче в юрбу ввіллюся,
Буду ultimus inter pares¹,
Ідіть, ідіть,
О розмаїті, окремішні, всі сучасники!

Музика грає марш!
О живі, поривні, радісні акорди!
Що діється! Що діється!
Я навчився чудової пісні,
Я тріумфую, шалію від щастя,
Я п'яний від божого свята,
Я покохав остаточним коханням,
Я запанібрата з безконечністю!
Ідіть, ідіть!
Liberté! Fraternité! Egalité!²

Вирушив похід, маніфестація
Братів Червоної Крові!
Відчиняйте брами, вікна, двері дубові!
І серця відчиняйте!
Allons, enfants! Allons, enfants!³

Слава! Це моя Марсельеза життя!
Слава! Це моя весела поезія!
Це п'янство моє світове,
Це свято моє всесвітнє
Кайдани рве!

¹ Останній між рівними (лат.).

² Свобода! Братерство! Рівність! (Франц.)

³ Ходімо, діти! Ходімо, діти! (Франц.)

Allons, enfats! Allons, enfats!
„Le jour de la vie est arrivé!“¹

7

Ви чули вже пісню таку: прибула з-за океану,
могутнім потоком
плинучи з уст сивобородого барда.
А я, щоб прославить ім'я вітчизни своєї, чужу
перещеплюю парость
на Польський могутній Дуб, на Дерево Рідне.
Хай глибоко в нього вростає, аж до коріння, нехай
над моєю
вітчиною ген розростеться гіллястим верхів'ям.
Нехай розростається пишно свіже галуззя, нехай
зеленіє листом
на Дубі прадавнім!
Це антифілософа голос гучний звістує нової поезії
славу.

8

Нехай в мені бог розгориться, неначе сонячний жар,
Щоб душу мою повсякчас нездоланна ясність
живила.
Відкине творчість моя давні віри, мов зайвий дар,
Та завжди з побожністю схилиться там, де могила.
Нехай огорне творчість моя всеприйдешне Буття,
Столицям духа вона провіщати буде світання,
Століттями слухатиме всесвітнього пульсу биття
Й тобі, що приходиш, співатиме пісню вітання.

[1914—1916]

Переклав Г. Кочур

¹ «День життя надійшов!». (Франц. трохи змінений текст «Марсельези»).

З КНИГИ „СОКРАТ ТАНЦЮЄ“ (1920)

БЕЗ СИЛ ВІД ШАЛУ БУР...

Mais, vrai, j'ai trop pleuré!
Rimbaud¹

Без сил від шалу бур, мов корабель той п'яний,
Не прагну я кудись, лиш до самої тиші,
До когось ще, хто сум збагне мій ненастанний,
Когось, хто вчує жаль, що мовчки в грудях дише,

Когось, чий світлий дух біль у душі загоїть,
В спокої дасть мені спочити після муки,
Когось, хто серця шал тяжкий мій заспокоїть,
На очі покладе свої ласкаві руки.

Іду по щастя я. По тишу. А до кого?
Куди? Ах, мов сліпий! Звичайно — перед себе.
І знаю, що прийду, в яку б не йшов дорогу,—
Мої дороги всі ведуть лише до Тебе.

[16/III 1916]

Переклав Є. Дроб'язко

¹ Та я, справді, забагато плакав! Рембо (Франц.).

МОЛЕБЕНЬ

Молюся, господи, щиро,
Молюся, господи, ревно:
За всіх принижених кривду,
За всіх незбáгнених тугу,
За неповернення вмерлих,
За всіх, хто чекає з тремтінням,
За тих, що безсило конають,
За тих, що випрошують марно,
За тих, що терплять образи,
За злих, дурних і нікчемних,
За тих, хто біжить щодуху
Найближчого лікаря кликати,
За тих, що додому приходять
Щодня з калатанням серця,
За виштовханих брутально,
За висвистаних у театрі,
За всіх нудних та нездарних,
За кволих, гноблених, битих,
За тих, що заснути не можуть,
За тих, що смерті бояться,
За тих, що чекають в аптеках,
За тих, що спізнилися на поїзд,—
ЗА МЕШКАНЦІВ СВІТУ ЦІЛОГО,
За їх тривоги й турботи,
За їх недогóди й клопіт,
За прикрощі їх і неспокій,

За смутки їх та невдачі,
За їх найменше здригання,
В якому не втіха й не радість,—
За втіху для кожного певну,
За радощів повну міру
Молюся, господи, ревно,
Молюся, господи, щиро!

Переклав Г. Кочур

СЕНТИМЕНТАЛЬНЕ ПОСЛАННЯ

1

Затишно в мене у кімнаті,
Де все теплом і сном укрите.
Тебе листом сентиментальним
Ласкаво хочу обдарити.

З-під абажура вогник лампи
Мигтить в півтемряві дрімотній,
І я в фотелі коло грубки
Сиджу, вдівець гіркий, самотній.

Добув собі вишнівки пляшку,
Залізши в мамину спи жарку,
Спокійно й гідно п'ю, наливши
У старомодну чеську чарку,

Та все палю... То за собою
Мости я спалюю, видимо,
Коли твоє ім'я в повітрі
Пишу я смужечкою диму.

2

Стомився я від мрій про силу,
Від шалів, палів, ідеалів,
Тож простягаюсь і дрімаю,
Небесних прагнучи мигдалів.

Якісь там сняться фіглі-миглі,
Багато витівок чудесних
Та ще казкових, неможливих
Отих мигдаликів небесних.

І бачу я, що ти завзято
Товчеш їх, мелеш, треш і дробиш,
І, здивувавшись, питаю:
«Моя кохана! Що ти робиш?»

А ти на це: «Не заважай-но!
Це, бачиш, клопіт неминучий:
Я торт небесно-мигдалевий
Готую до твоїх заручин».

3

Є в мене дні сентиментальні,
Коли посумувать охота,
Щось почитати старосвітське —
Чи Діккенса, чи Вальтер-Скотта,

Чудні ввижаються пригоди,
Якісь романи, втечі, змови,
Мандрівка довга в диліжансі
І незнайомки загадкові,

І ти між ними — в криноліні,
Як личить тих часів дівиці,
І я, забувши, що минає
Шістнадцять літ в двадцятім віці,

Біжу, неначе навіжений,
У місто з затишку кімнати:

«Гей! Диліжанс!.. Візник, пробачте!
Старозамкова, п'ятдесятий!»

4

Я пригадав твою кімнатку,
Маленьку, милу невимовно:
Ось етажерка, піаніно,
По стінах скрізь малюнків повно.

Люстерка, квіточки, ще й книги
(Ну, нерозрізані, відомо),
Фіраночки та килимочки —
Принади любі твого дому.

Креселка, столичок маленький,—
Я все це бачу ясно й досі,—
Колись там спали у шухлядці
Листи мої в великім стосі.

...Коли до столика підійдеш,
Шухлядка стиха починає
Зітхати, важко сумувати,
Що тих страшних листів немає.

5

А чи забуду я канарка,
Пожильця клітки золотої?
(Та це ж для нього ми по зерно
Колись ходили в дощ обоє).

І ти з пташиним ескулапом
Вела схвильовані наради:
Мовляв, Матвійко не співає,
Мовляв, нічому він не радий.

Не знаю, як ся має нині
Матвій, шановний меланхолік,
Проте... він мусив би зітхати,
Як по листах від мене столик.

Матвію, приятелю давній,
Якщо ти видужав нівроку
І заспівав уже, то вибач,—
Це нетактовно з твого боку.

6

Конають жарти невеселі,
Затнувся жартівливий жаль мій...
Десятків зо два строф і досить —
Кінчаю лист сентиментальний.

Не плачте, очі... Годі, годі...
Розтала радість — сум розтане...
Бувай здорова, дальня, давня,—
Те щастя, що моїм не стане!..

Великий сон мене охопить,
Від болю й від турбот укриє...
Мені й приснитись ти не схочеш,
Ні в сні не прийдеш, ані в мрії.

Та все ж до сну мене пригорнуть
Долоні дальні, найласкавші...

.....
«Нема, нема...» — годинник цока.
А серце стука: «Завше, завше...»

[1916]

Переклав Г. Кочур

ПЕТРО ПЛАКСІН

Сентиментальна поема

Віламові Гожиці

1

У Мордобийськiм повіті,
На станції Сум Триклятий
Телеграфіст Петро Плаксін
Не вмів на кларнеті грати.

Подія дрібна, здається,
Щоб стати в віршах рядками,
За наслідками ж зробилась
Первопричиною драми.

Життя смутне... І зрадливе...
З дрібною часом причини
На тиху трагедію зверне,
На муку тяжку — без провини.

Неждано зверне, зненацька,
Мов рейки сірі колійні,
В безсилий розпач, у смуток,
У почуття безнадійні,

Щоденні, одноманітні,
Мов передзенькіт вагонів,

Немов у сльотавий вечір
Станційних бемкання дзвонів.

В вікно як іноді глянеш
На залізницю безкраю,—
Руками голову схопиш,
І серце жалі розкрають.

2

При одним з таких-от вікон
Сидів край морзе старого
Плаксін Петро і журився,
Ніхто і не знав від чого.

Ані Параграфов Яків,
Касир молодий, з душею
(Що мусив торік женитись
З Катрусею із своєю).

Ані Влас Хомич Запойкін,
Технік, що сотню вже має
На місяць (бо перед вищим
Немарно спину згинає).

Ані Ілля Слономоськін,
Отой контролер молодший,
В аристократію тутешню
Втертись дуже охочий.

Нічого врешті не відав
Сам пан начальник Рокошко,
Той Лавр Пилипович самий,
Що випивав потрошку.

А як не знає начальство —
Особа, відома в повіті! —
Чого вже тоді жадати
Від кого-небудь на світі!

3

Проте на станції дехто
Торочив без відпочинку,
Мовляв, «шерше ля фам», тобто
Провину валить на жінку.

Хоч я й не хотів повірить,
Казала кондукториха,
Варвара Павлівна,— зараз
Якраз у жінці все лихо.

— Але ж то річ очевидна,—
Питання ставиться руба,—
Телеграфіст Петро Плаксін
Когось на станції любить.

Святі угодники божі!
Ото ще мені чудасія!
Кого ж то обрав Петро Плаксін?
Орися, Таню, Софію?

Ольгу? Одарку? Настусю?
Віроньку? Галю? Наташу?
Може, Марію Петрівну?
Може, Семенову Машу?

Кого?! Оту польку з буфету?!
Господи! Світ мов сказився!
...А Плаксін сидів край віконця
І, як звичайно, журився.

У Мордобийськім повіті,
 На станції Сум Триклятий
 Технік отой, Влас Запойкін,
 Умів на кларнеті грати.

Так журно часом, мов смуток
 Труїв його серед ночі,
 А там протяжно виводив:
 «Останній нині деньочок...»

А то і солодко, й ніжно,
 І яось лагідно, чуло.
 А часом весело й дико —
 Про самовари і Тулу.

Аж панні Ядзі з буфету
 Серце з захоплення мліло:
 «Так, Власе Хомичу, гарно
 Ви граєте, любо так, мило...»

Технік підкручує вуса,
 Моргає й бровою двига:
 «Йй-богу, справжні дурниці,
 Для вас те, панно Ядвіго!»

І Ядзя щомить зітхає,
 Лестить він у кожній фразі.
 А третій зітхає Плаксіні
 До Ядзі, гарної Ядзі.

На станції в'ється хуга,
 Виє над степом крізь неї;

Тужливо Запойкін грає:
Ох, шкода тебе, Расея!

Валить сніг, частий і грубий,
Незмірним гасає широм.
Панна Ядвіга, як завжди,
Горілку лле пасажирам.

Прелютий мороз надворі
Перебиває дихання.
Сидить собі Плаксіп, пише
Листа про своє кохання.

Про те він пише до Ядзі,
Чого розповісти не сміє,
Тож у листі хоч, благає,
Хай Ядзя його зрозуміє!

Він пристрасно пише,— давно вже
Сказати їй насмілявся,
Секрет зберегти її просить,
Щоб Влас Хомич не сміявся.

Бо здавна її кохає,
Та все не смів розповісти..
І змочений лист сльозами
Плаксіна, телеграфіста.

6

Вікно є на станції тужне —
Там видно рейки без ліку,
Даль степову з поїздами,
Самотню сосну-каліку,

І видно людей, що їдуть
В далекі смутні маршрути,
І осінь російську видно,
І небо, до хмар прикуте.

А тут — нескінченна туга
Ї жалі, іздавна банальні,
І дуже далекі очі,
І слово, слово прощальне...

Ах, скривджене, бідне серце!
Очі в смішному плачі!
Безсонні нічні ридання!
Сльози любові гарячі!

«Наш Влас Хомич, пане Плаксін,
Має душу артиста.
А пан чію має душу?
Звісно — телеграфіста».

Читає Плаксін, міркує:
«Навіщо марно страждати?»
І ще міркує: «А вміє
Улас Хомич наш заграти!»

7

На станції Сум Триклятий
Могилка є невеличка
На кладовищі в куточку,
І чорний хрест, і табличка.

А на табличці є напис:
«Побожна душе і чиста,
Молись... Тут поховане тіло
Плаксіна, телеграфіста».

ОБШУК

Троє — з усміхом. Спокійно, гречно.
«Так... А тут що? Ну, а тут?.. А далі?»
(А в куточках уст — так небезпечно,
А в очах — зрадливий блискіт сталі).

Той побляклий — зажурився ніби,
Все вдає. А другий пильний дуже,
Став, читає. Крізь лякливі шиби
Третій очі по-шпигунськи мружить.

Це? Відсунуть? Добре... (Все пропало...
Починає щось в душі стогнати...)
В'ється зимний страх... Слівце зів'яло.—
Витягає! «Гм... Т-а-к... Можна взяти...»

[Червень, 1918]

Переклав Д. Павличко

ПТАХ

На галузку птах злетів,
Став співати, щебетати,
Дзьобик в пір'ї очищати,
Кущ увесь розворушив.

Потім фіть — і геть мерщій!
А галузка все тріпоче,
Мов сказать, щаслива, хоче,
Що пустун до серця їй.

[26/VII 1918]

Переклав М. Рильський

СОБРАТ ТАНЦЮЄ

Під сонцем смажуся, старе ледащо...
Лежу, потягуюсь, зіваю...
Старе ледащо, а годяще:
Як чару вихилю путящу —
Співаю.

Під сонцем тепло так старим суглобам
І сивим кудлам разом з мудрим лобом,
А в мудрім лобі, з юним гаєм враз,
Шумлять-шумують мудрі вина,
І вічні думи плинуть, плинуть,
Як час...

Чого, Кірбею, так ти втупивсь,
На глупака баньками глип?
Що слів для балачок старому брак,
Що вибалакавсь він? Так, так...
Ти знай свій хліб.

З-за рогу вільно учням кпити,
Що вже набрався їхній вчитель,
Що вже Сократ без сил...
Іди, Кірбею, їм скажи ти,
Що я потрапив добре дуже,
Що доброчесність — лизькати пил
З афінських вулиць! Їм скажи ти,

Що доброчесність — співи й п'янки!
Що доброчесність — лити в дзбанки!
Чи — виливати з них! Байдуже...
А хочеш — то сідай в гурток,
Покинь рогалики й хлібини,
Та й хлебеснім хоч по єдиній!
Ну, цок зі мною, цок!

Кірбею, що тобі? Чи прикро,
Що недоладно лопочу я,
Що з себе кплю, Кірбею, синку,
Що вдень, серед Афін, на ринку,
Лежу, як старець, і смокчу я?
Мовляв, чи личить мудрецеві
Малим такий зразок являти?
А мо, бере оце він
З маляти?
Що учнів юрбами не наджу,
Що їх на правди шлях не зву я,
Не раджу,
Не філософую?
А так... А так...

Добро, зло — правда? — бог, людина,
Ще й доброчесність, дія, слово,
І від початку — знов і знову:
Боги та люди, гріх, святе,
Держава там, слова і вчинки,
Краса, добро і зло, се й те! —
Все, друже, — кпинки!

Ви чули всі од Геріфона,
Що я — премудрий... Напророчив
Оракул аж за всі кордони,
Що лавр чоло мені оздобить!

Тож гляньте, що премудрий робить:
Ось!
Що́ є вчинком, що́ є словом,
Що́ добро тут, що́ тут зло,
Коли впливсь вином чудовим,
В кудлах голова, як в пса,
В голові ж хаос собачий?!
Гляньте, як філософ скаче:
Гопса-са ще й гопса-са!
Гопса, гопса, гопса-са!
Гляньте, як премудрий скаче!
Як старі стрибають ноги,
Зло з добром, людина з богом,
Доброчесність, правда, Мойра,—
Гопса, гопса, скаче ойра:
Раз направо — гопса-са!
Раз наліво — гопса-са!
Рибко-дрибко, ну, Қсантіпко!
Музика, ой, гра!

Подивись, Кірбею, синку,
Як навколеньки, по ринку,
Вчитель скаче — геть з дороги,
Доброчесність, правда з богом!
Гляньте, люди, гляньте, гави:
Додала Қсантіпка слави,
Аж мене всього тряса,
Я ж собі знов — гопса-са!
Так до краю, так до смерті —
І собі хай небом вертить,—
То злети, а то угробся,
Бокаса́ знов: гопса, гопса!
Ніг старих не жаль обох!
Хай радіє вічний бог,
Що Сократ вже правду взнав,

Все він звідав, все він взяв!
Вгору видерсь наостанці,
Він — з премудрих, він — з обранців,—
Ледар — кудли, як у пса,
Знає танці, знає танці,
Гопса, гопса, гопса-са!!!

Переклав Є. Дроб'язко

ДВА ВІТРИ

Один вітер — в полі дув,
Другий — вештався в саду:
Він тихенько і легенько,
Як в колисці, пестив листя
На ходу...

Один вітер — гонивітер!
Взявся куряву вертіти,
Розкуйовдив гриву трав,
Небо свердлом пронизав,
Перекинувся стократ
Та й упав на сонний сад,
Де тихенько і легенько,
Як в колисці, пестить листя
Другий брат...

Знявся з яблунь снігопад,
Пирснув сміхом тихий сад,
Вітер брата зве гуляти —
В поле мчать, як біснуваті,
Гонять хмари і граків,
Не минають вітряків,
Крутять, вертять сонні крила
Вліво, вправо, вража сила!
То — плечима, то — грудьми,
Бешкетують, хай їм лихо!

А в саду — тихо, тихо...

Переклав Д. Паламарч

ПІСНЯ ПРО БІЛИЙ ДІМ

Будували білий дім,
Стоповерхий білий дім,
Будували дім чудовий,
Стоповерхий, мармуровий,
На шпилі до небозводу
Зводили громовідводи,
Щоб у них бив ясний грім,
Як в косьол злоголовий.

Будували білий дім.
Молоді на домі тім
Підіймали будівничі
В високості таємничі
Далі й далі від землі
Дахи, вежі і шпилі
У завязтті молодім.
Будували міцно, вміло...
В хмарах сонце пломеніло,
Рожевило вежі нобі,
І співали на будові:

«Ми будуем білий дім,
Стоповерхий білий дім,
Стоповерхий, мармуровий,
Хай влучає в нього грім,
Як в косьол злоголовий».

А один тут муляр юний,
Що блакитні очі мав,
На тридцятій стелі став,
І співає муляр юний:
«Коли буде дім готовий,
Стоповерхий білий дім,
Не спинюся я на тім,—
Піду вище, піду сміло,
Де палає сонце біло,
Вище хмар у піднебесся,
Поверхів на тисяч десять».

Всі сміялися із того:
«Буде видно! Все від бога!»
І за боки вони брались,
Та сміялись, та сміялись.

Переклав Д. Паламарчук

З КНИГИ „СЬОМА ОСІНЬ“ (1921)

СПОГАД

Сонячну мав я дорогу
І гарний, білий дім...
Смутно серцю моему,
Смутно і снам моїм...

Було вікно в моїм домі
За давніх, добрих літ,
Дивився я та й дивився
В далекий, тихий світ...

Був я там день єдиний,
А може, цілий вік...
Знаю лиш: білим снігом
Засипало все торік.

І сніжно, біло, дитинно
Під сонцем сміявся мій дім!
Смутно серцю моему
І давнім снам моїм...

Переклав М. Рильський

ВСЕ Б Я ЦЕ ПОКИНУВ...

Все б я це покинув просто, без фантазій,
Восени осів би в Кутні чи в Серадзі.

В Кутні чи в Серадзі, в Раві чи Ленчиці,
У дімку малому, при садку й криниці.

Тепло там, хоч тісно, любо б там жилося,
Спалося б там міцно, добре б і пилося.

Там уранці півні на воротях піють,
Там сусіди добрі плодяться й тупіють.

Я в корчму пішов би, у куточку сів би,
Тихою сльозою давне оросив би.

Я б тобі, єдина, при вина чарчині
Мовив: «Що, голубко, думаєш ти нині?

Жаль тобі за шумом, тужиш по столиці?
Нудишся ти, певне, в Кутні, у Ленчиці?»

Ти б на тее слово змовчала, кохана,
Вітру б наслухала в комині дорана...

Думала б ти довго в ночі, як не спиться:
«Ну, й чогс шука він в Кутні, у Ленчиці?»

Переклав М. Рильський

ЛИСТ

Сніг сипле... сипле нечутно...
Глянь — сніг...
На душу твою дівочу,
Як саван, ліг...

Тихенько. Біло. Щасливо.
Сніг — бач?..
Нечутно в душі озветься
Сердечний плач...

А потім заграй пресмутно
„Valse triste“...¹
Сніг сипле... сипле... Кінчаю
Чудний свій лист.

[28/XI 1915]

Переклав Г. Кочур

---

¹ Сумний вальс (франц.).

НІЧИЙ

Нічий я на цьому світі,
Як трави й струмки — нічий,
Я тільки лиш Твій та божий,
Я — Твій.

Я тільки лиш Твій та божий,
Прямую за днями в даль,
І богові я сповідаю
Свій жаль.

Яка моя тиха сповідь —
Тихіших сліз не знайти,
І бог мій — велика тиша
І ти...

Щодня я чекаю пришестья,
Щоб знову мій жаль яснів,
І плине смутна розмова
Без слів...

Кінчається день у молитві,
Пригадую світлі сни...
А згадка про мого бога —
Це ти...

Переклав В. Лучук

НА БАЛКОНІ

На балконі став я,
Руки заламав я,
І в квітневе небо
Сірий зір послав я.

Пахне без чудово,
Туга лється в слово,
А в обличчя віє
Вітерець шовково.

Тіні засмутились:
Чом ми розлучились? ---
І в туманній далі
Ти мені з'явилась:

На балконі стала,
Руки заламала
І в квітневе небо
Синій зір послала.

Переклав М. Рильський

ПРИ ОКРУГЛОМУ СТОЛІ

Du holde Kunst, in wieviel grauen Stunden...¹
(Пісня Шуберта)

А може б, ми з тобою, люба,
Поїхали до Томашова?
Можливо, в золоті осіннім
Нас тиша стріне вечорова.

В тім білім домі, в тій кімнаті,
Де меблі незнайомі нині,
Ми давню скінчимо розмову,
Що отінили смутку тіні.

Бо досі при столі округлім,
Немов закляті, мовчимо ми.
Хто відчарує нас? Хто вирве
Із забуття, печалі, втоми?

У мене ще з очей спливає
На губи крапелька солона,
А ти на те мені ні слова,
Іси зелені виногрона.

Іще я поглядом співаю:
«Du holde Kunst» — і серце рветься!
Я мушу їхати... та в тебе
Рука в моїй не стрепенеться.

¹Любе мистецтво, як часто в похмурі години... (Нім.)

Поїхав я, тебе залишив,
Як сон урвалася розмова,
Благословляв я, проклинав я:
«Du holde Kunst» — і так? Без слова?»

Той білий дім, той покій мертвий
Дивується, не розуміє:
Змінили обстанову люди,
Пішли кудись у безнадії...

А там же все, проте, лишилось,
Та сама тиша вечорова...
То, може б, справді ми, кохана,
Поїхали до Томашова?

Переклав М. Рильський

СОН

Снилось мені дивне диво:
Безконечна алея,
Цвіли акації
(Білі акації),
Пахтіло.
Було синьо... Було біло...
Бігли землею
Промінці золотії.
Був ранок... ранок ранній,
Був щастя сон безкрайній,
Сон щастя і надії...
Цвіли акації,
Пахтіло.
Було синьо... Було біло...
Ішов я — очі в небі —
Ішов я — наче до Тебе
У даль...

. . . . .

Не снилось це мені,
Не снилось це мені,
Якби мені це снилось,
Чудово б так зробилось!..
Тепер — так жаль!..

[1914]

Переклав Д. Павличко

СЬОМА ОСІНЬ

Як ігуменя, у безгомінні
Сьома осінь — моя найсолодша —
Надійшла по зів'ялому сіні.

Моя рідна, єдина, кохана!

Надійшла вона стежкою тині
Через дні наші давні, осінні
І вшепталася в серце, рахманна...

Моя рідна, єдина, кохана!

Ти така ж — на сім літ лиш молодша,
Вся просвітлена й виждана зором,
Що смутніє при зустрічі з горем
І чекає на дні ті осінні,
Що впроміняться в душі нетлінні!..

Найчистіша моя й найсолодша,
Надійшла вона стежкою тині...
Лиш дивитись — і зелено стане,
Моя рідна, єдина, кохана!
Лиш дивитись — і роки дитячі,
Моя рідна, єдина, кохана,
Заніміють тривогою щастя,
У зворушенні голос розтане,

Вперше стиснемо руки гарячі,
Що не в силі вже більше прощатися!
І тоді в молодому тремтінні
Повесніємо в миті осінні,
Моя рідна, єдина, кохана,
Ти і в осені сьомій жадана,
Як і в першій осінній світанні!

{16/IX 1918}

Переклав Д. Павличко

МУЖ І Я

Ти із мужем в Закопанім,
Я ж листи пишу із Лодзі,
Повні чорної розпуки.

В тебе муж — поет відомий,
Я ж, хлопчак, смішний і бідний,
Побиваюсь над листами.

Муж твій вдягнений розкішно,
Виголений він до лиску
І щодень міня білизну.

Я ж, весь чорний і нервовий,
Маю скривлені підбори
І заштопані штанцята.

Муж твій в чистому костюмі
У фотелі в холодочку
П'є холодні лимонади

І чита статтю довжезну,
Що він мудрий, славнозвісний,
Знаменитий, геніальний.

Я ж, мізерний і зіпрілий,
Вештаюсь в паркому місті,

Кушпелу, і піт, і смуток
Із зарослих щік стираю.

І, приплентавшись додому,
Вмощуюся на канапі
І мізкую, як почати
Сто двадцятий лист до тебе.

Чорний, змучений лежу я,
Поки сон мене не зморить,
А прокинуся — вже вечір
Буряково-попелястий.

Знов виходжу, йду, блукаю,
Натикаюсь на каміння,
Плачу, та вдаю, що нежить,
Як знайомого зустріну.

Ти ж із мужем по вечері
П'єш вино у ресторані,
І усміхнені музики
Увертюру тнуть з «Орфея».

Всі задивлені на тебе,
Зачаровані красою,
Про талант твого мужа
Із шанобою шепочуть.

Муж, розчулений, п'янений,
Врешті каже: час додому...
Ви виходите, рум'яні,
Муж трима тебе під руку.

А я, чорний, просто неба
Комбіную, комбіную:

«Ще в четвер листа послав я —
Відповідь повинна бути».

. . . . .
Слухай, вдар у писок мужа,
Вибіжи у ніч під зорі,
Уяви мене, подумай
Про страшного хлопця з Лодзі.

Тут, волаючи з розпуки,
Я натужив сонні очі,
Згорбившись, листа пишу я,
Грізного листа до тебе!

Переклав В. Лучук

КРИК

Не знаю, як це сталось: чи в сяєві вогнистім,
Чи, може, голі стіни крив морок і туман,
А тільки висло небо загрозово над містом,
Пошарпане, все в бризках, немов з кривавих ран.

Трамваями по рейках гатив сталевий гамір,
Возами, копитами по бруку туркіт біг,
І два мільйони люду йшло, човгало ногами,
Стріляв юрбою, ніби з гармати, кожен ріг.

І гострі білі блиски нервово миготали
В розпалених дротинках, в тъмяних дзвіночках ламп,
Всі напрямки змішались, гудки, машин сигнали,
Здавалось, фільм скандує міський квапливий ямб.

О де ти загубилась в нічного міста пасмі?
Якими вулицями й у сукні йшла якій?
Всі ті чужі обличчя тебе очима пасли,
І я — далекий паж твій, заплаканий, смутний.

Тебе очима пасли всі ті чужі обличчя,
Гукаючи: зостанься! Вигукуючи: стань!
Зо мною вклало місто союз у спільнім кличі,
І виском, тріском, блиском тряслась його гортань.

Ішла й ішла ти, юна, хвилююча, злотиста,
Тонув у п'їтми зір твій, ясніший від зірок.
Вируючи, трусила гаряча лютість місто,
І вив од болю простір, терзав його твій крок.

Мов спомин про єдваби, мов сукні тїнь, мов тиша,
Ти линула, безтямна, за кроком крок твій ник,
І тільки щось бринїло, бринїло все смутнїше:
Далеко, так далеко бринїв святий мїй крик!

Переклав Г. Кочур

ВІТЕР ПРОСИТЬ ЇЇ

День був вітряний, ясний, вереснево злотистий,
А вночі потемнілий вітер шурхає в листі
І пісні жаледійні почина *triste, triste*¹.
О смутних полонезів виступання врочисте!
Часом в шиби вдаряє безнадійним поривом,
У віконні б'є лутки із стогнанням журливим:
«Ти розсипся, розсипся золотим листям з неба,
Так прошу я, так плачу попід вікнами в тебе».
Щось прадавнє співає, і співає, і рветься,
Висить в вікнах, цілує, до покоїв дереться.
Там — спаде у знемозі, у розпуці потоне
І загубиться в пітьмі, б'ючи низько поклони...
А я слухать не в силі, як рида за тобою,
Бо ти бліднеш, бо серце в тебе рветься надвоє.
Чуєш, чуєш? Знов хлипа, за вікном знов зітхає.
Ні, не вийдеш, лишишся... Він зачляк і чигає...
В ніч сліпу його кинусь, в його плач невгомонний,
Тьму ножем я ударю — ніж весь стане червоний!

Переклав Є. Дроб'язко

---

¹ Сумно (*італ.*).

З КНИГИ „ЧЕТВЕРТИЙ ТОМ
ВІРШІВ“ (1923)

ДИТИНСТВО

Матері

Про циган, опівніч і горище,
Де світили дірища і шпари,
У які лив місяць із-під хмари
Зеленаву штукатурку сяйва,
Про театр мандрівний, про кострище,
Про монаха, що на кладовище
Уночі ходив збирати зела,
Буде повість ця страшна й весела.

Тіні листя на стіні в тремтінні,
Срібні бризки світла наді мною,
Сон мій грався в жмурки із явою
І крізь сітку ліжка волічкову
В безконечність плив у миготінні,
І тоді — ридання неодмінні!

Сни — в сніжницю змішані кольóri,
Іграшки, що вирости в потвори.

В книжці сатана похмурий очі
В Лігію втопив — дививсь змією,
Лігія була ж тоді моєю,
Я хотів кохану рятувати,
Варячи їй зіллячка урочі.
Левіафан душив мене щоночі,
А під брамою стояли чати —
Пан безсмертя — чорний пес кудлатий.

Були вальси і пісні тужливі,
У заклятих замках — тиха мова
(Ще тоді ходив по площах Львова
Із коханкою Пшисецький Фелек!),
І тремтіння, й визнання лякливі,
Шум каштанів у весняній зливі,
Місяць був, що поглядав звисока
На Фелакса де Бірбанте Рокка!

О ті дивні, неспокійні вісті!
О вино травневе і шалене!
Лицар Фелакс прибігав до мене
Опівночі і шептав про дива:
«Розгойдав городи вітер в місті,
Шелестить щось у пожовклім листі!»
Тіні блудять і тремтять надворі,
Як серця, середньовічні зорі.

Зорі! Хто ж то вас у божевілля
Розкидав, як ноти, небесами?
Хто ж то так раптово і без тям
Розкидав мою пісенну юність?
Хто одяг у голубу мантилю

Чорну Лодзь — романтичку Севіллун?
Денді з усміхом блідим і чистим,
З шпагою, в плащі ішов я містом.

Де ж мій лицар з білим Росінантом?
Де ж той Петцольд довгий, як дараба?
Циган де, що називавсь Барнабаш,
Барлігунті або Румбарбарум?
Паганель де з капітаном Грантом?
Там вони, а я став емігрантом...
Тут, у вас за рідним краєм тужу,
Тут, у вас мені не свійсько, чужо.

Там верблюда мав я у Судані,
А жирафу й пальму на Ніасі!
Гватемалі дзьоб, неначе птасі,
Намальовано було на марці,
Хтось рогатий був на Лабуані,
Фіалкову я любив Тасманію,
З дикунами тигри йшли у танець,
Снився часто «Молодий вигнанець».

Там лишивсь я — в поштівок альбомі,
Там — на марках зібраних поштових,
У ляльках і книгах кольорових,
В чорній магії, в лабораторії,
Там лишився я — у ріднім домі,
В зшитках, де збирав я невідомі
З екзотичних мов слова на подив —
Конфетті словесне, шум народів.

Там лишивсь я — в маминому зшитку,
Там — в найкращому на світі вірші!
Світ казковий, рими найвірніші!
Був стрілець там, що не дав нам птиці,

І поштар, що їздив напідпитку,
Дзвони, що висіли без ужитку
Й речення якесь: «Прощай... відходжу».
І «дай чарку — я скінчить не можу».

Переклав Д. Павличко

ПЕРШЕ ТРАВНЯ

Червінь намокла, на вітрі м'ята —
Стяги шурхочуть в вікні розкритім.
В червоне свято, в червоне свято
В сонячній паточі день залитий.

Тепло небесне в вікно, в кімнату,—
І скрізь в покоях сніп променистий,—
Дзеркал торкається блискіт іскристий,
Грмить з блакиті небесне свято!

Пиняться світлом по́верх десятих,
Вогнем сліпуче дах виграває,
Мільйоном світла в гаряче свято
Доми дзеркалять в шибках без краю!

А вітер лине в сріблясту воду,—
Як ртуть, в ній хмари у різні боки,—
Дзвонить склом, брижить сонячну воду,
Поверхи кривить в воді глибокій.

Сяючий залп Золотого Ока,
Бий в воду, в дзвони, в дзвонячу воду!
Моя свободо ясна, висока,
Ширий на крилах в погоду!

Розкиньсь над місто вітряним мостом,
В шурхоті стягів блисни, незгасна,

З Вісли до неба, з вітру до міста,
Радісним світлом, весно прекрасна,
Моя свободо, свободо власна!
В червінь ввіллята, в блакить піднята,
Вдзвонена в воду, в поверхи взята,
Шалій, червона, небесна, зелена,
В червоне свято, в небесне свято,
В зелене свято травневе!

Переклав Є. Дроб'язко

КРИЧУ

Боже святий! Не роби з мене статуї!
Навстіж розкрийтеся, заходе й сходе,
Щоб, наче стяг, серед бурі й негоди
Міг на всесвітньому протязі стати я!

Бути не прагну ні аеге регепnius¹,
Бронзою пишно й недвижно стояти,
Ані сподобитись слави смиренної —
В вічності богом лишитись розп'ятим.

Хочу, щоб било життя і товкло мене,
Щоб не жаліло ударів драпіжних,
Брало за горло, неначе грабіжник,
Громом разило, періщило пломенем.

А як конатиму, дико волаючи:
«Сотень віків не доживши, я гину!» —
Хай мене шарпа в останню годину
Вітер мій вірний, з жалю завиваючи!

Переклав Г. Кочур

---

¹ Довгов'чніший від бронзи (лат., з «Пам'ятника» Горація)

ДО ГЕНЕРАЛІВ

Ідуть по вулицях — вперед грудьми,
Щоб люд хрести і брови суплені страхали.
— Ви не вдавайте левів між людьми,
Панове, втямте добре — тільки ми,
Замислені прохожі,
Так, тільки ми тут — генерали!

Погорда, ордени, погони, шик,
Штаби таємні, ад'ютанти і капралаи...
Слівце лиш кинете — і гримне крик:
— Дяку! емо! пане! гене! рале!

Це смішно. Вчіться з прикладу мого —
Нікому я у вічі не стрибаю,
Хоч я, панове, й владар — ого-го!
Бо мій — весь світ, од краю аж до краю!

Не вислужити з вас нікому строк
На те звання — Свободного Поета!
Ще не чіпляли вам таких зірок
Ні на мундири, ні на еполети!

Вам не довірив би ніякий штаб
Солодких наших і страшних секретів!
І ваша голова на карті не знайшла б
Вітчизни таємничої поетів!

Червоні вам вилоги — за розбій,
Підпали, гвалтування, ріки крові!
До серця груди ми дерем собі,—
Того у нас вилоги й пурпурові!

Руїну й смерть — страшний снарядів літ
Розносить з гавбиць ваших, бомб метальники,
Але життя й вогонь
За тисячі аж літ
Нестиме скрізь картечі наших слів метал
лункий!

Тож не вдавайте левів між людьми,
Смішні людя в хрестах, щоб всіх страхали,—
Затямте добре: тільки ми,
Замислені прохожі,
Так, тільки ми тут — генерали.

Переклав Є. Дроб'язко

НАУКА

Мудрості я вивчив незліченні,
Логарифми, формули і дати,
Ще й кружки, трикутнички, квадрати
Рисував я в класах нескінченні.

Ми зубрили рухи газу в плині,
Різні таємниці розглядали:
В цьому скельці — все життя в краплині,
В іншому — на Місяці канали.

В мене всяких знань запас бездонний:
2 π R, H₂SO₄,
Крукси, лампи, яблука, Ньютони,
Водень, кисень, всякі там ефіри...

Знаю я про кулю, повну льоду,
Про бурштин натертій, струм в металі,
Тіло, що занурене у воду,
Губить стільки, скільки... і так далі.

Ах, ще знаю, що на тій півкулі
Світить сонце, поки в нас ще темно!
Так мені учителі нечулі
Голову туманили даремно.

А тепер ні біса я не знаю,
Тільки вірю із дурної тями,

Що ті люди іншої півкулі
Жити мусять догори ногами.

Досі, як у школі, сон тривожить —
Викличе пан бог, а я мов риба.
— Господи, відповідать не можу...
Голова болить страшенно, вибач...

Матер'ял важкий... Не зміг одразу...
Все я вивчу... та по певнім часі...
Тож лиши на курс життя повторний,
Як на другий рік у тому ж класі.

Переклав Є. Дроб'язко

ГОРБАНЬ

Чудові краватки — червоні, сині,
Та все ні до чого, як горб на спині.

Оту я вповодбав темну,
Можна її й придбати,
Тільки даремно:
Ніхто не помітить, бо я горбатий.

Нехай краватка з веселки буде,
Хай барва папужа б'є просто в лоб,—
Ніхто не скаже: «Яка краватка!»,
Промовить кожен: «Жахливий горб!»

Міцного і довгого шарфа
Мені купити було б,
На шиї вузлом стягнути,
Прикрити горб.

Тоді — й не впізнати нікому!
Лише прохожий застигне на мить:
«Чому не краватка на ньому,
А він на краватці стримить?»

Переклав Д. Паламарчук

МИТЬ

В сірій шибі вітрини срібну трумночку видно,
Біля шиби — дрібненька, квола дівчинка бідна.

Задивилася в шибу, в свою марну подобу,
В домовинку смертельну, в свою долю-жалобу.

І, не глядя, гляділа; і, не знаючи, знала;
І в морях потопала, і рятунку благала!

Переклав Г. Кочур

ЕПОС

Пані Марії Павліковській з Коссаків

Може, то дзвонять диводзвони,
Чи гоном гонять дивожони,
Чи десь борами та ярами
Мчить кінь страшний навперегони?

Жне в небі зорі серп злотавий,
Скляться прозорі чаростапи,
Бринять мигтінці, нічні тіньці,
Танцем торкають зельні трави.

Темний стрілець у ріг задмуха,
Мукне телець-чорнобілець глухо,
Вийде кошлатий, трави скривавить,
В місяць рогатий сліпи вставить.

Тварина священна завие дико,
Підніметься буря з первовіку.
Гей! Батьку Биче! Чую! Чую!
Весь Зодіак у звіринім рику!

Переклав Г. Кочур

СВІТАНОК

А близьенько щось тут задзвеніло,
А далеко — щось відрожевіло.
Що воно, питаєте мене ви:
Чверть — пташине, три чверті — рожеве?

Зашептало враз над комишами,
Залистилось листячком-листочками
І заграло, рознеслось, майнуло,
І над ставом полум'ям гукнуло.

Переклав М. Рильський

У ЛІСІ

Корінням ходити слизько,
Мох заглушає звуки.
І мурашить муравлисько —
Тремтяча купина муки.

Скінчився дощ над гаями,
Крони риплять у вітрі,
М'якими пахне грибами,
І вогке тепло в повітрі.

Ось — мсв з цебра — на ялини
Линуло сонце, полляло,
Заспів співочий лине,
Цвірінькнуло, заридало...

Затріотрулітреліло,
Пурхнули по вітру співи,
В дзьобах у пташок заіскріло,
Полощуть горло грайливо.

Усе потопає в блиску,
До кори прилипають руки,
І мурашить муравлисько —
Тремтяча купина муки.

Переклав Є. Дроб'язко

РУБАННЯ БЕРІЗ

Візьму сокиру, рубну щосили,
Повідкриваю березам жили.
Як сік липучий стікати стане,
Губами скочу на білі рани.

Ввіб'ю в них зуби цупкі глибоко,
Вустами хтиво питиму соки,
Вип'ю снагу життедайного трунку
З серця берези в довгім цілунку.

Може, ті ліки живого древа
Слів тих навчили б мене, що треба:
На гімн березам, на славу літу,
Вустам шаленим, божому світу!

Переклав Д. Павличко

З КНИГИ „СЛОВА В КРОВІ (1926)

КОМИШ

Пахла м'ята в повітрі ранковім,
На ставку комиш коливався,
Ранок жеврів, блищала трава вся,
Квіти й м'яту овюював повів.

Ще не знав я тоді, що це зілля
В віршах стане словами небавом,
Що скликатиму квіти на ім'я звідусіль я,
Замість просто лежати на квітах над ставом.

Та й не знав, що така це мука —
Слів шукати для світу живого,
Що отак постоїш над водою на луках —
І роками носитимеш в серці тривогу.

Тільки й знав про комиш одне я,
Що тонкий та гнучкий він улітку,

Що сплету собі з нього я сітку
І нічого ловити не буду в неї.

Боже років моїх хлоп'ячих,
Милий боже ясного розмаю!
Та невже ж я більш не зазнаю
Щастя — м'яту над ставом побачить?

Чи зі всього я мушу з болем
Лиш слова виривать ненастанно
І звичайним оком ніколи
На звичайний комиш не погляну?

Переклав Г. Кочур

СЛОВОМ У КРОВІ

Ваші слова — як салонні песики,
Мої ж — як скажені пси!
Під три чорти ваші бурлески та арабески,
Ви ж — замість ставити всякі крапки
й риски —

Бийте віршами в морди,
В писки гатіть, в носи!
Деріть і в дрізки шматуйте
Свої сонети і тюрлютріолети
Всі!
Нехай зненавидять поезію
Кволі й хирі
Панни хтиві!
Словом у крові! Як тесаком по гирі!
Слова, о слова, золоті, гострі!
Мов хижих левів гнівливі
Баси! Баси!

Переклав Є. Дроб'язко

ПРОСЬБА ПРО ПІСНЮ

Як ти, створителю, дав слова дар мені,—
У серце влий і гнів, і силу океанів,
Щоб, як у давнину, були мої пісні
Грозою для вельмож і громом для тиранів.

Не гімнів я прошу, бо їх не треба тим,
Що в одязі бруднім, з порожніми серцями
За хлібом гоняться, за кусником черствим,
І під похідний марш біжать за королями.

Жадаю слова я, котре б як сталь було,
Уяви буйної, як зливи прямовисні,
Щоб я, ударивши, потрапив у чоло
Із шестистрільної окриленої пісні.

Переклав М. Рильський

НЕМА КРАЮ...

Нема краю, де б не затужив я
По дрімоті давніх, сірих вулиць.
На вершині слави, між чужими,
Я з жалю хилитимусь, прибулець.

І землі нема, де б міг спочити
Я без того давнього туману,
На одно лиш буду я дивитись,
Де не гляну.

Я ніде не матиму спокою
В день погідний.
Буде скрізь синіти надо мною
Небо моє рідне.

Подорож ніяка не допоможе,
Ані юрби, ані океани.
Я в містах молюся довше й довше,
Згадуючи тихе, сіре, знане.

Не допоможе найкрасніше слово,
Ані гімни дикі, ні гонитви.
Скрізь до мене завітають знову
Від дитинства пам'ятні молитви.

Я благаю, руки простягаю:
Боже! Блисни мечем з високості! —
А він там-он, на вулиці чекає,
Мій знайомий чоловічок простий.

Переклав М. Рильський

СПЕКА ЗЛИДАРІВ

Брудна і руда каламуть
Із іржавого дзюркоче крану,
А десь склянки так рясно цвітуть,
Арак духмяний пахне з нуртів мазаграну.

Як пані з другого поверху ходить у тьмавих сінях,
Запах бузку, травневих парфум, лоскоче ніс...
Але нам, на четвертім, годі ждати весен осінніх,
Від ранку лупить крізь вікна сонце, племінний біс.

Тіні нема в кімнаті. Сонце бере нас на кпини.
Диха спекотне горище, сухо палає дах,
Типьк склеротичних мурів, тіло шорстке вапнинне,
Кришиться і спадає на жар підвіконних блях.

Мухи рояться мстиві на ліжку, на зжовклій газеті,
На м'ясі гидотнім — усюди повзають, тнуть, дзижчать.
Спокій і прохолода є тільки в міському клозеті,
Бо на подвір'ї в клоаці мушиська лихі киплять.

У перевулку в чанах асфальт готують. Зляться.
Камінь товчуть на дорозі. Душаться. Кожен день.
Білий і лисий бісище виходить сюди реготаться,
Лайно удмухати кінське в глибини злидарських легень.

Машин летять каравани верескливі й скажені...
Панове шовкові й холодні! Не знаєте наших ніг!
Стерті вони об камінь, спечені і нужденні,
Гострим бруком розбиті там, на краях доріг.

...Пані з другого поверху в білій кахлевій ванні
Конвалії пінні душем змиває, розкисла, млява.
Пан подає в альтані цитринне морозиво панні,
В дзбанку з вином холодним лід кавалками плава.

А ми нарешті в неділю за місто кудись підемо,
Кістляві, старі, злиденні, крізь піски, в спеці, в поті,
Аж дерево знайдемо, на бережок зайдемо,
І сядем, і спочинем над плесом по роботі.

Дуже нудна — солодка з пляшечки білої кава,
Дуже страшний — із маслом пожовклим, стопленим
хліб.

Але над річкою спокій і тиша така величава,
Проймає холод студений від мокрих, чорних стіп.

Вже вечір милий надходить, очі вже блиск нам не
муля,
Дощ крапа... Котить по плесі кола з небесних сліз.
Задивлені ми у глибини, де, як червона куля,
Набухлий кров'ю від казу, гине племінний біс.

Переклав Д. Павличко

ЧОБОТИ

Перед ліжком на варті стають, як дворняжки,
Чоботища мої від болота двотонні.
Сплю, як мертвий, із місяця шрамом на скроні,
Із рукою, що звисла над капцями тяжко.

Ніччю хмари запухлі блукають по стелі,
Чути кроки, мов плач, у моїй самотині,
По мені так волочаться сни невеселі
Як і я волочусь по засльоченій днині.

Рано сонця потопа лежать на підлозі,
День у вічі ганьбою вергається зблизька.
Шкірять зуби свої дерев'яні в знемозі
Зголоднілі, сухі і страшні чоботиська.

Переклав Д. Павличко

НОКУС-РОКУС

Це так немов нью-йоркських сцен трюк —
Дуети пружні слів і ритмів.
Почав свій номер я — ексцентрик,
Алхімік, віртуоз всесвітній.

Ось рима, в мову міцно вбита.
Строфою вниз на римі звис я.
Гоп-ля! Ривок несамовитий —
І вгору реченням я звівся.

Стрибком рекорд смертельний взявши,
Від прірви відштовхнусь щосили,
На мить сяйну над світом нашим —
Комета, метеор сп'янілий,—

І знов усміхнений стою я,
І, звуків світу імітатор,
Нові таланти демонструю,
Пінетті, престиджитатор.

Слів жменьку, зернят кольорових,
Я в еліпс кину, звівши руку,
І надіваю знов і знов їх
На пруття металевих звуків.

Пущу порив їх фейерверком,
Сипну джаз-бандом барв і іскор,

І згряя слів-колібри зверху
До мене в рот полине блиском.

Що? Логофат! Феномен! Диво!
Людиновірш! Єдиний в світі!
Мов тих вужів чи жаб, склади він
Ковтає, що горять і світять!

Palmé! Changé!¹ Усюди знаний
Як фокусник і словожерця,
При лікарях — тож без омани,—
Ковтнувши, крик виймаю з серця!

Плету мережки фантастичні
Із мови я, жонглер і клоун.
Я, математик істеричний,
Розрахував, де впасти слову!

О слово, гнане серця шалом,
У трансі творчої напруги!
Над хаосом над розбуялим
Грізнé: «Настань!» — гримить удруге!

Одним закляттям: hokus-rokus!
Я світ новий творю з старого.
О hokus-rokus! Nos est corpus!²
Ти — формула поета й бога!

Переклав Г. Кочур

¹ Перевірено! Змінено! (Франц.)

² Ось тіло! (Лат.).

ФАНТАСТИЧНА ПРОГУЛЯНКА В ЛІСІ ФОНТЕНБЛО

Швидко йду я крізь похмурий ліс.
Холод, шум, прив'ялим пахне листом.
Стежка рівна, ніби пуги тріск:
Довге дуло з горлом променистим.

Ліс од вітру плаче. Лист опав.
Буде дощ. Все птаство у тривозі.
Знаю: йди, куди веде тропа,
Вір безумній лісовій дорозі.

Ширше коло. Що знайду я в нім,
Ідучи в обійми вітру п'яні?
Золото дощу і сонця дим.
На зеленій, зрошеній поляні.

Але, може, чудо бог звершить,
Помішавши фарби, час і звуки...
Гляну — з-за далеких верховіть
Зеленіють іновлодські луки!

Переклав М. Рильський

НАД ЦЕЗАРЕМ

Школо, школо!
Неначе туману риза,
Сльози тремтять на очах,
Ледве спомин про тебе воскрес!
...Gallia est omnis divisa
In partes tres...¹

Книжко, твої сторінки подерті
Чули обра́зи лише й невдоволення белькіт.
Яка ж мені люба тепер ти —
Весь умліваю в солодкім зітханні! —
...Quarum unam incolunt Belgae,
Aliam Aquitani...²

Скільки то скарг
Виливалося з серця:
Збагнути не міг, хоч застрельте,
Навіщо тих римських премудрощів лантух?
...Tertiam,
Qui ipsorum lingua Celtae,
Nostra Galli appellantur...³

---

¹ Вся Галлія поділена на три частини (лат.).

² З яких одну населяють бельги, другу — аквітани (лат.).

³ Третю — кельти, як вони самі себе називають, або нашою мовою — галли (лат.).

Тепер я
З бурями клопоту маю доволі
На морі великім, куди мене доля тягне.
А в школі, в школі
Palus erat non magna...¹

Нема ні твердого ґрунту,
Ні тихої пристані й на хвилину.
Цезарю!
Dum haec geruntur,
Magnis itineribus² до смерті плину...

Переклав Г. Кочур

---

¹ Болото було невелике (лат.).

² Поки це відбувається, довгими шляхами (лат.).

ПРОСТО ТАК

Просто так: ліс, година рання,—
Літ дванадцять тому було це.
З-за кущів схилялось світання
Наді мною, тодішнім хлопцем.

Свіжо так! Після кави, як завше,
В ліс мерщій, що тремтить сльозами,
І — в траву, геометрію взявши,
Бо наавтра мав бути екзамен.

Скільки щастя і скільки суму!
Птах виводив тихенькі рулади.
«Школа... ліс... птах... вона...» — так я думав,
Не засмучений і не радий.

І здавалось, замисливсь на хвилю,
Ні про що, просто так, як прийшлося.
Стільки літ сплигло й всього стільки,—
Якось я не домислив ще й досі.

Переклав Г. Кочур

НЕЗНАНЕ ДЕРЕВО

Найсвятішій пам'яті Стефана Жеромського

Де ти зростаєш, дубе чи клене,
Дерево пишне, листом зелене,
В пісках та глині вгрузле корінням,—
Ти, що труною будеш для мене?

Стану тебе я всюди шукати,
Кликати в борі, в пущі гукати —
Хоч озовися в темному лісі! —
Йде наречений — мусиш вітати.

В тихому гаї смутен блукає,
Дерева свого не відшукає.
Шелестом віщим вишуми вічність,
Поки останній сон нас спіткає.

Змовитись треба нам би достоту
Про ту смертельну нашу роботу:
Це ж випадає нам до безкраю
В порох мінитись, в марне болото.

Чи ти з плотами плинеш водою,
Щоб аж тепер ми стрілись обоє.
Прикро це вийде, вічний сусіде,
Що ми не знали досі з тобою.

А чи близенько, тут ось, при домі,
Поруч ростеш ти, хоч незнайоме,—
Вирізав навіть ніж чийсь на пам'ять
Літери милі, серцю відомі.

Щиро з тобою поговорю я,
Віршем розчулю, жалем скорою я—
Може, прогорнеш лоно те чорне,
Де споконвічний морок царює.

Ти б мене в себе якимось вщепило,
Щось би з'єднало корінь і жилу,
З п'ятьми б ми вийшли, квітли б ми пишно,—
От здивували б нашу могилу!

Може, зітханням тоскним, безмежним
Вийти допоможеш вгору ти теж нам,
Земле родинна, земле єдина,
Зранена в серце гробом бентежним.

Переклав Г. Кочур

**З КНИГИ „ЧОРНОЛІСЬКА РІЧ“
(1929)**

ЧОРНОЛІСЬКА РІЧ

Річ Чорноліська плине, наплива,
І одержимого поймає диво.
Свій давній звук міняючи, слова
Дзвенять правдиво.

З хаосу лад. На місце все стає,
І твориво в єдину мить прекрасну
Само собі і форму надає,
І назву власну.

Людський нерозум, як осінню ніч,
Проміння гостре раптом протинає,
Бо розбудила Чорноліська Річ
Життя безкрає.

Переклав М. Рильський

ДЖЕРЕЛО

Зеленим глеком алмазну воду
Береш ти з холодної криниці,
Де небо, блакитне на погоду,
Хмарки купає, білі ягниці.

Тéпло чолу під сонцем ласкавим,
Долоням холодно в волозі синій,
День своє золото дарує травам
І розливається геть по люпині.

Воду залізну з зеленої глини
Ти жадібно п'єш при дорозі,
І пóвів зілля пахучий лине,
І змруживсь ти у знеможі.

Переклав М. Рильський

ЗАПАХ ЩАСТЯ

З буфета кави дух підсмаженої линув,
Ванільні пахощі ішли від молока,
Коли ти, змружившись, трусив рясну ліщину,
І листя на гіллі струміло, як ріка.

Аж захлинався ти, віддавшись стихіям.
А кропиви посік! А витолочив трав!
Шишок і жолудів мільйони збито києм,
Коли по деревах ти мавпою стрибав.

Встає у пам'яті усе те, повне блиску,
Живе і трепетне, малим, далеким сном,
І пахне кавою те щастя близько, близько,
І віє самота ванільним молоком.

Переклав М. Рильський

КАРТОПЛЯ

Чуеш? Вогнищем пахнуть поганські роки ті,
Як палав ялівець смолоскипом у полі,
Дим хвилясто клубився, зникав у блакиті,
З жару морщились люто сирі бараболі.

Як зруділу галузку, суху та колючу,
Пхнути ватрі в чоло, то, немовби в кострище
Кинув хто хробачні, засичить, і засвище,
І підніме у паніці іскорок тучу.

І немає на світі смачніших картопель,
Як оті, пригорілі, припечені, з вуглем.
О, як жадібно ти у багатті прищухлім
Картоплинки шукаєш, гортаючи попіл.

Підкидати її, найніжніше обдути,
Обірати з пекучої ніжно лушпини,
Ткнути в сіль з папірця і губами вдихнути,
Хай вона на язик, розтаваючи, плине...

Потім сива Пилиця в човні нас колише,
Зорі світять над нами, як вишні, червоні.
Тихий вечір, задума, палаючі скроні...
Так пізнав я вогонь, і журбу, й попелище.

Переклав Д. Павличко

СТРОФИ ПРО ПІЗНЕ ЛІТО

1

Глянь, яка осінь повна!
Так, ніби вина барило.
А це ж допіру початок,
Це ж тільки заосенило.

2

Назолотилося листу,
Що можна кошами носити.
А трави як вигнались буйно,
Аж просяться: йдіть косити!

3

Літо, в пляшки розілляте,
Шумує солодом пінним.
От-от повисаджує корки
В кипінні своїм невпиннім.

4

А тут — в череватій сулії
Столисто, травнисто, червобно
Пора прив'ядання мліє,
Вся яблучна, вся виногонна.

5

Ще ящірка вигріватись
Вилазить на камінь гарячий,
Ще зілля в'ється вужове,
З гнучкої міді неначе.

6

Сіно сухе та медове
Над луками вітром устало.
Зітхне собі, пахощі струсить
І в спокій пірнає помалу.

7

Немов пелюстки у склянку,
Хмарки затонули в воду.
Я плюскою ліскою злегка —
Боюсь скаламутить погоду.

8

І воду, й мене, і землю
Глибоко сонце проймає.
Нам вітер склепляє очі.
В полоні тепла дрімаю.

9

А з кухні — запахи лісу,—
То глицю в окропі варю я.
Відвар той вигадав сам я:
Бір в золотій оливі вирує.

10

І вірші вигідавав сам я,—
Хто зна, чи допоможуть від чого.
Поволі пишу їх, поволі,
Тамуючи жаль і тривогу.

11

І ти, мій читачу любий,
Поволі, поволі читай їх.
Вмирає велике літо
І осінь велику вітає.

12

Я вип'ю осені кварту,
У сад порожній погляну,
Звалюсь під місяць промінний
На темну холодну поляну.

Переклав Г. Кочур

КІНЬ

Коню вогнистий, коню мій гнівний
З Феба прекрасного стайні!
Хто нас покличе покликом співним
В мандри які надзвичайні?

Криком нічну розтинаючи втому,
Хочу тебе осідлати,
Збуджений ржанням, подібним до грому,
Чую твій вихор крилатий.

Чом ти показуєш чорні примари
В світі безмежнім, неспиннім?
Коню! Коли ми, злетівши над хмари,
До Чернолісся полинем?

Там не водою, не медом-росою
Липа чарує дідизна.
Мають там птиці, б'ють блискавиці,
В полум'ї вічна вітчизна.

Переклав М. Рильський

ПРАЦЯ

І знов сьогодні в строф квадрати
Втискати речі неслухняні,
Чотири витесавши грані,
Між них ще й п'ятої шукати.

Щоб в ній, прихованій від ока
(Скільком із тисячі помітній?),
Як на струні нап'ятій мідній
Бриніла пружно суть глибока.

Знов краять слів нервовий корінь,
Щоб вичарувать з фактів міфи,
Щоб в дзвін металу барви тихі
Перетопилися в покорі.

Так! Знову! Знов! Спочатку! Знову
Вбиватися щільніш від клину
В серця словами, серцем в слово —
Не знати впишу.

Переклав Г. Кочур

ВІДПОВІДЬ

Чи до поем мені? Я ж кілька тих рядків —
Вірш ледве видушу й дрижу за кожне слово,
Боюсь, чи значиш ти хоч щось, облудна мово,
Якій я все життя, всі сили присвятив.

Знаками чорних мук папір укривши, звів
На світ я зір, тремчу, благаю знову й знову,
Та світ цей дивиться суворо й загадково,—
А я ж і небеса розчулити хотів.

Ланцетом викарбуй у себе на долоні
Ти слово хоч одне, що з серця витіка,
Та й визнай — щастя це чи мука претяжка?

Так я поему б склав, що спить в земному лоні,
Так вирувала б кров у слів страшних полоні,
Так серце знищила б моя з пером рука.

Переклав Г. Кочур

КАМІННЯ КРАЩЕ БИТЬ...

Каміння краще бить задля шматка черствого,
Щоб сили цим здобуть для дальшого биття,
Ніж прагнуть неба так, о боже, і від свого
Призначення отут страждати все життя.

Дивись, як я слова видушую в одчаї,
Слова — вогонь і кров розшарпаних грудей.
Заїка Моїсей, Арона я не маю,
Щоб лемент мій доніс до бога і людей.

Так щастя це дзвінке прокляттям стало згодом:
Хай слово плоть знайшло, згорає плоть в огні.
Пошли, створителю, апостола мені,
Хай темний мій глагол тлумачить він народам.

Переклав Д. Паламарчук

НІЧ НЕВИДНА

Гей, із вантажем людино!
Сядь, посидьмо,
Та помовчїм, та погляньмо.
В ніч невидну.

Скинь додолу
Скриню дубову
З пліч робочих,
В ніч невидну втупим разом
Людські очі.

Що казати. Хліб — як камінь.
Кладь — над сили.
Шкода мови. В ніч невидну
Ми — дві брили.

Переклав Г. Кочур

ВІРШ ПРО ВМЕРЛУ НАДІЮ

Стояв посланець, дідочок,
При скриньці поштовій, на розі.
Від рання не мав він початку,
На крок не ступив по дорозі.

Я йшов з листом і пакунком,
А він моливсь, щоб не мимо:
Це ж котиться кругла надія
Та ще й срібняками самими.

Вже вус рукавом він витер,
Всміхнувся, нести готовий,
Бо я наближався просто
До діда при скриньці поштовій.

Коли ж підійшов я, старому
Ждання захлиснуло душу!
Та вкинув листа я в скриньку
І далі з пакунком рушив.

Дививсь мені вслід старенький
Великим поглядом склистим
І вкинув умерлу надію
До скриньки, де був той лист мій.

Переклав Г. Кочур

ПЕРУКАРІ

Чаплінові

Сівши під стіни, тихо ведуть вони розмову.
Ждуть на клієнтів, їх немає, тож нудяться.
Чешуться знову, голяться знову, знову, знову,
Знов розмовляють, потім дрімають і будяться.

Йдуть до вікна — нема в нім нічого.
Поглянуть у люстра — ті ж у голярні
Зачіски печальні, ті ж прилизані строго
Перукарі, підпудрені, гарні.

Газету читають, потирають скроні,
Ходять, чекають надзвичайної речі.
І стають перед люстром у чемному поклоні,
Ковтаючи дрімоту — сон порожнечі.

Буде буря, в містечку синьо, десь півні ліють.
По небу вже ходять блискавки золоті.
Перукарі плачуть, перукарі співають, перукарі
шаліють,
Сповільнюють крок і раптом ходять à talenti¹.

Підносять руки дуже поволі, дуже поволі,
Ходять мов з ласки, мов під ногами їм стало слизько,

---

¹ Повільно (*франц.*).

Шепочуть німо, задивлені пильно й безглуздо
в столик,
В сліпучий нікель, що вчарував їх смертельним
блиском.

Деруться по стінах, в'ються, тремтять, як листя на
вітрі,
І перед здивованим люстром повзають — «глянь
назад»!

Вони танцюють, вони гуляють, висять у повітрі,
Пурхають, наче янголи, у глибині свічад.

Переклав Д. Павличко

ОДІССЕЙ

Чорна пітьма́ у дощі, у чорнильнім потоку.
Хлюпає небо з цебра свої темні помиї.
Міцно мене прив'яжіть до стіни, друзі милі,—
В вікнах сирена співає повільно й жорстоко.

В вітряних хащах, в прип'ятій до шибки алеї
Ящером в'ється, бліда, і слизька, і двогруда.
Співом нанизані вуха замажте землю,
Пнеться-бо в музи й мені повідає про чуда.

Гриву зіп'яв океан, наче спінений огир,
Туча по даху гримить, диким зубром у пуці,
Кидаюсь в домі, моряк без керма, без дороги.
Казиться з співу садок, завиває ще дужче.

Зве мене. Ноя, несе, Одиссея, в хаосі,—
Прірва там бурхає мандрів людини лиш гідна.
В місячнім сяйві хиткім ця піснярка блакитна
Міниться, й тане луною, й звабливо голосить.

Добрий хто з вас, хай залле мені оловом очі,
Хто ж найдобріший, отрути нехай дасть у склянці!
Глянь, Пенелопо моя, як мій почет клопоче —
Пізно до тебе вернувсь я і знов їду вранці.

Бачиш? По вікнах усіх ота сама зіп'ялась,—
Де ж я сховаюсь од чар її срібно-лускатих?
Чуєш? У повідь веде, заперечує жалість
Співом про першу любов, і її не здолати.

В вікна репти океан притягла над землею,
Каже нічним небесам гуркотать перекотом,
Грізно співає й грізніш, що ми любимось з нею,
Щоб остаточним себе не дурил поворотом.

Ширше розкрийте всі вікна у хашу стороту!
Хай потону я в піснях, як у вирі похмурім!
Люба оселе, знімайсь кораблем із підмурів!
Жінко! Йі ви, друзі! Це правда — нема повороту.

Переклав Є. Дроб'язко

ПОХОРОН СЛОВАЦЬКОГО

Янові Лехоню

Здрастуй, труно вузенька!
Що стука під віком, долі?
Гомілки та череп голі,
Паризького ґрунту жменька,—
Замало всього до болю...
Добрідень, янгол недолі!

Дзвони, гармати забили
Славу зогнилому тілу,
Вожді побожних поляків
Знімають циліндри солідно.
Вулиця дивиться й слуха.
Везуть цим шляхом — ах, Краків! —
Везуть Короля-Духа.
Президент промовляє та блідне.
Маршал промовляє та блідне.
Прапор сніжно й криваво
Над прахом пишно шепоче.
Везуть тут — ах, Варшаво! —
Везуть Короля-Духа,
І кості в труні стукочуть,
В жорстокій грюкають славі.
Зростало мовчання глухо,
Ніхто не волав, не плакав.
Здрастуй і прощай, Варшаво!
Здрастуй і прощай, Краків!

А що було тут? Що стало?
Щуплий брюнетик. Син Саллі.
І раптом — Вогонь — Ідея:
Польща — Він — Саломея.
І палить світи повсталі!
В них сам палає! Спалився!
І спаленого в печалі
Твого сина, Саллі,
Згасили притьмом в могилі,—
Знищив себе, спопелився!..—
Труну відкопали далі,
Світ дякою нені сплатився:
Витяг прах.

Так було там.
А тут робилось, робило
Те, за чим серце боліло,
За чим вив — глузду вигнанець:
На смерть пішли всі по черзі —
Мов каміння,
Що богом
Гнане
В шанець!
А там летіло, злетіло
Слово Огню — Ідеї.
І зараз стоять всі німо,
Вшановує вулиця гідно,
Президент промовляє та блідне,
Маршал промовляє та блідне.
А запитаймо, візьмімо:
Де слово і де тіло?

Слово? Дзвонить і грає,
Слово блисками крає,
Як здавна — вічно, велично!

Тіло? Тліном пожерте,
Тіло на порох стерте,
Стукоче в труні сторічній.
Замало його до болю,
Гомілки та череп голі,
Чужого ще ґрунту жменька...
Не буде нені в костьолі,
Добраніч, янгол недолі!
Прощай, труно вузенька!..

Переклав Є. Дроб'язко

ДЕСЯТИЛІТТЯ

Вам було салативо й вітражисто, мої панове,
Вам було і «дивно» в «зажурах» і «тужарнях».
То кулаком між очі дало Слово нове,
Й пішли старі бурчати по салонах і кав'ярнях.

Цілі роки нудотилось в Польщі про душі,
Гралось Місяцю гімни на поетичних окаринах,
Аж у серці червонім спів живий роз'юшивсь
І крикнув, перегнавши дурнів у пелеринах.

В Парижі, над абсентом, варшавським Верленам
Увижавсь Королевич, довгочубиста вислизь.
Та Міцкевич над нами сходив сонцем черленим,
Каленбахи на нього в телескоп дивились.

Роїлися вам сонно витребеньки милі —
Міриади і міріама, храми і герої,
Ми з «Оди до Молодості» вічно молоді
У життя увірвались, як з поривом хвилі.

Нині ще зі словечок готували б звично
Килими, мальованки, писанки, горнятка.
«Ах, та все таке польське»,— зітхали б поетично
І цвіли б до сьогодні рідні Творенятка.

В недоумків стріляти строфами розривними,
В їх килими пускати стріл жахливу хвищу,
Набивати на стріли палаючі рими,
Слів розпечених вістря, що тоненько свищуть!

. . . . .

Так будеш майбутнє, мускуляста мово,
Так життя посуваєш — трудно, та невпинно.
Юносте, дай нам крила! Боже, дай нам слово!
В історію свою візьми нас, батьківщино!

Переклав Д. Павличко

З КНИГИ „ЦИГАНСЬКА БІБЛІЯ“ (1933)

ЦИГАНСЬКА БІБЛІЯ

Чи ти знаєш біблію циганську —
Мандрівну, до книги не подібну,—
Всю її, написану, поганську,
Ніч бабам нашіптувала срібно?

В неї пахощі — як мірт розтертий,
В ній — звідарської кабали сила,
П'ятдесят дві карти, морок смертний,
Цвинтарний жебрак, примара біла.

Хто відкрив цю книгу? Ми, учені,
Риючись у давнині незнаній,
Нюхом і передчуттями гнані
У глибини думки незбагненні.

ЩОДЕННЕ ЖИТТЯ

І речення фантастичніють, і таємнішають речі,
Щораз говорить болочіше, щоразу тяжче й мовчати.
Глибини кімнат огортає якийсь шепотіння старече,
Вві сні кінчається співом стілець, біля столу початий.

З дня в день усе більш означає кожне щоденне слово,
Поросле мохом століть, первиною приховано давить.
Приклавши вухо до меблів, чую — шумить загадково:
Дуби починають скаргу, дуби по вітчизні ридають.

Переклав Г. Кочур

СЛАВА

Мов цегла, цементом поєднана в будову,
Застигли у рядки укладені слова,—
Але не радощі,— журба, мій друже, знову
В журбі початий твір, як тінь, оповива.

До чого ж бо тоді гірка й несправедлива
Вся ця хвала гучна, вся слава ця пуста!
Крикливий розголос, людських захоплень злива
Гнівить лиш погляд мій і кам'янить уста.

Інакшої собі щодня бажаю слави:
Хай урятують світ ці віршики малі,
Хай від тернів горить на скронях слід кривавий,
Хай мучеництвом лавр мій стане на чолі!

Переклав Г. Кочур

ВІРШ З ГЛУХИМ КІНЦЕМ

Не гріх, бридота лиш пуста:
Добробут мій і рання слава,
І повні зграбних рим уста,
І спритний дотеп, і Варшава.

Не гріх, нудьга лише сама:
Щоденне щастя це безстидне,
Цей сон блаженний пообідній,
Ця воля, тяжча, ніж тюрма.

Рятує — страх, одчаю гніт,
Щур забобону метушливий,
І смерті зимної привіт,
Не мстивий, ні! Тільки глузливий.

Переклав Г. Кочур

ЕКСПЕРИМЕНТ

Весно! Виразно та чітко,
Виразно, чітко та гостро
Виникають у ніч, як ти народилася, мислі.
Мислі холодні, точні і стислі.

От

Сніг

Розтає,

От

Уже

Тепліє.

От грудочок рудої землі

Повно в розбурханім з глибу Повіслі.

Тануть останні крижини,

Вільні рушають води

(Гарно! Хоч і псевдокласично),

І із завмерлої природи

Випливає новий, юної вроди,

Світ —

Мов квітка.

Виразно та чітко.

І цілком свідомо,

Як фізіолог і дослідник,

Так я

Кожним вищезгаданим словом

Нерви оголюю польської мови
(Не інакше, приміром,
Я б вивчав анатомію).
Так-от, цілком спокійний,
Такий свідомий, я
Кладу на скляну пластину
Весну,
Мов жабку зелену.
Розрізаю вздовж,
Розтинаю вшир —
І цілюсь ланцетом
В нерв.
Здригнула. Значить: жива.
В цьому відмін небагато.
Тільки лише,
Що тут не анатом,
А письменник, поет.
Про те мені б, власне, й ходило,
Весно, весно, жабко зелена!
У ніч, як ти народилась,
Прип'ята на тому папері лежиш ти,
А я пером в суть твою примірюся ближче
Кілька хвилин ще.

Ще останнє вдивляння,
Примруживши око,
Ще останнє вагання,
Як голка —
І
Вкол
Вглиб
Буденного слова.

Здригнуло.
Потопом сонця линуло,

І в безсоромному вітті бузку
(«Бузку»!!!)
Людина блукає, закохана та безголова.

І зараз не сором за фразу уже будь-яку:
Кажі про весну: чудовна,
Кажі про весну: любовна,
Бо це вже ПРАВДА.

Поети!
Ось єдиний, що в нас є, секрет ремесла:
Вторгались найглибше!
І стане весною навіть весна.

Слухайте, які ж бо дива настають!
І як та весна, коли розрізати її,
Пульсує в кожному почутті й мислі:
«От вже тепліє, сніги розтають,
От грудочок рудої землі
Повно в розбурханім з глибу Повіслі».

Переклав Є. Дроб'язко

ТРАВА

Трава аж по коліно!
Зведися над чоло,
Щоб ні мене, ні поля
Думкам вже не було.

Щоб весь я взеленів,
Кістки взялись би квітом,
Себе я б не різнив
Із листом соковитим.

Однаково б казав,
Однаково б і думав
Про нас обох: трава,
Чи про обох нас: тувім.

Переклав Є. Дроб'язко

СУМА ОСЕНІ

В'януть години повільні. Мить за миттю марніє.
Це затоплена в осінь гілка. По ній посуваюсь
Я міліметрами смутку. Болісна, вперта праця.
З дня зриваю секунди. Листочки з гілки зриваю.

А осінню що я назвав? Велике, глибоке зітхання:
Людське, моє, що на зимному озері з дна піднялося.
В озеро осені й дня крізь вікно занурюю руки.
Дрож по них скаче. Дощ кропить. Листочки
й хвилини зриває.

Переклав Г. Кочур

СЕЛО

Смаглявий день, циганський май,
Дух вітру й хліба лоскотливий,
Брунатний край, ріллястий край,
Зоря еднає небо й ниви.

О, не весна — веселина,
Розливи зéлені розкішні
І червня густота міцна,
Мов камінець у тілі вишні.

Як погляд кров'ю наплива
На вишень радісне прощання,
Здала вечірній дзвін співа
І славить зоряне поткання.

А там — і зорі, й гук, і сміх,
І сон з надзоряного краю,
І ранок полум'ям із стріх,
Сільський, дзвінкий циганський маю!

Переклав М. Рильський

ТЕМА

Неначе пух сипкий з небесної перини,
Із хмари снігові сипнули пелюстки.
І вірш про це писать, гладенький та легкий?
Навіщо? Що він дасть для іншої людини?

Коли б я мав синка й хотів би одвернуть
Від нього страху тінь — жорстоку, знахабнілу,—
Для нього б написав я небилицю милу,—
А так — мовчати слід. Поглянути. Забуть.

Переклав М. Рильський

СКЕРЦО

Співала весело — раптом у сміх,
Сам спів розсмішив, що співає.
І сміх той посипав зі співом, як сніг,
Сміється вона, не вмовкає.

Та й як не сміятись? Неначе дзвінок,
Зі срібла збиваючи піну,
На ноти, на струни, на срібний клубок
Намотує спів без упину.

Сміялася весело — раптом у плач.
Сам сміх засмутив. Полилися
За сміхом і сльози неvtішні. Чи бач?
Розплакалось щастя! Дивися.

Утихла поволі. А сліз — ущертъ.
І руки-лілеї зложила.
І дивиться в далеч — і бачить смерть,
Бліда, скам'яніла, безсила.

Переклав Д. Паламарчук

ДО ПРОСТОЇ ЛЮДИНИ

Коли до мурів знов ліпити
Почнуть відозви свіжим клеєм
І вдарить чорний друк на сполох,
Щоб «військо» й «люди в найширших колах»
Байками знову засліпити,—
Хай знову йолоп віри йме їм,
Що треба йти й з гармат лупити,
Палити, різати й топити;
Коли почнуть на різні тони
Волати про вітчизни гідність,
Про жертви, предків і кордони,
Про «історичну необхідність»,
Знамена, славою повіті,
Героїв подвиги відважні,
Коли єпископи поважні,
Ксьондзи та рабини до бою
Благословляти стануть зброю,
Бо їм шепнув сам бог із неба,
Що за вітчизну битись треба,
Коли запіняться газети
Потоком хамства і облуди,
А диких баб табун букети
«Солдатикам» шпурляти буде,—
Знай, приятелю мій невчений,
Мій ближній в цій чи в тій країні,
Зняли гармидер цей скажений

Пани в захланності невинній.
Цей крик: «Багнет наготові!» —
Шахрайство, чисте ошуканство,
Це пахнуть промисли нафтові,
Це доларів забагло панство,
Це в банках щось не вистачає,
Рознюхали десь каси повні,
Це заманулось підлій зграї
Ще більше мита на бавовні.
О брук троши приклад рушниць! —
Бо кров твоя, а їхня нафта!
І від столиці до столиці
Гукни на всі ті їх марниці:
«Нема дурних, панове шляхта!»

1929

Переклав Г. Кочур

МІЩАНИ

Приміщення страшні. В приміщеннях страшних
Так страшно містяться страшні міщани.
Повзе по цвілі й кіптяві у них
Життя погане в сонному мовчанні.

А з ранку торохтять, торох-торохи,
Про дощ, про дорожнечу, про знайомих,
Походять трохи і посидять трохи,
І все це привиди. І все фантоми.

Годинник та кишені перевірять,
Зав'яжуть галстук, у трюмо поглянуть
Та й повагом із власної квартири —
На землю, добре круглу й добре знану.

І йтимуть, запнуті, де треба й можна,
Зирнуть направо і зирнуть наліво,
А зиркнуть — бачать річ окремо кожному:
Он дім... он Стась... он дерево... он пиво...

Беруть газети, наче тісто, в пальці,
Жують, жують їх, розім'явши в кашку,
Аж поки з паперового закальця
Розпухне голова, набита важко.

І знов розмови про війну... про Форда...
Росію... радію... кіногероїв...
Між джунглями пригод пливе марою,
Без краю вирісши, бридня потворна.

Не держаться вже го́лови на в'язах,
Надвечір важчають, як повні бодні.
Полюють злбдіїв, під ліжка лазять,
Штовхаючись в урильники холодні.

Перевіряють знов свої кишені,
Штани, до дір просиджені й зашиті,
Велебну власність, набуття священне,
Своє, зароблене горбом, нажите.

А потім моляться: «Від війн... від смерті...
Від голоду...» — бурмочуть безнастанно
Та й засинають, писком в груди вперті,
В страшних приміщеннях страшні міщани.

Переклав Є. Дроб'язко

ЗИМА

Боеві

Шоста, ще темно.
Зимний світанок,
Котиться шляхом
Брязкіт бляшанок.

Посуд на фірах
Треться, скрегоче,
А молоко в нім
Тихо булькоче.

Коні парують,
Люди дрімають,
Тяжко підводи
Шляхом кульгають.

Шоста, ще темно,
Зимний світанок,
В сон мій уплівся
Дзенькіт бляшанок.

В грубім кожусі
Сплю я на козлах,
Хухаю тепло
В сон свій морозний.

Сонне життя моє
І задубіле
Топить молочне
Булькання біле.

Білий і теплий,
Ніби долоні,
Вкрив мене булькіт
В матернім лоні.

Вже я почався —
Чує матуся —
В сні материнським
Подихом б'юся.

А молоко те
Відгук колише,
Ідуть підводи
Дальше і тихше.

Переклав Д. Павличко

З КНИГИ „ПАЛАЮЧА СУТНІСТЬ“ (1936)

ЛІСОВА СПРАВА

Був я в тіні, де вільгість одягнена в трави.
Грав струмок з-під каміння, як сльозина чиста.
День, як дзеркало, гриву лісу золотавив,
Що звисала із віт вивірчано-вогниста.

Росянисті листки заплелися у кошик,
І мене наче в землю вдихнули зичливі.
Я міг, утонувши в зелених розкошах,
Сном легенько зіп'ястись по блискучій гриві.

І літав я, створіння безглузде і кволе,
Поки лози в кокон мене оповили.
— Вічності мила й солодка неволе!
Шуме колиски моєї й моєї могили!

Переклав Д. Павличко

ЗАМЕТІЛЬ

Юзефові Вітліну

Сонність, часта, мов сніг, і кружляста, мов сніг,
В пелюстках сипле щільних, сонливих, повільних
На мій день без причин, вік без прагнень ясних,
І сліди без ладу моїх кроків безцільних.

Схочу — можу поспать, схочу — можу й устать,
Пошукать край вікна у торішніх газетах
Чи піти в сонність дня — і вже інший, не я,
Пошукає в вікно перехожих в заметах.

Чи то добре, чи ні: забуватись у сні?
Ждати свіжих плодів од гілляки сухої?
Чи то добре, чи ні: снити щось у тіні
Метушливих сніжин та епохи глухої?

Сніг периною ліг, вік хвилиною збіг
У дрімоті, як пух, в завірюх вируванні.
І свій день без причин, вік без прагнень ясних
Вправам жертвую я в нешвидкім віршуванні.

Переклав Є. Дроб'язко

БУЛО ЦЕ ТАК...

Було це так: у п'ятьмі ночі
Десь виліз пуп'янок із гілки.
Розплющивсь, квилячи птахами,
Зітхнув. Це був початок тільки.

Ще добруньковував з годину,
Дрімаючи в весні пестливій.
Тягли його з гнізда липкого
Птахи квітчасто-галасливі.

З годину ще вбиривсь у пір'я,
Дививсь, котру б то барву взяти,
Та тяг його щораз солодше
Із зав'язі вітрець крилатий.

З пташиним щебетом чутливим
Злились в один строкатий галас
Палкими пахощами квіти,—
За тебе все навкруг змагалось!

Роздвоює подвійним дивом
Тебе єдина творча сила,
Й дрижить тривожно під тобою
Галузка, що тебе вродила.

То хто ж? То як? І віє холод.
Чи птах? Чи квіт? І раптом тиша.
Страх існування одчайдушний
В трухлявім серці світу дише.

Тоді, як овоч первородний,
Його зірвав я з гілки-неньки,
І пахощі він лє солодкі,
Й співає сумно вірш тихенький.

Переклав Г. Кочур

НАРОДНИЙ ГІМН ЛІСОВІ

Там, у подертих знаменах,
Лісу столиця.
В лопоті стягів зелених
Дзвонить живиця!

Вітер — сурмач і гуляка —
Стріпує тучі.
Буря іде по гілляках
З кручі до кручі.

Там громородиця з дубом
Грається, гзиться.
В дереві корявім і грубім
Дзвонить живиця!

Родичі милі, зелені!
Люде величний!
З кореня мчи у натхненні,
Гоне предвічний!

Вибух зелений племінь,
В блисках столиця.
Впали розколоті громи,
Дзвонить живиця!

Переклав Д. Павличко

БУРЯ

Шпаги вгорі блискавичні
Струменем грають стрімким.
З блиском схрестився грім;
В бубни тнучи металічні.

І в те ігрóвище шпаг,
В скісні удари зливи
Сад свої віти простяг
З криком щасливим.

Переклав М. Рильський

ГІЛКА

Завжди гілка у русі, в дії,
Що ніхто ще не зміг описати.
(Може, й вітер од того віє,
Що від музики став крилатий?)

Ось одна у рожевім цвітінні
Пружним луком до шибки припала,
«Слово-квіт буде в тебе в гостині»,—
Зашуміла, заграла, сказала.

Відчинив я вікно — лється світлом,
Світом, цвітом — і пише незримо.
Вітер вслід, дивні вірші за вітром!
Що за вірші! Нечувані рими!

Чи я мав хоч поняття зелене?
А воно увійшло до покою,
І навіює спомин на мене,
І квітчасто пливе надо мною.

Щедра, мокра, бринить все сильніше,
Все палкіше співає, лунає,
Пахне гучно, в вікно мое дише,
Вірші в груди, в перо простягає.

Диригентка оця володіє
Світу цілого співом чудовим —
І над віршем моїм рожевіє,
Над зеленим поняттям і словом.

Переклав М. Рильський

ЛАМАЮТЬ БУЗОК

Нашарпали бузку, нарвали,
Насмикали, наламали,
Мокрого, білого й того,
Бузкового, запашного.

Там листя — яскрава злива,
Там квіту — гуща тремтлива,
Пахнуть свіжі грона краплисті,
І птах тріпочеться в листі.

Захоплено рвали шалені
В росистім безладді зеленім,
І зірваний з квітами разом
У вітті затріпався в'язень.

Бузок розсміявся: — Співаче,
А хто тебе тут не бачив?
І птах, заспіваний в квіти,
Щебетом зрошує віти.

В бузок головою — на страту,
В зелену в'язницю, за грати,
У квіти, де роси, — дощем:
— Ламайте, несіть мені ще!

Переклав Д. Паламарчук

ЯЛИНКА

Земле, земличко,
В сні кришталевім
Світиш, літаєш
Яблучком рожевим.
Сон величавий,
Земле, землинко,
Стоїть у кімнаті
Всесвіт — ялинка.
Шлях он молочний,
Земленько, земле,
В'ється по хвої
В небо таємне.
Свічка тріскаче
Цвіркуном ялинóвим.
Занімів янгол
Віршем чудовим.

Переклав Д. Павличко

ДАЛЕКИЙ ТИГР

Тут не чути, зрозуміло,
Відсіля й не видно, звісно,
Як по заростах тропічних
Ходить хитрий тигр зловісно.

То він, пружний, чорносмугий,
Розрива кущів тенета,
То, лінивий від потуги,
Злотом в зелені майне там.

Там мурчання, хрускіт, блиски,
Здерте листя, хмара пилу,
Та цього не видно звідси
І не чути, зрозуміло.

Тут затишно, тут спокійно,
В дверях ключ, у вікнах вата,
Чай кипить, кути чотири,
Сам я — п'ятий серед хати.

Тут блаженство, тут дрімота,
Вчора ясно — сіро нині.
Тільки часом блимнуть потай
Кров'ю підскоки тигрині.

От якраз в цю мить він саме
Причаївся, от він скочив!
Не дивуйся ж, як часами
Неспокійні маю очі,

Не дивуйся ж, як здригнусь я,
Мов раптовий струм відчую,
Не питай же, що зі мною,
Як поблідну й затремчу я.

Переклав Г. Кочур

АССІРІЯ

Був я з хвильку в якійсь установі,
Наслу́хався — до нестями! — ассірійського герготання,
Друкарським клинописом стукало з директорської
гортані,

А я тільки суплю брови,
Бо — ні звуку в їх мові.
Директор розмірено горло дер,
Відламками сипав од скал:
Акція, облігація, операція, жиро,
Насипав гору з складів: прин-ци-пал-ка-пі-тал...
Я ж задихавсь, кажу щиро.

Слухавши,
Гнівом кипівши,
Заслав я Ассірію димом,
Дурманним буревієм,
І на руїнах твоїх, мов пророк, заволав:
Горе тобі, Ніневіє!

Виходив уже після бурі.
Громи ще гарчали: акція, операція, жиро...
Сюрчав скрекіт ремінгтонів банковим широм,
І на клавіатурах літер
Грали стрибачі, жваві друкарки
Скерцо чужого багатства, рваними ритмами бите.

О ассірійські містерії! У головній книзі
Рядками спадає зростаюча сума. І вдарила балансом
В червону лінію вниз. І знов — високі фінанси
Переносом можуть на гору сторінки лізуть.

Переклав Є. Дроб'язко

* *
*

З крихтами юності що робити? Птахам розсіпати?
Птахам розсіпати можна, і можна в слова їх укласти.
Пурхнуть, зрадівши, та ще й по нові прилітатиме

кожна:

Пташка чи слово — усі надією рівно крилаті.

Що ж ти їм скажеш? — Нема! Більш немає! — мусиш
сказати.

Віри поймають? Не надійся. До пізньої хмурої ночі
Будуть чекати під вікнами, крилами в шиби б'ючися,
І падати, мертві й вірні. Птахи і слова крилаті.

Переклав Г. Кочур

ERRATUM ¹

Помилка вкралась до життя могого —
Багато в тексті місць тяжких для відчитання.
Прошу, поправте:
Згори у 40 році,
А в якомусь там од долу земного
Замість «розпач»
Повинно бути «кохання».

Переклав Д. Павличко

---

¹ Помилка (*лат.*). В даному разі — друкарська.

ЗІТХАННЯ

Чи пурхнув дух у потойбічність,
Чи лиш землею тіло стало —
Мене чекає тільки вічність —
Як мало!

Переклав Д. Павличко

EXEGI MONUMENTUM...¹

Камінням сум наріс на мене,
І весь я в тесаних жалобах.
Хто я? Лиш кам'яний надгробок
З карбованим твоїм найменням.

Переклав Є. Дроб'язко

---

¹Воздвиг я пам'ятник... (лат.)

НАДСИЛАЮЧИ СЕРЦЕ

Тобі я шлю своє бездомне серце.
Що хочеш з ними роби.
Чи заміни своїм бездомне серце,
Чи викинь, чи згуби.
І за труну бездомне мое серце
Подякує тобі.

Переклав Г. Кочур

АНТИЧНА ПРОГУЛЯНКА

Наші зустрічі там, де місця найсумніші,
Де потрібна присутність твоя милосердна,
Де край стежки розлук гробовища, як ніші,
Де шумить мого серця мовчанка посмертна.

Де впаде моя тінь так раптово — квадратом,
Гробовою плитою між зарості темні.
Вірний місяць над ветхим цвинтарним театром,
Чорний вітер в оркестрі і осінь на сцені.

Я, немодний актор, входжу в Гамлета строї,
Вітер вже увертюру закінчив, і в тиші
Монолог починаю, як древні герої:
«Мила, стрінемося там, де місця найсумніші».

Переклав Д. Павличко

КВІТ

Квіт розквітав хапливо, як вмів,
Спізнитись боявся, певно.
Дощик, вітрець, серце і міф —
Працювали всі ревно.

Ніч, прихильна до справ таких,
Зогривала теплицю,
Ти ж стала (який щасливий збіг!)
З повагою на мене дивиться.

Спів квітучих, невтомних уст
Засіб невичерпний, щирий
Шепотом квапив гарячий ріст,
Помножав на чотири.

І задиханий, у сльозах —
В росі чи в зітханнях? —
З ночі лілеєю вихилявсь
Ерос — Геліос — Феб — Світанок.

Переклав Є. Дроб'язко

ЗАВІЯ

...Варшавські вечори в листопаді віють весною...
З вірша

Любов мене шукає всюди,
Любов в зеленому береті.
Я зник, немов упав у воду.
Я там? Та звідки ви берете?

А з-під зеленого берета
Шматочок бурі золотої:
Знепритомніла з туги пташка,
Волосся в буйному завої.

Біжить захекана, рум'яна,
Тремтячи спіхом гарячковим.
Любов, вечірня хуртовина,
Любов під дошовим покровом.

Догнать її не може вітер,
Об'яви ліпить скрізь про мене.
У неї під напнутим светром
Депеша стукає вогненна.

В кав'ярнях, в барах, у театрах
Листи й серця лиша з розпуки,
Кружляє заметіль по місту,
Кривавить рожі із-під бруку.

Зриваю я, моя незнана,
Ці тіні, схилені, недужі.
Очима ніжно піднімаю
Червоні блискітки з калюжі.

Переклав Є. Дроб'язко

ТЕМНЕ НЕБО

Як легко обездомніть
І втратити зорі ясні,
Як тяжко забути бездонні
І рідні глибини алмазні.

Як легко щасливим льотом
В небо кохання шугнути!
Як тяжко, як тяжко потім
В очі тобі зирнути.

Куди і навіщо пливу я
По темнім, великім небі?
Як легко було, як легко
Вмерти за тебе!..

Переклав Д. Павличко

З УЦІЛЛИХ ВІРШІВ

ДУМИ

Сільський цвинтарик, зіллям зарослий,
Де ти спочила, мужицька втомо.
Сільський цвинтарик, тихий і простий,
Такий, як завжди і як відомо.

Я, скорбний дурень, лічу могили,
Життя іде в мені нерухомо.
Співа цвинтарне пташатко миле,
Таке, як завжди і як відомо.

Думаю думу, йдучи додому,
В Лету заходжу все глибше й глибше.
З птахом співаю про кладовище
Я той, що завжди і як відомо.

Переклав Д. Павличко

ЩАСТЯ

Казимири Іллаковичувні

Тим з вас, хто в серці вчув ласкавий той укус,
Те щастя, ще й яке! — правдиве, так, правдиве! —
Оту легенду дня, те поетичне диво,
Незмінне в змінності, мов календар чи пульс,

Ще — кулю світляну, що лине з серця й вуст
І повнить все життя, немов плодова злива,
Та й усмішку додати, таємну та звабливу,
Що відбирає вам в жагучім тілі глузд,—

Тим з вас, хто вчув укус в цілунку божества,
Що бажане іще над любе щастя вам,
Бо вимолили все, що дати може світ вам?

Зірки? Крізь них щодня йдете, немов крізь сніг.
Чи спокій? Буде час для нього в вічному сні.
Що ж? Молитві. Про що? Хтозна. Аби молитва.

Переклав Є. Дроб'язко

ЛЕГІТ

Над водою неспокійно:
Легіт віє.
Над водою тихо стало.
Сам я, сам.
Знов завмер я, знов не знаю,
Що ся діє,
Я дивлюся, віддаюся
Снам.
Так було вже. Цей неспокій і надії
Звуть життям.

Устає щось над водою.
Все німіє.
Так було вже — як родились
Перші дні.
В глибині обличчя мріє.
Легіт віє.
Знову вічність виникає
В сні.
Стали нині зрозумілі всі життя мого події
Враз мені.

Переклав М. Рильський

ПЕРШИЙ ДЕНЬ

По блясі гунав сонячний галас,
В ринвах дудніли березня води.
Плинна весна з морозу здригалась,
Плакала за бурульками льоду.

Вже непевний, чи ніч він стріне,
Виснучи над будинків рогами,
Сніг самогубцем з даху ринув
І на місці! — на сірій гамуз.

Блискотіли алмазами в пани
Гуми коліс, а найбільш копита!
Найбалакучіший гув балаган,
Скло дзвеніло, мов пляшка бита.

Коли ж нарешті весняний вершник
Збив з відлиг блакитні осанни,
Зрозумів я, нещасний віршник,
Що я страчений в день весняний.

Такий був перший день.
Так почалося щастя.

Переклав Є. Дроб'язко

ПРОВІЩЕННЯ

Ще їх немає, а в глибинах
Уже накреслено усе.
Щоночі подих, щохвилини
Розпущена земля несе.

Творить їх, оформляти в тілі
Вже починає грунт сліпий.
Перечекай нічні ці хвили,
Найкраще, вірше мій, проспи.

Не варт робити марне, досить
Благати землю про дари,—
Сама, без нагадів, приносить
Свої плоди вона,— бери!

Вони вже знають цеї ночі,
Що ти передчував їх шлях,
Тремтять, і квапляться, й шепочуть,
Та в передчас, в передквітках.

Аж ось колись уранці звернеш
У скручені листки свій зір —
Багатокротний, білозерний
Конвалії прогляне твір.

Тоді молися, вірно й смутно,
Про передвіщені квітки:
Заграйте, арфи, грайте, лютні,
Як вранці підведусь чуткий.

Переклав Є. Дроб'язко

ПІСЕНЬКА ПОМЕРЛОГО

З тіла геть душа помчала,
На лужку зеленім стала.
Я догнав її, поглянув:
Таж не знав я, що ти янгол!

А ти янгол, як з іконки,
В чистім золоті коронки,
Ляля з косами льняними,
Із очицями скляними.

Повернися до містечка,
Мекаючи, як овечка,
Стань тихенько біля мене,
Щоб не знали, що помер я.

У трунарні на вітрині
Ти стоятимеш віднині,
Взявши в рученьку воскову
Білу квітку паперову.

Роззявляки аж похрипнуть,
А ти крильцями потріпуй,
А ти ніжкою постукуй,
Бідна душко, як по бруку.

Переклав М. Рильський

ШОФЕР І ПАСАЖИР

Покотивсь я по широкій алеї
До машини: «Їдьмо, пане...» І раптом
Не згадаю адреси своєї.
«Все одно. По небу їдьмо áвтом».

А пияк шоферу — звична справа,
Він поглянув на зоряний ринок.
«Добре»,— каже. Крила розправив
І вперед відчайдушно як рине!

Мчить машина по небеснім краї,
Янгольськи на поворотах трубить,
Пасажир гойдається й співає.
І з жалю кусає шерхлі губи.

Так співа: «З вікна в земнім будинку
Видно неба сірий і вузенький клопоть,
А на нім — замерзлу галузинку,
Як же мені не заплакати».

Так співа: «А що в земному домі
Ще для радості людині треба?
(Плачучи, співає, руки ломить).
...Крім галузки і шматочка неба?»

Ах,— співає,— я цю пісню ширу
До твоєї, пане, до мелодії...»
А водій: «Ну й маю пасажира!
До шофера молитесь та й годі...»

Переклав Д. Павличко

БУРЯ Й БУЗОК

Бурею хрущів гуде бузок.
Хто хрущів тих вивів? Буря.
Як стилет, закопаний в пісок,
Стигне грім, сичить похмуρο.

Хтось, мабуть, взяв іскру в небі хтів,
Та, засліплений сріблестим,
Руку геть од струму відхопив,
Ртуттю кроплячи над листом.

Переклав Є. Дроб'язко

В ПОРУ КВІТІВ

В пору квітів, що визволялися
На життя стрімке й буремне,
В час, коли ночі відчинялися,
Як натхнення (щоб вилітали
Птиці світел)
І зачинялися, бо веснам
Задрóстили за грім чудесний,
Через мигтіння блискавичне
Брались іскрами електрично
(Отже, буря ішла над світом),
І в корінні тліли уперше
Сильних дій наймення радісні,
Нетерпеливість недовершень,
І виблискувала з-під росту
Фосфоричними вогниками
Безсумнівна їх етимологія.
І тріпотіли птиці світел,
І стиналась у скло мелодія,
Аж в секундах сенс відкрито,
Чистий сенс весни живої! —
Отоді-то
Він, поважний, темний ангел,
Заспівав про це все суворо,
Нам відкривши думи пророчі.
Що ж ти навчився тієї ночі?
Зміст вичитуй поміж словами,

Лови іскри між полюсами
І перетворюй чарами в струни
Днів білоплінних і ночей струми,
І виростай ти із новим світом,
Мислі віддай ти птицям світел,
Стань
    одвічним
                    віршем-цвітом.
Дай мені руку, мамо Свободо!
Тобі — ця ода.

Переклав Д. Павличко

РИМОВАНА РОЗПОВІДЬ ПРО БАТЬКА Й СИНА, ПРО ДВОЄ МІСТ І ПРО СТАРУ ПІСЕНЬКУ

У місті Лодзі літ із сорок тому
Якийсь-то батько рисував малому
Париж, славетне місто, на обрусі.
Бувало, у півколовому русі
Обводить нігтем річку мрійний батько,
Значить кружечком Етуаль¹ спочатку
І креслить там небачений давно
Ріг рю Тільзіт і авеню Карно.
Він мешкав тут. І звідси йшов гуляти.
Малює для уважного маляти
Він Сени береги, бульвари, плаці,
Показує синку церкви, палаці,—
Отут Нотр-Дам, Конкорд і Інвалід,
А ось Монмартр... Та час вже для спочинку.
На розі авеню Карно й Тільзіт
Він зупиняється. Ну, спатки, синку.
І, на Париж свої поклавши руки,
Настукуючи пальцями, він ниже
Якоїсь пісеньки старої звуки,
Колись у Лодзь привезені з Парижа.
Син засинає. Сон обрусом віє,
Чужі слова заплутує та рве:
„Allons, enfants de la patrie,
Le jour de gloire est arrivé...“²

¹ Тут і далі — назви вулиць, бульварів, майданів та будівель Парижа.

² «Ходімо, діти батьківщини,
Бо слави день для вас настав...» (франц.) — початкові рядки «Марсельези».

І сонце газової лампи в Сени
Уперлось золотим стовпом на дно...
Чекатимеш, мій любий, тут на мене,—
Ріг рю Тільзіт і авеню Карно...

За думами став батько зовсім сивим
Та за читанням «Фігаро», за співом,
За смакуванням каштанів печених
На скатертині із півколом Сени,
Немов ждучи ворожку знамениту,
Щоб вилетіти з нею в знану даль,
Костюшківську алею замінити
На ріг Карно й Тільзіт, на Етуаль.
А син підріс, і став поет із сина,
Який до неба часто зводив очі,—
На лодзинську чудесну скатертину
Сів, як в легенді, і в Париж заскочив.
За батьком лодзинським на першій кроці
Біжить поет в казкових плетив світ...
А на Костюшківській алеї в Лодзі
Йде батько тими ж знов Карно й Тільзіт...

У місті Лодзі йшов під синім небом
Якийсь-то син за батьковим погребом.
Мов Командор, мов пам'ятник з каміння,
У сяйві слави, коньяку й проміння
Він пишно крокував, в журбі свідомій,—
Син батька виряджав навік додому...
Та спів шаленцеві потрібен рідний,
Щоб із родителем проститись гідно.
І з посміхом, з тужливої утіхи
Наспівувать син починає стиха
Про молодість, якою й досі мріє,
Про сум, який його в минуле зве,
Тож син пригадує і мовчки виє:

„Allons, enfants de la patrie,
Le jour de gloire est arrivé...“

Коли згрішив я батькові та богу,
Коли той виспів був блюзнірство й стид,
То вибачте мені,— бо знов було те
На тім старім обрусі, біля рогу
Тих самих авеню Карно й Тільзіт.

Жаль, батечку, майбутній мій сусіде,
Що вже в Париж ти більше не поїдеш...
Та син ще в польській Лодзі побуває,
Прийде з Костюшківської — цеї хвилі
То «Герман Герінгштрассе» — й на могилі
Тихенько «Марсельезу» проспівает.

Париж, грудень 1939

Переклав Є. Дроб'язко

МОЛІННЯ ПРО ПУСТЕЛЮ

Вже не бачу я й неба низу,
Вже й зірки не глядять на світ цей.
Справедливий! Дай мені візу
На пустелю, найдальшу звідси.

Щоб без ляку й погорди, просто,
Повен відданності й надії,
Звів я очі в безмірний простір,—
Храм, де правда одвічна діє.

А як світло погасне денне,
Щоб круг мене вночі сідали,
Тепло муркаючи до мене,
Мої браття нові — шакали.

Найщасливіший, із блідим німбом,
Книгу взяв би я старовинну
І про сина читав у ній би,
Що за правду отця загинув.

Розпізнавши людську облуду,
Скавучатимуть від печалі,
Зрозуміють і не забудуть
Мої браття нові — шакали,

Втуплять інші, нові вже, очі
У мої довірливо й гірко.
І в пустелі тієї ночі
Упаде — й не вибухне! — зірка.

Париж, 1939

Переклав Г. Кочур

УРОК

Вчись по-польськи розмовляти —
То могили біля хати,
Кладовище і могили —
Твій буквар, дитятко миле.

У шерензі біля дому
Хрестики, в снігу брудному.
В траурі Варшава-мати,
Вчись по-польськи розмовляти.

З вихором кружля сніжниця,
А з вампіром — упириця,
Чути вереск упиряти —
Будеш знати? Буду знати.

Жахно в сні кричиш, бо сниться
Знов страшна залізна птиця.
Вдень — одірваної руці
Ти шукаєш у багнюці.

Вчись в руїни, вчися в толу,
З упирями сядь до столу.
І завий, щоб світ плюгавий
Чув пісні дітей Варшави.

Париж, 1939

Переклав Д. Павличко

З НОВИХ ВІРШІВ

AB URBE CONDITA¹

Одразу ж назавтра, цебто
Дня Вісімнадцятого Січня Тисяча Дев'ятсот
Сорок П'ятого року,
Коли місто шкварчало,
Догоряючи, ніби жертовна телиця на священному
вогнищі,
І тільки в конвульсіях ніг ще таїлось життя,
Яке було смертю,
І, конаючи, куріло чадом смалятини,
Як шерсть тварини на веспаленні,
І коли по драбинах диму
Вже в небеса піднімалась Варшава,
Щоб найдальшим прапоколінням
Із високості
Колись-то засяяти міфом астральним,

---

¹ Від заснування міста (лат.).

Вогнистою легендою,
А тут лишитися вигаслим кратером,
Кратером вулкана, знекровленого до дна,—
Дня Вісімнадцятого Січня Тисяча Дев'ятсот
Сорок П'ятого року

На розі Руїн і Кінця,
На розі Уламків і Смерті,
На розі Знищення й Жаху,
На розі Маршалковської й Єрусалимської,
Що стисли одна одну в племінних обіймах,
Палючими цілунками прощаючись навіки,—
З'явилась дебела варшавська молодиця,
Безсмертна тітуся, запнута хустиною,
Поставила скриньку дном догори на руїнах
столиці,
Метеором — якимось Уламком міста — підперла
її швиденько

І давай вигукувати безсмертним голосом:

«Чаю, чаю!

Пиріжків свіженьких!»

Не бачив її, але бачу:

Струмись сліз тече

З її усміхнених — всупереч всьому — очей.

З'явиться могла б, як Ніоба-Жалоба,

Пророчиця — фурія, жінка Іова,

Рахіль, що за дітьми своїми плаче —

І теж би їй кожен повірив.

Могла б прилетіти відьмою на помелі

Чи упирицею виникнути на кривавому тлі

Дня-попелища —

І теж би їй кожен повірив.

Могла б — казкова Петриця Велика —

Слова шикувати в ямбічний пафос,—

Тут місто, знищене без сліду,
Устане на руїнах знов
«На зло бундючному сусіду» —
І теж би правду сказала...

Могла б височіти на скриньці своїй монументом
І, позу достойну прибравши, декламувати:
„Per me se va nella città dolente“¹, —
Ніхто б не став дивуватись.

Та могла б, нарешті, Кліо не Кліо —
Тіт Лівій в спідниці,
Сісти на камені вимерлої столиці
І будь-яким цвяшком на першій-ліпшій цеглині
Нашкрябати літери дрібненькі:
«Від заснування міста»...

Але вона по-інакшому:
«Чаю, чаю!
Пиріжків свіженьких!»

Основоположнице! Провіснице! Музо!
Сьогодні — гуркіт і стук на всю Варшаву
Твою звістує славу!
Сьогодні кожен муляр новою цеглинкою кожною
Підносить пам'ятника твого величність!
Вся Польща нині — тітусю! тітусю! —
Твою проголошує вічність!
Гдинський порт гукає:
— Слава!
Гукають верстати в Лодзі:
— Слава!

---

¹ «Крізь мене йдуть у вічне місто болю» (італ.) — рядок із Дантового «Пекла».

Сілезькі шахти й заводи:
— Слава!
Вроцлав — місто воєводське:
— Слава! Слава!
Щецін — місто воєводське:
— Слава! Слава!
Хвала королеві в короні руїн,
Чиє імення просте: Варшава!

Переклав Г. Кочур

ПРАПОР

Це правда, правда, чорноліський Яне:
«Душа росте, як бачиш ці часи!»
Кипінням крові, рокотом багряним
Шумлять міста у нас, немов ліси.

Яка б тут Муза обізватись мала,
Коли не ця — співуча, бойова!
Яка б з каміння квітка виростала
Буйніше, ніж ліана ця жива?

І я зростаю, як росте столиця,
Над поверхи спинаюся, мов квіт.
Весни вітчизну, світлу громовицю,
Як стяг червоний зношу я над світ.

Це стяг, що я в віках його прославлю,
Це стяг, що землі і моря една.
Де тільки древко я його поставлю,
Там вісь початок матиме земна.

Переклав М. Рильський

ЗОЛОТО

Вулиця в Варшаві мов та казка!..
Поруч Мокотовської — Аляска,
Клондайк, в різкопах і свердловинах,
Молоти гримлять, як серць лавини,
Ночі ясної під самоцвітів блиском,
Дугових тих сонць, яскравих іскор:
Піонери Волі та Охоти,
В золотій гарячці, змокли з поту,
Піонери в фільмовому світлі
Золотий пісок зірками сиплють,
Ті алхіміки складних конструкцій,
Де близький уже четвертий вимір,
Що їх силою руїни труться
В Польській Революції, як в ступці,
Врешті роблячи людей новими.
Руку поверхові простягає поверх,
А на шпиль в вінках дубових.
Знявши стяг Республіки яквище,
Ранок вийшов.
В банку ж Всенародного Єднання
Золота дзвоніття нестане —
До скарбниць складає з надр Аляски
Робітник варшавський брили казки.

[1947]

Переклав Є. Дроб'язко

ВИГУК

Повернись до мене, слово звичне,
Витерте, забуте і щоденне,
З новим блиском повернись до мене,
Хай я більше не шепчу — хай крикну зично!

Мій народе! Варшаво! Розкрилля орлине!
Знамено робітниче! Червоний привіте!
Заквітаюча земле! Змінений світе!
О мое кожне Щоднини!
Щастя моєї юності, молодшої ніж зámолоду!
Весно людства — походи багрянородні!
Щастя сонячної путі, крізь пільму пробитої!
Щастя мое, що я громадянин сьогодні
Чудової Речі Посполитої!

Переклав Д. Павличко

ПОЛІТИЧНІ ЯМБИ

(Уривок)

Так кажете, шановний пане,
Мені політика не личить,
Я фокусник, алхімік знаний,
Що варить зілля таємниче
Із слів, щоб саму суть найти в них,
Незмінний спец від справ містичних,
Інтуїтивних, інстинктивних,—
Всіх, як одна, аполітичних?

Я справді чаклував немало,
І що робив так, не жалю,
Бо це від муки лікувало,
Не раз приспало безнадю,
Та й просто — музи для романсу,
Моїй аптекарці зальотній,
Чи для видінь або для трансу,
Аполітичній і самотній.

Аж сівши знову чаклувати
В своїй аптеці містечковій,
Побачив я вночі з кімнати
Крізь мрійну млу й захоплень повінь,
Що стало дніти... («Віти»... «квіти»...) —
Хотів я вшкварить вірш ліричний...
А то Пожар Всесвітній світить —
Випадок явно політичний.

Пекельний жар мигтить криваво,—
Видніший світ — видніший ворог.
Вкрай збанкрутована уява
Втекла від вражень цих суворих.
Події вибухнули, й скочив,
Лишивши прилад алхімічний,
Здивовано протерши очі,
Поет, віднині політичний.

Бо в цім — з людьми зв'язок найглибший,
Бо тут — снага й мета жива є,
Як нитку в голку засиливши,
Мене з життям вона зшиває,
Вирує кров'ю в кожній зміні,
Напружена і електрична,
Проходить струмом по сумлінні,
Політика ця поетична,

Бо лиш вона мені відкрила
І суть віків, і звичну днину:
Епоху, що мене вродила
Й щодня народжує невпинно.

. . . . .

Переклав Г. Кочур

В ІМЛІ

Смерть їх вивела на сцену
І дала їм право, п'яним,
Злим почварам окаянным,
Йти, лякаючи народи,
Понад ріки Вавілону...
І блюють вони у Сену,
І блюють вони у Темзу,
І блюють у синь Гудзону...

Доблювалися до жовчі,
До дірок у мозковині.
Жахно шкірять зуби вовчі,
Світ готові зжертити нині.
Кров занюхавши і дим,
Наче змії,
Витягають з криком злим
Довгі шиї...
Вже сім літ і вже сім зим
Квилять глухо «бум-бум-бум»
І благають бога бомб:
«Боже бомб! Всесильний пане!
Вчуй прохання ненастанне
Дул архангельських твоїх,
Мільярдерських сейфів-скринь!
Чом пожаром світ не стане?
Чом його ще не спалили?

Ти вогонь на нього скинь —
Хай твою криваву пащу
Одіб'є вісляна синь!
Гей, коли водневий грім
Прокладе дорогу нам
До могили?»
Вестмінстерський дзвін щосили
Б'є печальну вістку їм:
«Nevermore!»¹ І в'януть змії.
А химери з Нотр-Дам
До братів своїх злостивих
Щораз далі витягають
Довгі шиї...

Смерть їм підписала візи,—
Завтра знов зберуться в зграю,
Блювотиння з них полізе
В Темзу, в Сену, до Гудзону,
Бо прийдуть вони над ріки
Вавілону...

Місто в непроглядній мряці,
В жовтій і липкій мов газ...
Тліє мертвий дивний світ —
То світання N: Дві тисячі п'ятсот
сімнадцять...
— Нер! It rains, Манюсь, doesn't?
— Нер! It certainly does!²

Переклав Д. Павличко

¹ «Більш ніколи!» (Англ.)

² — Дощить, правда?

— Таки справді! (Англ.)

ЗУСТРІЧ В 1952 РОЦІ

Я знав твого діда, кістяка-страшила,
Син він — казали люди — драбини і ціпа.
Ходив обдертий, вічно спина з дір світила,
І збирав у папірчик округлини хліба.

Здурів з недоїдання, з мандрівок жебрачих...
А як сідав охляп на худющу конину,
Босі ноги землею тяглись, в ту хвилину
Він був як Дон-Кіхот в праслов'янських гачах.

Я батька знав твого, що чах на нивці бідній,
А в хаті — шестеро (не пташата, а люди).
Вибач, темний був хлоп. Щось вічно плів,
марудив
І, як дід, здивачів на тій каторзі рідній.

А коли появилася той упир, що мріяв
Вслід за Хоробрим рушить старими шляхами,
Батько пішов «боронити» Польщу... під Київ,
У Берковій корчмі напившись до нестями.

Повернувся сліпим до убогої хати...
З матір'ю почорнілою сплотив ще Янка,
Кульгавеньку Терезку й тебе, наостанку,
І наосліп усіх вас навчився кохати.

А ти що? Там? На нивці тій? Чи стало всім її?
Поглянула з висот історії на мене
І сказала промінна, щаслива, натхненна:
«У Варшаві я. Працю пишу. З агрохімії».

Переклав Д. Павличко

ДО ЮРІЯ БОРЕЙШІ

Юрку! Не стало червоних рож!
Забракло червоних рож у Варшаві!
Вбив їх сьогодні вночі мороз,
І лежать вони, мертві, криваві.

Змів їх смуток, печальний схлип,
Іхнє життя яскраве
Із квітярень люди понесли,
Йдучи в похоронних лавах,
Бо ти зійти зібрався
По сходах революційної слави
В землю, в глиб.

Юрку! Троянд мені не знайти,
Забракло і слова болю!
В сиру могилу сходив ти
В пісні, що рве до бою.
Випростуваний — бо далі в бій,
В бій у земному гарті,
Ішов з тобою товариш твій,
Прапор твоєї Партії.

Він червоніший і кращий
В майбутній і давній славі,
Ніж всі червоні троянди,
Яких не міг я скласти

На труні комуніста Борейші — раптово
Забракло їх у Варшаві.

Ставлю — слово,
Що тій же послужить справі:

Битися і долати,

Ждати

Бою!

У бубни бити!

Ніби з живим, говорю з тобою.

— Славний то час,

Коли не треба зовсім воскресати,

Щоб далі жити!

23/1 1952

Переклав Д. Павличко

ДОНІ В ЗАКОПАНОМУ

Горам кланяйся, донечко, кланяйся горам,
Біло-кипучим снігам і світанкам татранським,
І сонценосній блакиті, і хмарам прозорим,
Кланяйся, доню, осяяним дням закопанським!

Кланяйся птицям і людям, смерекам, джерелам,
Зорям, що низько палають у світлій пустині,
Все-бо, усе це твоє, громадянко весела
Нашої Польщі, уже робітничої нині.

Батько твій (знати це слід) по снігах отих потай
Темною тінню блукав, щоб кудись прихилиться,
Слала «шеренги каральні» Залізна Голота,
Криком на нього кричала, що він — чужаниця.

Круки над батьком твоїм у гущавині темній
Крякали грізно і лихо йому ворожили,
Дні були хмарні, і ранки вставали непевні,
А коли певні, то ката й катівської сили.

Горам кланяйся, донечко, горам високим,
З височини — кланяйся низько ти Лодзі фабричній!
З тих верховин, з-над Морського блакитного Ока
Шльонську гірничому кланяйся, праці величній!

Гордим шпилям піднебесним і хмарам легеньким
Маеш привіт свій, гарцерко моя, посилати.
Та завжди кланяйся, доню, ти людям маленьким,
Бо великі то люди, не можна про це забувати.

Кланяйся ти вчителькам, що працюють по селах,
Ходять у школу в морози, в холодні завії,
Шли свій привіт друкарям, громадянко весела
Нашої Польщі, республіки щастя й надії.

Гевонт високий до хмар, та в підніжжі у нього
Річка історії, донечко, хвилями плине.
В горах не слід забувати падолу земного!
Серед каміння, між скель — пам'ятай про людину!

Ходячи твердо по польській землі презеленій,
Тих людей полюби, які Польщу збудили,
Квіт поклади біля дому, де жив колись Ленін.
Прості люди його, мое серце, любили.

Горам кланяйся, донечко, кланяйся горам,
Біло-кипучим снігам, і світанкам татранським,
І сонценосній блакиті, і хмарам прозорим,
Кланяйся, доню, осяяним дням закопанським!

Був і я там колись, мед-вино там пивав я,
Слухав примарні казки і гримучі цимбали.
Там я хитався і ледве в могилу не впав я,—
Лаври прив'ялі на дні в тій могилі лежали.

Кланяйся подихам гострим ясного світання,
Юності свіжій і сонцю, що грає огнисто,
Праці і правді вклонися, моє ти кохання,
І в променисту Варшаву вертайсь, промениста!

Переклав М. Рильський

EX ORIENTE...¹

Сипле золото ніч на Багдад — не про неї співаю.
В сяйві місяця спить Гулістан — не про нього співаю.

Очортіли арабські дива, соловейки й зюлейки!
Сад Народів — про нього, варшавський поет, я співаю!

Шахразада поблідла. Ніч тисяча друга настала.
Я про неї, що землю окрила, співаю.

Степових уславляю Гомерів, Вергіліїв з лісу,
Про пісні, що летять до Уралу з Аляски, співаю.

Ех, не тільки ж бо Данте бували, панове учені!
Я, благаючи вас пригадать Руставелі, співаю!

Не тільки римлян і греків — скуштуйте, панове,
узбеків!
Я, благаючи вас Навої пригадати, співаю!

Музо! Стальського пісню зачни-но, старого лезгіна!
Я про мову бурятську, казахську, башкирську співаю!

Ех, в Уфі, не в Афінах, в книгарні людей, як
в пекарні!
Рудники Кулібая — про них я сьогодні співаю.

¹ Зі сходу (світло) (лат.).

Інженери, що вийшли із юрти, учені-удмурти,
Комі-лікар і радіо в саклі — про них я співаю!

Гімн веселій рослині, що виникла в давній пустині,
Славу дітям чукотським, що азбуки вчать, співаю.

Про тунгуса й евенка, що пильно читають Толстого,
Про Міцкевича твори у книжці татарській — співаю.

Про малих камчадалів, що вийдуть із них Едісони.
Про чуваських, марійських майбутніх Ньютонів
співаю.

Кочовик учорашній, туркмен астрономії вчиться,—
Я про нього й московську хімічку, якутку, співаю.

Любі друзі нові! Як поширився світ наш безмежно!
Лодзі син, розмовляю я з вами і з вами співаю.

Милий брате, Самеде Вургун, привітання!
Про колгоспи, що квітнуть навколо Баку, я співаю!

Мірзо Турсун-заде, із Таджикиї друже коханий!
Про читання твоє у вrocławській кав'ярні співаю.

Чіковані, грузинський поете чудовий!
Славу дружбі, вином кахетинським полить, співаю!

Вам, братове, що справі великій служити,
Світу волю взялись провіщати — я пісню співаю.

Револуції діти! Вождям тим великим,
Що вам сонце ясне засвітили, я славу співаю,

Ніби келих, підношу я слово за дружбу народів,
Гімн країні, де грає світанок всесвітній, співаю!

1950

Переклав М. Рильський

З РІЗНИХ ВІРШІВ

ДОЩИК

Як мільйон веселих мушок пустотливих,
Як мачок дрібненький з сірого мішка,
Сіється на землю з хмар осінніх, сивих
Дощик ледь помітний, легший від пушка.

Щось таке нужденне, щось таке безсиле,
Не здолає навіть по даху дзвенить...
А проте ці краплі — як вони б хотіли
Справжній дощ із себе на землі створить!

Чом вони не злива, чом не струмні дужі,
Що на місто з неба навкоси летять?
Як би їм хотілось розливать калюжі,
Шиби в людських вікнах віспою клювать!

Так тихенько мріє бідна капанина,
Прагне забуяти силами всіма...
А поглянь: на дроті крапелька єдина,
Горобець труснув лиш — і дощу нема.

Переклав М. Рильський

* *
*

О рослини дослівні, квітки виразисті,
Власної квітності охоронці!
Мотилі як малюнки мініатюристів
Під мікроскопом-сонцем!

Діамантова тайно, над скарбами скарбе —
Крапельинко роси на листі!
Все на нашому світі — всі звуки, всі фарби —
Мов пришестя божого вісті.

Як троянду створити, ще не явлену світу?
У душі чекання безкрає:
Прийде мить така швидко, що не змовчить і квітка
І красу свою оспіває.

Переклав Г. Кочур

З РУКОПИСІВ

РУСАЛОЧКО, ВІСЛЯНСЬКИЙ КВІТЕ...

Русалочко, віслянський квіте,
Дай на коліна положити
Чоло змарніле.
У мене скроні від любові
Геть посивіли.

Ні, не питай, як в світі жив я,
Лиш будь мені за узголів'я,
Дозволь заснути.
Уста у мене від любові
Мовчанням скуті.

Хай з осені моєї, мила,
Весна засяє яснокрила
У сні пророчім.
Це від любові посмутніли
У мене очі.

І ця нова, іще незнана,
Русалочко моя кохана,
Хай в сні пригасне.
Нехай застигне надо мною
Твій усміх ясний.

Я пролюбив життя три чверті,
Любити хочу аж до смерті —
Кого? От диво!
Русалочко моя вісянська,
Тебе, можливо...

Тебе чи іншу — я не знаю,
А може, зірку, що з-за гаю
Ген заясніла...
І це — усе, моя вісянська
Русалко мила...

1927

Переклав М. Рильський

АНІ ГОЛОДУ МЕНІ ЗАЗНАТИ..

Ані голоду мені зазнати,
Ані в злиднях жить не довелося,
Не прийшлося жебрати в багатих,
З-під дверей мене не гнали досі.

Вантажу важкого не носив я,
Заробляючи на хліб як-небудь,
Невідома ще мені ночівля
У канаві під наметом неба.

Мав я, підлий і пікчемний, вдосталь
Овочів, вина й масної страви,
Для хвилини мого щастя хтось там
Проливать наймався піт кривавий.

Я не знав лахміття, бруду й пилу,
Не тривожив день мене майбутній,
Не тону в праці понад силу,
Як в смолі, густій і каламутній.

. . . . .
За одне лиш заслужив я милість,
За одне уникну карі в бога,—
Що над ситим черевом цим билось
Спрагле муки серце моє вбоге.

26/II 1925

Переклав Г. Кочур

З КНИГИ „ЯРМАРОК РИМ“

РОЗДЯГАЛЬНЯ У ТЕАТРИ

Вішають, та замість панства
Капелюхи, пальта, шалі.
Панство у долоні плеще,
Сміючись, в гучному залі.

А повішенникам легко,
Бо начинки їх не стало,
До закінчення вистави
Погойдаються недбало.

Між погонями й кашкетом
Видатного генерала
Голови нема. Шкода, що
На гачок ще не попала!

І висить великопанське
Хутро, викинувши тіло.

Згадує, як у пустині
Бігати воно уміло.

Біля хутра плащ едwabний,
Повен пахощів перфуми,
По інерції ще диха
Дутими грудьми із гуми.

З професорського пальтєчка
Жінчин світер виглядає.
Нижче — мокра парасолька,
Зверху — капелюх дримає.

Як закінчиться вистава,
То під верески фінальні
Натовп кинеться шалено,
Мов на штурм, до роздягальні.

Та її із шумом раптом
Одежіна вся покине,
В зал посуне й там у кріслах
Ляже вигідно на спини.

Обезсилена, безформна,
Але з виглядом тривожним
Мертво в рукави заплеще,
Кланяючись гордим ложа́м.

А панів тим часом будуть
Вішати, та це дурниця —
Хай, гойдаючись, чекають
Аж спектакль глухий скінчиться!

1931

Переклав Д. Павличко

МИЛОСЕРДЯ

Що за здвиг незвичний
Авто, возів, карет?
Чи нова вистава?
В кабаре бенкет?

Шофери невпинно
Трублять і кричать.
Поліцаї свищуть.
Вулиці летять.

Ясний пан і пані,—
Панства тисяч сто,—
Всі в гарячці скачуть
На ходу в авто.

Хто живий, той мчиться,—
Крик, юрба і стиск.
Фраки, хутра пишні
І циліндрів блиск.

Біжачи, ридають
Дами, зорі сцен,
Наче на тривогу,
Чути зойк сирен.

Кардиналу місце
Робить поліцай.
Там зомлів міністр...
— Гей, води подай!

І біжить вся влада,
І біжить прем'єр,
Сунуть дипломати,
Магістрат і клер.

І біжать панове
З опікунських рад,
Президенти банків
Пруть, як на парад.

А кореспонденти —
На щитах антен.
Виють пси на місяць,
Хоч не світить вдень.

І юрба зростає,
І гримить, як грім.
Всі — в один провулок,
Всі — в маленький дім.

Душаться, товчуться,
Б'є вогонь з очей.
Всі — на одні сходи,
До одних дверей...

Сталась річ звичайна:
От якийсь бідак
Написав про себе
У газеті так:

*БЕЗРОБІТНИЙ, хворий, обтяжений численною сім'єю,
благає милосердні серця про допомогу.— Цегляна, 73,
кв. 101.*

Як перечитали,
Позривались вмить.
До його квартири
Кожен мчить, летить.

Як-то: ближній брат наш,
У біді — це гріх
Не принести радість
На його поріг!

Брату не принести
Втішних, добрих слів,
Помочі, поради,
Так, як бог велів!

Більш терпіть не буде
Долю навісну.

. . . . .
І мільйон зібрали
На труну.

1931

Переклав Д. Павличко

БІРЖОВИКИ

Вибігають навіжено в переполосі,
А курси й чеки в мізках, ніби каруселі.
Лічать, гукаючи, біжать і по дорозі
Зачиняють свої череваті портфелі.

Вчора взяв за півмільйона, а за два дасть —
сьогодні.

Купить ще — де дістати? — платить більше,
мчитьсЯ,

По цукерні, по банку — очища голодні,
Лічать, gemacht¹, взяв і віддав тут. Сто тисяч.

А завтра побіжать із біржі до кав'ярні,
Пустять в рух бистрі очі, пальці, мов з гуми,
І стіл як змовники пообсідають хмарні
І кидатимуть грубі словечка і суми.

В лице їм плюй — будь ласка — за стільки-то
й стільки.

Обітруться, а суму полічать, поганці.
Ти Христа попроси в них — запитають: скільки?
Як погодишся — з бранцем прибудуть вже вранці!

Сабаки в хутрах панських, в шовковій білизні,
Звірина знахабніла, захланна і люта,

¹ Зроблено (нім.).

Угодована, сплекана в рідній вітчизні,
За яку їй щоднини чужа йде валюта.

Гей, бандити! На біржу! Іде фехтування!
Верещіть! А за крик ваш заплатять вам добре!
Загортайте мільйони чужі без вагання
І звивайтесь, неначе сплутані кобри.

А потім — в ресторан, як зграя вовча дика!
Жерти, жерти — вирує скажена робота!
Потім лікером жирним запити індика
І — «Вина для оркестру!» — «Оркестре! Фокстрота!»

Злодії на свободі! Нероби! Паршивці!
Бандо зарозуміла і ненатла завше!
Знайте! Марки, пропиті увечір при дівці,
Як прокламації пурхнуть, люд весь піднявши.

З піснею вийдуть месники і муравлища
Голодуючої безнадійно голоти,
Порвуть портфелі, каси поб'ють, банки знищать
І в горлянку почнуть вам запихать банкноти!

. . . . .
Тут не слово потрібне, а п'ястук народу!
Ловити штаб той чорний, мерзотників зграю,
За морду, до в'язниці — на хліб і на воду,
Бо досі — шоколадом пельки набивають!

А потім дасть їм працю. Хай рубають дрова.
Хай носять із вокзалу, наче плиття, скрині,
Продають хай газети, як мороз б'є чи плова,
Хай стануть при верстаті із болем у спині.

Як зросить піт їм чола сумні і старечі,
Коли машинний виск в головах засвище,
Їм скажуть про життя умліваючі плечі,
Спекотні зали фабрик і гут жаровище!

[1920]

Переклав Д. Павличко

РЕВОЛЮЦІЯ В НІМЕЧЧИНІ

Deutsch sein heisst Charakter haben.
*Schlegel*¹

I

Професор Отто-Готліб Шмок
Глибоких сповнений думок;
Уже десятий рік підряд
Учений пише свій трактат:
„Gott, Kaiser, Deutschland und Proletariat“².
Професор Шмок все людство вчить,
Що німці — божа сталь і мідь,
З яких творець собі на славу.
Довічний пам'ятник поставив,
Що це — єдина в світі нація,
Що міць її — орррганізація,
Що їй сприяє бог і світ,
Що їй стоять сто тисяч літ,
Що не дримає Wacht am Rhein³,
(Lieb Vaterland, magst ruhig sein!)⁴,
Що feste Burg ist deutscher Gott⁵
(Es lebe⁶ наш підводний флот!),
Що Deutschland, Deutschland über alles⁷,

---

¹ Бути німцем — значить мати характер. Шлегель (нім.).

² Бог, кайзер, Німеччина й пролетаріат (нім.).

³ Сторожа на Рейні (нім.).

⁴ Люба вітчизно, будь спокійна! (Нім.)

⁵ Міцний оплот — німецький бог (нім.).

⁶ Хай живе (нім.).

⁷ Німеччина, Німеччина понад усе (нім.).

Що завжди всі її боялись,
 Що всі їй заздрили — und doch
 Lieb Vaterland steht immer hoch!¹
 Що в ріднім краї, wie es passt,²
 Усе було і є гаразд.
 Та поряд цих залізних істин
 Іще щось є, was wir gern wüssten³
 Laut⁴ Бісмарк, Крупп, Geheimrat⁵ Шванц
 Und⁶ Зігфрід-Готгольд Швайневанц,
 На що указував ще Кант,
 Професор Шмідт, професор Шмандт,
 Доктор Дрековіус, радник Швайнер,
 Гофрат фон Шнуппер, гер Гемайнер,
 Фюрст Обершельмер, фрайгер Трік
 В „Jahrbuch für eiserne Politik“⁷,
 Двадцятий том, частина п'ята,
 Сторінка сто вісімдесята,
 Сімнадцятий рядок згори,
 Параграф двісті сорок три,—
 Було б sehr hübsch unih gut und fein⁸
 (Lieb Vaterland, magst ruhig sein!)⁹
 Noch einmal¹⁰ вивчити всі дані
 І на підставі праць останніх,
 На базі студій і досліджень,
 Нових припущень і провиджень
 Ganz gründlich¹¹ висвітлить die Frage¹²,

¹ Однак люба вітчизна завжди на висоті! (нім.)

² Як і годиться (нім.).

³ Що ми хотіли б знати (нім.).

⁴ Згідно (з) (нім.).

⁵ Таємний радник (нім.).

⁶ І (нім.).

⁷ «Щорічник залізної політики» (нім.).

⁸ Дуже добре, чудово, прекрасно (нім.).

⁹ Люба вітчизно, будь спокійна! (нім.)

¹⁰ Ще раз (нім.).

¹¹ Грунтовно (нім.).

¹² Питання (нім.).

Що нам потрібно heutzutage¹:
 Чи часом Deutschland², край наш милий,
 Trotz³ міцності своїй і силі,
 Trotz ідеальній конституції
 Не потребує революції?
 Сів Шмок до столу, став читать
 Про те, was braucht das Proletariat⁴,
 А через десять літ устав
 І знав це діло ganz genau⁵.
 Zwei Bände⁶ видав наш школяр,
 В яких доводив klipp und klar⁷,
 Що лиш Німеччина — суб'єкт,
 Всі інші землі — то об'єкт;
 Weltall und Deutschland — was ist das?⁸
 Ми — річ в собі, світ — річ для нас;
 Усі чужинці — Sklavenherde⁹,
 А німці, німці — Salz der Erde¹⁰,
 Уся історія, то — умф! —
 Ідей німецькості триумф...
 І взагалі — es ist wunderbar¹¹.
 Wir sind die Sieger. Na, nicht wahr?¹²
 Але (дивись, що пише Вундт,
 Фон Гунденшванц, фон Шванценгунд,
 Професор Шлек, полковник Дрек
 Und Archivär der Bibliothek¹³
 Фон Унтенштінкенгозенкнофф,

---

¹ На сьогоднішній день (нім.).
² Німеччина (нім.).
³ Всупереч (нім.).
⁴ Що потрібно пролетаріатові (нім.).
⁵ Абсолютно точно (нім.).
⁶ Два томи (нім.).
⁷ Коротко і ясно (нім.).
⁸ Що таке — всесвіт і Німеччина? (Нім.).
⁹ Юрба рабів (нім.).
¹⁰ Сіль землі (нім.).
¹¹ Це чудесно (нім.).
¹² Ми — переможці. Чи не так? (Нім.).
¹³ І архіваріус бібліотеки (нім.).

I доктор Карл фон Лаузенкопф
 В „Zeitschrift für deutsche Oekonomie“¹,
 За ним доцент Гайнц-Фрідріх Фі,
 А також пастор Йоган Лаус
 В „Zeitschrift für deutsche Kirche und Naus“²,
 Geheimrat³ Шток, Justizrat⁴ Бок
 I, врешті, він — Отто-Готліб Шмок):
 Німеччина повинна все ж
 Trotz⁵ величі своїй без меж,
 Trotz ідеальній конституції
 Пройти період революції!
 „Die Sache ist klar, sie steht offen und breit —
 Ist eine historische Notwendigkeit⁶.
 Hoch!⁷ Хай же слуха цілий край!
 Hoch! Хай же слуха deutsche Nation⁸:
 Morgen beginnt pünktlich um drei
 Die kaiserlich-deutsche Revolution!⁹

II

Die vaterländ'sche Kommission
 Zur Vorbereitung der Revolution¹⁰
 Опрацювала докладний план:
 Wie, was, warum, wozu und wann?¹¹
 Кожне з цих «w» мало власний Schalter¹²,
 При кожнім сидів спеціальний бухгалтер,

¹ «Журнал німецької економії» (нім.).

² «Журнал для німецької церкви й дому» (нім.).

³ Таємний радник (нім.).

⁴ Радник юстиції (нім.).

⁵ Всупереч (нім.).

⁶ Справа ясна й цілком очевидна — це історична необхідність.

⁷ Ура! (нім.).

⁸ Німецька нація (нім.).

⁹ Завтра рівно о третій почеться кайзерсько-німецька революція! (Нім.)

¹⁰ Вітчизняна комісія по підготовці революції (нім.).

¹¹ Як, що, чому, навіщо й коли? (Нім.)

¹² Віконечко (нім.).

Звіряв паспорти й штампував всі підряд:
 „Beruf: K. D. Sozialdemokrat“¹,
 Бо вийшла іменем закону
 Консерватизму заборона,
 На всю без виключення націю
 Поширилась есдекізація.
 Роздано в школах всім дітям Paketchen²,
 А в тих Paketchen Фріцль і Гретхен
 Одержали бомбочку, прапорець,
 З новим ревмаршем папірець,
 Відозвочку, блокнотик, стрічку
 Й на вибір книжку невеличку:
 Хоч „ABC des Sozialisten“³,
 Хоч „Nandbuch für kleinen Anarchisten“⁴.
 Усі, як одна, державні друкарні
 Брошури смалили щодня популярні:
 „Revolutionsschatz für feldgraue Helhen“⁵,
 За нею „Die rote Fahne im Felde“⁶,
 А потім «Wie mach' ich den Aufstand am
 Meere»
 І „Grundriss der Attentatenlehre“⁸.
 Проведено тисячі лекцій і звітів,
 Постало сто фабрик ерзац-динамітів
 І «Explosivstoffverteilungszentrale»...⁹
 Begeisterung — prima!¹⁰ Начальство «повстале»,
 Нап'явши на лоба червоні кокардки,
 Населенню тол видавало на картки,
 На спецталони — план демонстрації

¹ Професія: кайзерсько-німецький соціал-демократ (нім.).

² Пакетяки (нім.).

³ «Азбука соціаліста» (нім.).

⁴ «Підручник для малого анархіста» (нім.).

⁵ «Революційний скарб для героїв у сірих шинелях» (нім.).

⁶ «Червоний прапор у поході» (нім.).

⁷ «Як робити повстання на морі» (нім.).

⁸ «Основи тероризму» (нім.).

⁹ «Головдинамітпостач» (нім.).

¹⁰ Ентузіазм — небувалий! (Нім.)

І додатково по три прокламації,—
У кожній гасло: „Der Kaiser soll leben“¹.
Усе те gerüft² і freigegeben³
В імперсько-німецькій військовій цензурі
В догоду ретельній німецькій натурі.
Скрізь консультапункти, бюро довідкові,
Сам гех⁴ обійняв революції провід;
Він дав Шайдеманові «Pour le mérite»⁵,

Quod bonum faustum felixque sit⁶,
А богу за те, що вмудрив він Шмока,
Дісталася теж нагорода висока —
Титул на стрічці schwarz-weis-rot
„Der königlich-preussische Kammergott“⁷.

Переклав М. Лукаш

[1917]

¹ «Хай живе кайзер» (нім.).

² Перевірено (нім.).

³ Дозволено (нім.).

⁴ Цар (лат.).

⁵ «За заслуги» (франц.).

⁶ Доброчесний хай буде щасливим (лат.).

⁷ Чорно-біло-червоний (нім.).

«Королівсько-пруський камер-бог» (нім.).

ДО ДРАМАТИЧНИХ АВТОРІВ

А хай же вас хвороба зітне
І «легкість» ваших діалогів —
Мішки паризьких нісенітниць,
Винюхування зрад і рогів;

Ох, ваші дотепи солодкі,
Ах, парадокси бездоганні,
Піжами, дами елегантні,
Коханки і постіль кокотки!

О, витримать немає змоги
Сцен із кретином нещасливим!
Я ваших рогоносців роги
Встромив би радо в животи вам!

Вам треба найгостріший кутик
Трикутника подруж, як ніжик,
Під п'яте реберце ввіткнути,
Шекспіри майточок жіночих!

Бодай вас, пестуни й нікчеми,
Скоріше покривило трохи,
Ніж ви розродитесь на теми
Перини, ліфчика й панчохи.

За афоризми про кохання,
За вправність у сценічній млості,

Здається, вже пора остання
Погаратати ваші кості.

Ото видовище на втішку!
Як вас почнуть на сцені бити,
Як верещатиме на ліжку
Наш драмописець гордовитий!

Як у незвичній тій лікарні
Почне балкони сміх трусити,
Що всі лялюсеньки бездарні,
Мов кокони, в бинти сповиті!

Ото вже матимеш розраду,
Ото побавишся, Варшаво!
У першому ряду я сяду
І крикну: «Авторові браво!»

[1925]

Переклав Д. Павличко

ЖАБИ-ЛАТИННИЦІ

— Милі жабки, сто подяк вам
За те: «Quatquam! quatquam! quatquam!»

Привітань вам ціла саква
За те: «Qua, qua, qua» in aqua.

І забуду я не хутко
Ваше: „Ut qui! ut qui! ut qui!“

Я зневіривсь. Плачуть хмари.
Не питайте: «Qua re? qua re?»

Натовп жаб, немов на глум,
Кумкати почав: «Сит, сит!»

(Вказуючи, що те сит
Є сит con-se-cu-ti-vum).

1930

Переклав Д. Павличко

ЛОДЗЬ

Коли я чолом аж зірок сягну,
Як слави почнеться ера,
І зчинять за мене сварку бучну
Сто міст, немов за Гомера,

Коли мої статуї славить мене
Скрізь будуть «вікам і народам»
І кожне містечко волає почне:
«Пророче, ти звідси родом!»

Нашадки! Цим здогадам — шаг ціпа,
Облиште їх тувімістам.
Сам свідчу я: Лодзь, і тільки вона
Була моїм рідним містом!

Нехай там Сорренто, Ганг або Крим
Хто інший до неба підносить,
Я Лодзь волюю, весь бруд її й дим,—
Мені цього щастя досить!

Тут зовсім ще карапузиком я
Вже дер черевички й штанцята,
Розлючений бельфер¹ тут на хлоп'я
Горлав: «Ти, ледащо затяте!»

---

¹ Б е л ь ф е р — учитель (*зневажл.*).

Я вперше почув тут бурю століть
І муз шепотіння шовкове
(Славетний той дім ще й досі стоїть:
Анджея, число сорокове).

Тут десять років щодругого дня
До школи понуро я човгав,
І в ній, як зразок свій, вся лобурня
Мене пам'ятала ще довго.

Тут серце в мене викрав навів
Хтось тихий, блакитно-злотий:
Сім літ безмежних писав рік у рік
Листи я з віршами потай.

Та навіть і вірші нікчемні мої
У Лодзі діждались опіки:
Якийсь там Ксьонжек, друкуючи їх,
Платив за рядок дві копійки.

Люблю я твою «жорстоку красу»,
Як матір недобру — дитина.
Тебе крізь усе життя пронесу,
Лодзь, серця мого частина!

Завулків твоїх герготання й тиск,
Віконця під дощ у бризках
Миліші мені за столичний блиск,
За шик бульварів паризьких.

Сльозами мені припорошує зір
Кумедна твоя пишнота,
І чорних вулиць гендлярський вир,
І пил, і задуха, й болото,

І цей недоречний, безглуздий «Савой»,
Закурені ці горизонти,
І вівіска вічна «Мужській партной,
Він же мадам і ремонти».

[1919]

Переклав Г. Кочур

МУЧЕНИК

Коли кафе бурлило,
Туди зайшов дурило,
Сів гордо під віконцем —
Хтів бути закордонцем.

Вилазила зі шкури
Його осляча морда,
Хтів бути дуже схожим,
Принаймні що на лорда.

На лорда, на ковбоя,
На багача з Ірану,
На газду, на героя,
На упиря з екрану.

Кретин страшенно мучивсь,
Бо сам не міг збагнути,
Чи має бути шведом,
Чи має турком бути.

І лижника-норвежця
Він зображав потому,
Та швидко переважив
Дух англо-сакський в ньому.

Замовив: «Віскі-сода»,
Немов своїм звичаєм.

Зітхнув тихенько: «шкода»,
(Бо він тужив за чаєм).

І з усмішкою гуму
Жував (ах, тьху, огида!),
Просив дати «Ілюстрейшн»,
Принесли «Святовіда».

Та він журнал відсунув
Із виглядом доуки.
Якби ж йому «Червоніак»
Тепер попав у руки!

Екзотикою сяла
Його сорочка дивна,
Краткована краватка
І курррточка спортивна.

Стирчала люлька з рота,
Мов з нього й виростала.
(Вдавав у ту хвилину
Посла із Гватемали).

Знов мучивсь, бо на нього
Не вказували пальцем.
І ним не дивувались —
Тож взявся бути іспанцем.

Іспанцем з Пампелуни,
Іспанцем з Аліканте,
Іспанцем-монархістом,
Іспанцем-емігрантом.

Та все даремно, хоч він
Пив херес і опорто,

Тож вийшов до Клозедо,
До Ватер, до Аборто.

Там виплакався рясно
На грудях у бабусі
Й сімнадцятим трамваєм
Додому повернувся.

1936

Переклав Д. Павличко

БАЛ В ОПЕРІ

I

В опері сьогодні бал —
Всяке хоче бути гостем,
Бо дає той бал не хтось там —
Сам державний принципал.
Клеопатри й Аретузи
Нашвидку перуть рейтузи,
Скрізь по місту люду тиск,
Дзенькіт шпор і касок блиск,
Скрізь шикуються жовніри,
І гусари, й кірасири,
Коні дибляться і ржуть,
Без угаву юрби пруть,
Аж ревуть автомобілі —
Пробки скрізь, ні верть ні круть...
Вина грають нетерпляче,
Модне панство як не плаче —
Всюди черги в перукарні,
Мліють панночки шикарні:
Жижки-дрижки балу ждуть.

На афіші — вождь верховний,
У театрі квітів повно,
Всюди розкіш, де не гляньсь,
Блиск, і шик, і лоск, і глянс...
Ось на сходи мармурові
Стелять килим пурпуровий;

Розпорядник, грубий гриб,
Галасуючи, охрип,
Поліцмейстер пружним кроком
Походжає, мружить око;
Ну й статура, ну й фігура,
Ну й бравура — *c'est si beau*¹,
Над'їжджають шуби, фраки,
Макінтоші, шапокляки,
Там краватки, тут жабо;
Скрізь снують шпики-філери,
Як холери, їй же бо...

Увихаються філери,
Матюхаються шофери:
— Куди прешся, осади,
Розтуди твою туди! —
Над'їжджають горностаї
Ї чорнобурки,
Барбароси, оксенстьєрни
Ї люксембурги,
І фіати, і ролс-ройси,
Ї мерседеси,
Пишні бюсти, аксельбанти,
І грандеси,
І бульдоги повноважні,
І тер'єри,
І шиньйони, і шиншили,
І венери,
І бурбони, й чемберлени,
І медалі,
Еполети і лампаси,
І так далі,
Генерали й адмірали,

---

¹ Як гарно (*франц.*).

Й інша братія,
Можновладці, товстозадці,
А!
Ри!
Сто!
Кратія!
Раз!
Два!
Ура, панове!
    І знову й знову —
    Ура, панове!

У гардеробі
Публіки — пробі!
Із номерком! Без номерка!
І дама в люстерко
Іще раз зирка,
Іще раз помадою губи торка,
І знову стане —
Підправить кудрі.
І знову гляне —
Підбавить пудри,
І вже — до ложі, до партеру,
І філер морга філеру,
Наліво, направо, налі, напра,
А в центрі вже музика гра,
Музика гра! Музика гра!

Грімко гра музика-зика,
Стоголоса, стоязика,
Мідно, срібно, джазко, різко,
Блиском плюска, брязком бризка;
Всіх прибулих ловлять сітьми
Б'ючі, звучі, рвучі ритми.
Вже взялись месє за дам

І вже — дай! Дам, дам!
Зір, як магній, миттю жажне,
Мов кастетом раптом трахне,
Туберозно б'є у ніздрі,
Тягне спорзно в льоті бистрім
Плоть на плоть і хить на хить...
Скоком-боком хить та хить,
Дриг та дриг ногами-гами,
Гене орде дзенька нами,
Панна тонно шилить губки,
До партнера щирить зубки,
На маестро зизом зирка,—
Гра музика, гра музика!..

II

Всі астрономи Європи
Чудо вздріли в телескопи
(Голим оком не впіймав би):
На небесній тверді — мавпи!
Йде вистава балаганна
З «Одкровення» Іоанна...
Не леви, не козероги,
Скрізь лиш мавпи нечупарні
Сіють гідь без остороги
У простори планетарні.
Розгойдали сфери горні
Мацапури ці потворні;
Кожна скаче, в'ється, гзиться,
Ськається, як в себе в клітці,
Виставляє — всі дивіться! —
Розрум'янену гузицю...
Звір єдиний в зодіаці —
Мавпа може й задаваться!
Під несвітським тим кошмаром

Хороводять зорі шпарко;
Бал у опері недаром
Розгоряється пожаром —
Небу жарко, небу жарко!

III

А на сцені Сатанелла
Зорі ловить тамбурином:
Тарантелла, тарантелла
Метеорним током рине...
Сатанелла — кулька ртуті,
У космічній каламуті,
Сатанелла — веремія,
Блиску смуга, іскор фуга,
Срібним сяєвом струміє
Стану й стегон центрифуга...
«От стервіга — чисто дзига!» —
Шпиг підморгує до шпига.
Сатанеллу місяць викрав,
Зніс у небо громовинно
І повис над залом прикро
Блискотливим тамбурином.
Але ось — нові забави,
Сцена світиться без смерку,—
Там злітають білі пави
Феєричним фейєрверком,
Там біжать рожеві свинки
(Балетмейстера новинки!)
Вичеберюють ці чучі
І мачичі, і качучі
З диким вереском і виском,
Так же хвацько,
    Так же хвисько!
Потім місяць на Гаїті
І гітари на Гаїті,

Потім тенор Печалотті
Серенаду нявка Лотті,
Потім пара — Пітт і Кітті:
Б'ються клоуни в лахмітті
І співають:
«I am Pitty,
I am Pitt,
I love you Kitty!“¹ —
Та у вухо, та по писку,
Так же хвацько,
Так же хвисько!
«Гля, що вигадав, латрига!» —
Шпиг підморгує до шпиґа...
Животом вихля гітана,
Надить в рай магометана;
Із мандрилячим ревінням
Під банановим ботвинням
Зліз кентавр на кентавресу;
Між музик, для інтересу,
Огир дибиться картинно,
Рже конячу каватину;
Між сиренами в басейні
Виграє Сілен веселий...
Браво! Браво! Браво! Браво!
Як цікаво! Як яскраво!
Сотні тіл в одно з'єднало,
Диким шалом обуяло!
Масно, спорзно, хтиво, жваво,
Браво! Браво! Браво! Браво!
Спорзно, хтиво, зло, зухвало,
Мало! Мало! Мало! Мало!
Хол чи зал, партер чи ярус,
Скрізь та сама буїсть, ярість!
Все вирує морем п'яним,

---

¹Я Пітт, я Пітт, я люблю тебе, Кітті! (Англ.)

Гуртовим левіафаном,
Многозадим павіаном,
Птерозавром-великаном,
Шампанканом, панканканом,
Адом, гадом, влад, без ладу —
Всі танцюють до упаду,
    До упаду,
    До упаду!

IV

У буфеті — жлуктанина,
Безупинна лопанина,
У Бурбона в шлунку тоне
Смачно смажена свинина,
На тарілці в донни Анни
Аж реве «телець закланний»;
Шах в оточенні французок
Тлить баранячий огузок;
Нахабідзе, князь мінгрельців,
Видув рому два графини
Й помилково ткнув видельцем
В бюст графині Дистрофіні.
Плачуть жиром качки-дички,
Верещать в зубах індички,
Трохи далі — за кав'яром —
В'ється панство роем ярим;
Хто допався — усміхався,
Ненажерно запихався,
Не один барон і князь
Маже губи в чорну мазь,
А білугу жруть сирюю, —
Котрі, звісно, при здоров'ю...
(«Ще, гляди, поїде в ригу!» —
Знишка шпиг моргає шпигу).

Граф Манджарі із П'яченци
Тягне сарняче стегенце,
Естергазі, п'яний в дошку,
Всіх ковбас набрав потрошку
Та, спіткнувшись по дорозі,
Бух у соус панні Розі!
І сміються всі бурбони,
Аж трясуться аксельбанти,
І снуються скрізь гарсони —
Мотомехофіціанти.

А в навколишніх готелях,
Де задарма, де за шеляг,
На загальнім бальнім фоні
Скрізь дуети сексофонні.
Шпиг моргає до швейцара:
«Примічай, яка де пара!»
Просто з балу пишні кралі,
Та у шалі, та в вуалі,
На часинку втишить пал,
На хвилинку — й знов на бал.
Князь Сапіга й Травіата,
Оксенстьерна й пані Ада,
Зільберштейн і донна Рада —
Півгодинки, пару па!
Потім знову у громаду,
Всі танцюють до упаду,
До упаду,
До упаду!
Всі танцюють до упа...
Льотом линуть мерседеси,
Аксельбанти і грандеси,
І бульдоги, і тер'єри,
І шиншили, і венери,
Чемберлени й генерали,

Еполети й адмірالی,
Дипломати і медалі
І так далі...
Шик!
Блиск!
Ех!
Чудово!
Раз!
Два!
    Ура, панове!
        Браво, панове!
        Мало, панове!
...Раз... Два... Друга, панове...

V

Б'є вже друга, ніч — як циган,
Шпиг підморгує до шпиґа,
І на сцені і у залі,
На горищі і в підвалі,
У вбиральні, в костюмерній,
У курильні і в гримерній,
У фойє і у буфеті,
В гардеробі і в клозеті,—
Скрізь філер, агент чигає,
Шпиг до шпиґа, знай, моргає...

У дежурці ловлять гави
Два приватні, три лягаві,
Позіхають та базікають,
Походжають та триндикають,
Сюди-туди проходжаються,
На штиблети роздивляються.
Словік з третього участку
Виставляє жовті хвастко —

Чорні зношуються швидко,
Та й негарні — глянуть гидко.
«Що там жовті? Хвастать нічим! —
Каже Мацек, що при слідчій.—
Ні, мої таки найлуччі —
Гостроносі та лискучі!»
Шульц обох убив, сказавши,
Що у нього верх із замші:
«Другий рік ношу, панове,
І вважайте — ніби нові!»
Ваньчак, шпик на кличку Швиндя,
Хвалить ваксу марки «Індія»
І насвистує із хистом:
— Удібінді, удібіндія...—
Детектив приватний Машек
У коричневих гамашах
Позіха: «Закурим, Швиндя?»
Удібінді, удібіндія...

VI

Б'є вже й третя, день покволом
Устає над сонним полем —
Світ світає...
Овоч сонця дозріває,
Світло темінь розриває,
В гаї пташка спів заводить,
Грає вітер з яриною...
До столиці йдуть підводи
З машиною.
Гарби сунуться рипучі,
Люди хиляться дрімучі...
На березах білостанних
Шелестить зелене листя,

Йдуть підводи раннім-рано
В передмістя.

Грузовик реве, підводи
Обганяє
І рожевий на бруківці
Пил збиває.

Йдуть тітки, сухі й поважні,
Босі, ясно,
На базар несуть сметану,
Сир і масло.

Крикнув півень, другий, третій
Із-за тину.
Діти в череду погнали
Вже скотину.

Ось іще одна машина
Проревіла;
Дід на торг веде корову:
Окривіла.

Йдуть вози, скриплять, хиляються
З боку на бік,
Люди сплять — не сплять, валяються
З боку на бік.

Спить в рову, в траву уткнувшись,
П'яна ряжка,
На леваді кінь пасеться,
Путом брязка.

На дзвіниці киснуть дзвони
Од безділля,

Під хрестом у огорожі
В'яне зілля.

Дядько в спідніх вийшов з хати
За повітку,
Мружить очі ізпросоння,
Мне борідку.

Онде школа на майдані,
В школі парти,
В кожному класі чорні дошки,
Гарні карти.

Йдуть, співаючи, на муштру
Новобранці:
«Ой заграли сурми, ой заграли мідні
У неділю вранці...»

Йдуть вози, риплять колеса...
Ну, вже близько...
«В місті ниньки добрі ціни
На редиску».

Щиплють травку білі кози
Вименисті.
Сизий дим і пил злотистий ---
День над містом.

Сонце червінню залляло
Все в тісній міській юдолі...
Шпиг, підвішений над залом,
Задрімав у жирандолі.

VII

По вулиці Переможців,
Каяфи і Месії,
По Сивій, по Святій Теклі
І пророка Осії,

По Кримській, по Дикарській,
По Гномській, по Стародівській,
По Мишачій, по Коцарській,
По Ново-Лукашівській,

По Сорокового Квітня,
По бульвару Місійнім —
За місто йдуть обози
Асенізаційні.

Із вікна мезоніна
Якась гладуха питає культурно:
— Котра година, пане г...возе?
— П'ята, пані к...во!

Золотарські обози
Ідуть далі і далі...
Закурила гладуха,
У вікно виглядає.

Навпроти — дім червоний
Недавньої споруди,
Іще не отинкований,
А вже живуть там люди.

В однім вікні красуються
З вишнівкою сулії,

А за вікном, гойдаючись,
Балончик рожевіє.

Он на балконі заєць
Висить догори ногами,
В останній раз любується
Перевернутими лугами.

А на другім балконі
Пузань зітхає тяжко,
Знічев'я в небо дивиться,
Застібує підтяжки.

Внизу — кіно, реклама:
Фанерний Чарлі Чаплін...
Поліцай на велосипеді
Іде ходом неквапним.

На тріснутий вітрині
Будинку моди «Лоло»
Видно шматок газети:
Літери ІДЕОЛО...

Ось вивіска перукарні
Із кучерявим франтом,
По другий бік — табличка
З докладним преїскурантом.

Таксі біжить за місто,
По брукові підстрибує;
У пасажира вудка,
Отож, мабуть, по рибу.

З сосисочної пара
Угору йде, як хмарка...

І знов,
І знов,
Ще раз і сто раз,
За квиток, за ніж, за воду, за газ,
За гармату, гірчицю, підкову, протекцію,
За зуб, за шлюб, за гроб, за лекцію,
За клямку, за кліпси, за баржі, за біржі,
За папір, на якому пишу я ці вірші,
За ручку й чорнило, за шрифт і за друк,
За бомбу, за румбу, за рибу, за брук,
Поету — за хист, за імення, за час,
Усім за все, з кишень і до кас,
Із кас до кишень, далеко і близько,
Лабіринтом заплутаним, ворушким муравлиськом,
Чорторием вируючи, смерчем вибухаючи,
Ростучи і спадаючи, киплячи і всихаючи,
У мільйони розбухлі й на шаги розпорошені,
Закружляли диявольськи ненажерливі гроші.

Ад'ютанти діянь, починань і завершень,
Атакують Верден, завойовують Цешин,
Пливуть трансатлантиком до Порто-Ріко,
Пливуть риштаком по вулиці Дикій.
Булка — гріш,
Війна — мільярд:
Цок!
Бух!
Девіз:
«Бонапарт».
«Станьмо в незламне
Крицеве коло!
Гарт,
Дух!»
ІДЕ
ОЛО...

В'ється Левіафан злотолюський,
Перевивається на срібні молюски,
Копишиться вошками, вистрибує блішками,
Повзе бiльйонними багатоніжками,
Скрізь гроші, як воші, в кишенях кишать,
Мишвою шамочуть, щурами пишуть,
Залазять у душу, там шашелем шиються,
Риються, криються, віються, сіються
І знову зливаються в люту потвору,
Що, плодячись, пнеться все вгору і вгору,
Од міста до міста, од двору до двору,
Мільярдно кружляє од біса до чорта,
Од чорта до біса безкраїм сувоєм,
Суне нахабно лепрозним ескортом,
Яросно скаче пархатим конвоєм.

ІХ

Везуть до міста із села
Хліб, овочі і м'ясо,
Везуть із міста до села
Взамін фекальну масу.
За шлагбаумом розминулись
Два обози,
Як весілля з похороном,—
Сміх і сльози!
Завезено зелень на ринки столичні,
На поле — свіже угноєння...
Країна встає,
Щоб виконати гідно роль історичну,
Якої вона удостоєна.

Х

Тою роллю без краю вдоволені,
Журналісти всю ніч фугували:
Ідеоло — ідеоло — ідеоло —
А гуляки серед зали
Танцювали, гопцювали,
гарцювали,
дрібцювали...

А вже люди всюди встали:
Скот в різницях забивали,
Ятки з крамом розбивали,
Карабіни набивали,
Воріженьків убивали,
Ближнім зуби вибивали,
До хреста їх прибивали,
Руки, ноги одбивали,
Грошенята все збивали
Та банкноти друкували,
Друкували, друкували:
Геть недолю, злидні й голод!
Хай пишає все навколо,
Квітне праця й капітал!
Ідеоло — ідеоло —
Ах, який чудовий бал!
Ідеоло — ідеалі —
Станьмо всі міцніш за сталі!
Гей, до гурту! До громади!
Гей, до бою! Гей, до влади!
Духу, дії! Що в словах?
Трах, бах по головах!
Пуляй, заряд,
Гуляй, приклад,
Валяй, наряд,
Стріляй підряд

Всіх, кому наш лад невлад!
Раз!
Два!
Ура, панове!
Духу, панове!
Дії, панове!
Раз! Два! Соло! Соло!
Панна Тютька й граф Рамоло!
Гоп! Туп! Святі скрижалі,
алі,— алі,— алі,— алі,
І складальники повсюди
Крупним кеглем набирали:
ІДЕОЛО, ІДЕОЛО
Ідеоло ідеалі
Тралі-валі, тринди-риндія,
Удібінді, удібіндія!
Дай! Дам! Оля й Толя
П'ють лікерчик коло столу,
А машина смале й смале:
ІДЕОЛО, ІДЕОЛО
Мало мало соло соло
Мало соло мало браво!
Пунші, коктейль, із ромом кава,
За куліси напівголу
Тягне Дусьо міс Віолу.
А надворі в цій порі
Вже кричать газетярі:
«Бал в театрі оперо...!»
«Видатна ...сторична ро...!»
«...шавський вісник! Для нароо...!»
«...більша ...дія цього рооо...!»
«Ідеоло десять грооо...!»
«Повний опис без скороооо...!»
«...жавний вісник! Всі подроооо...!»
Хвалить всяк своє добро!

XI

Знов ротаційка гігантом відтискує:

ІДЕ

ОЛО

«Почім
редиска?»

Мудрі

Кадри

Духу

Дії

«Прошу на десять грошів олії»

Меч

Хрест

Дух

Історії

«Прошу на десять грошів цикорії»

Духу

Історії

Мудрі

Кадри

«Зважте, будь ласка, півкіло лярду»

Голову вгору

Нація пава

«Порцію морозива, прошу пана»

Чудо

Розквіт

Диво

Цвіт

«Обер, ще одну пляшку на лід!»

І — трах! Бах! Пустіє площа,

Брили бруку кров полоще...

Мах-мах палашами,

Туп-туп копитами!

Рубай,

Січи,
Валяй,
Топчи!
Та й сам мовчи,
Втихомирюючи!
Раз!
Два!

Ура, панове!
Мало, панове!
Взять їх у руки!

Трах! Бах!
Сонце на бруку!
Вбитий на бруку!
І кров на бруку!

І враз — джаз!
І гра музика,
Стоголоса,
Стоязика,
Мало соло
ІДЕ
ОЛО
І танцюють всі навколо!

І враз — дивіться! Яка сенсація!
Браво, дирекціє! В ложах овація!
Гігантською гусінню, мезозойським глистом.
З золотолуским кільчастим хвостом
Вповзає до залу під лемент литавр
Король карнавалу гладкий Грошозавр,
Лускою ряхтить-мерехтить прерозкішно,
Щуряно, мишано, вошно і блішно!
Ззаду і спереду — шпиг коло шпиґа,
Поповзом, почовгом суне товлиґа.
Верхи ж на змії сидить без кульбаки
Гола, в панчохах, в циліндрі набакир,

Нігті лаковані, циці мальовані,
В оці зелений монокль придзигльовано,
А між ногами

Вогні реклами,
Фокстротно гундосить:

«Кому ще дати?»

Кому ще дати?»

Кому ще дати?»

Скаче на хвилі грошви розшумовано
В сяєві слави К...— Мать!
І раптом — скопищем, стовпищем, стиском
Кинулось панство з вереском, з виском!
Слиною, піною приска з писка,
Сіпає, шарпає, скалить зубиська,
Давить і топче, розсовує крісла,
Блиска ціпками й ножами зловісно,
На закривавленім сковза паркеті,
Душиться, в'ється в розлученім сплеті,
Щоб до голячки долізти хоч рачки,
Щоб золотої доп'ясти болячки,
І рве із чудовиська кров'ю зарошені,
Мишвою й вошвою шумуючі гроші,
Мов гайворон стерво, глита ненажерливо,
Аж ходить од реготу Змієве Череве —
Безодня криниця металу,
І сунеться далі розпусно і масно,
Хвостом злотолюским похльоскує славно
Найбільша сенсація балу!

І все гундосить: «Кому ще дати?»

Кому ще дати?»

Кому ще дати?»

Сяюча славою К...— Мать,

К...— Брать!

К...— Стать,

«Не бал, а шквал! Маестро, шквар!

Тепер, товстуне, соло!
О ІДЕОЛ! О ІДЕАЛ!
Солоденьке, золотеньке ІДЕОЛО!:

Раптом туш під стелею — бац!
Фото блискавкою — клац!
Як це сталося? Не встиг
І моргнуть до шпига шпиг —
Все пропало,
Всіх не стало,
Всіх мов лизнем ізлизало
(Чорт — хапун і злодіяка)!
Вже й по балі.
Пусто в залі.
З сміху мавпи поспадали
З каруселі зодіака.

1936'

Переклав М. Лукаш

**ПОЕТИ, ЗІБРАВШИСЬ ЮРБАМИ В КАВ'ЯРНЯХ,
ОБГОВОРЮЮТЬ НОВИЙ ЗБІРНИК ВІРШІВ**

По-перше,
Вірші недовершені,

По-друге,
Все недолуге,

По-третє,
Як у газеті,

По-четверте,
Утерте,

По-п'яте,
Нуднувате,

По-шосте,
Надто просте,

По-сьоме,
Давно знайоме,

По-восьме,
Незноче,

По-дев'яте,
Ми читали через п'яте-десяте,

По-десяте,
Див. по-дев'яте,

По-одинадцятье,
Дурного не переіначите,

По-дванадцятье — дев'ятнадцятье,
Так і ми вмієм квацяти,

По-двадцятье,
Крадене все до п'яти.

[1937]

Переклав М. Лукаш

АРХАНГЕЛ

Ах, який то ферт прекрасний,
Вихований, релігійний,
І цілком аполітичний,
Абсолютно безпартійний.

Про високі ідеали
Збоку, крадькома шепоче.
А яким святим промінням
Світяться шляхетні очі!

Має він програму гарну,
Слушну, і прямолінійну,
І цілком аполітичну,
І розкішно безпартійну.

Демократія, культура,
Слова і Думок Свобода,
І між класами усюди
Панувати має Згода.

Серце вироста, як чую
Ці тиради мелодійні,
І цілком аполітичні,
І чарівно безпартійні.

Має бути Справедливість,
Щастя, Мир, Любов і Ласка,
І Мистецтво чисте — словом,
Знаменитий світ, мов казка.

Я захоплений безмежно!
То ж бо, справді, рай біблійний,
І цілком аполітичний,
І чудовно безпартійний.

«Божество,— кажу,— поете,
Все це гарно — розумію.
Тільки як це все зробити,
Увести конкретно в дію.

Всі тебе прийнять готові,
Як збавителя, надійно.
І цілком аполітично!
Абсолютно! Безпартійно!

Мій архангеле, пророче,
Хто дрібниці залагодить,
Хто людей з кайданів звільнить,
Ощасливить і погодить?»

Він задумався глибоко
І, зітхнувши елегійно
(Та цілком аполітично
І предивно безпартійно),

Найконкретніше, відразу
Поділився власним планом:
Розпочав Санктіссімусом,
А скінчив Гудеріаном.

Так з архангела полізло
Свинське рило реакційне
І цілком аполітичне,
Абсолютно безпартійне.

1951

Переклав Д. Павличко

ПОЛЬСЬКІ КВІТИ

(Уривки з поеми)

З першого розділу частини першої

III

...Ось книжка — вже не старовинна.
Поезії, що відірвуться
Від них — була б даремна праця!
Це розпачу мого причина,
І щастя, й смутку, й неспокою.
Сміюся я, зітхаю, плачу
Над плетеницею живою
І давніх слів, і свіжих значень.
Це — «Вірші вибрані». Дивлюся —
Їх фотографія скрашає,
Що автора нам предстафляє¹.
Високочолий, бородатий,
Він очі опустив додолу
І книжку держить. А навколо
Квіток мигтіння вогкувате.
Читаю знов те саме й саме,
Поперекладане листками.
І вірші, й листя це ще зранку
До мене увійшли в альтанку.
Читав я це таємно в школі,
Читав у Геленівським парку

---

¹ Цей новотвір (у Тувіма przedstaffia) — натяк на прізвище поета, яке буде далі назване.— М. Р.

З густими косами школяркам.
І їй читав задля принади,
Та слухала не дуже радо.
Читав у ліжку й біля столу,
Де супу кожному ковткові
Рядки сусідили чудові,
Читав, немов несамовитий...

Німий, глухий на все, читаю,
Чоло рукою підпираю,
А друга відбиває ритми
Об столик садовий камінний
Або розчісує чуприну;
То очі в книгу, то на небо,
То ноги в узол, то під себе,
То пробіжуся по альтані,
Слова повторюючи знані,
То знов до книжки, аж з оправи
Стираю золото яскраве.
«Поезія криниць забутих» —
О так! Поезію там чути,
У плісняві криниць забутих;
Поезія: годинник мертвий —
Мовчання, смерть і часу жертви.
Горище, скрипка без музики —
Як і годинник, скрипка вмерла,
І пісню німота́ пожерла.
Горищ лахміття — сум, скорботність,
І нерухомість, і німотність...
«Сон незабудки» — о, навіки,
Навіки сон і безгоміння, —
Годинник... скрипка... і змертвіння.
Дитинство, забуття безкрає...
Знайоме це! Чужий утісі,
Від шуму стомлений людського,

Я часом чую, як спадає
На землю смерть. Яви немає —
«У зачарованому лісі
Любив збирать я заржавілі
Ключі» — І знову запах цвілі,
Годинник, скрипка, книга, квіти,
Яким ніколи вже не жити;
Отак від ранку до могили
Все нищівні руйнують сили.
(Поезія? Отой ліхтарик,
Що називають проекційним?)
Як я: метеликів і марок
Збирання... Мандри в світі мрійнім...
І щастя в одязі сновійнім...

Дивуюся чарівникові...
Було це в Лодзі — так! не в Львові! —
Було це скрізь, було так само!
Так, це поезія — те саме...

І раптом кидаю альтану,
Як молитовник, взявши книжку,
Молюсь за яблуню весняну,
За шум берези на обніжку,
За дощик сонний, монотонний,
За дикі дзвони безугавні,
І — «коли спомин в серці дзвонить,
То дзвонарем — мій смуток давній».
Молюсь гарячими устами,
Бузок — аж дихати несила...
Ах, в Лодзі ж це було, це саме,
Коли в деревах ніч шуміла!
Від волоцюг, від птиць у гаї
Веселу мудрість переймаю,
Без цілі йду у світ бездонний,

Майбутнє дужим криком славлю
(І коли спомин в серці дзвонить,
То дзвонарем — мій смуток давній...)
Отак, немов на крилах, плину
На віршах між луги й поляни
І враз щось чую за хвилину
Незнане!

І так прозоро за рікою,
Такий праворуч бір темніє,
Так дальній лан полуменіє
Під біло-золотою млою,
Так прагне серце неспокою
І легендарної блакиті,
Так мрії тугою наліті,
Так сад бузковий палко дише,
І ритми будить, і колише,
І рве в далечину безкраю,
Що олівець, який тримаю,
В сусідстві Стаффа вірші пише!

Там автор каже, як хвилює
Його видовище природи,
Свої прогούлянки малює,
Сади божественні й горóди,
Крім того — до якоїсь панни
Являє захват нездоланний,
А бачивши блакить предивну
І квіти в батьківському краї,
Як захват висловить — не знає,
Отож вигукує наївно:
«Що я скажу тобі, царівно,
Як над усе — тебе кохаю!..»

...Смієшся з нього ти, поете.
Недобре, майстре. Глянь: хлопчина
Ладен заплакати, як дитина.
Недобре! Накладаю вето.
Не вміє так він, чародію,
Як ти, строфу побудувати.
Годиться дещо й пробачати:
Юнак... Впадає в безнадію...
Нехай там будуть «чари дивні»,
Прости йому й «блаженство раю»,
Бо здатен він, тобі нерівня,
Сказати одно своїй царівні:
«Я над усе тебе кохаю».

...Не буду більш! Прости, хлопчино!
Із цього кепкувати — злочинно! —
В благословенні руки клонить
Старий на муки ті уявні
І — коли спомин в серці дзвонить,
То дзвонарем — мій смуток давній.

З другого розділу частини першої

О сива мло! О срібна мло!
О сіра мло! О мло безкрая!
Мов сонця крізь димчасте скло
Затемнення я споглядаю:
Як легко походжать було.
О темна мло! О згусла мло! —
Так сто разів, сто з поворотом
Помежи Круткою й Навротом!

Крізь марлю слів, крізь сивий дим,
Крізь пасма напівтьми рухомі
Знов бачу добре кожен дім,

Віконце кожне в кожному домі.
Крізь марлю сліз, крізь сивий дим
Все рідне робиться близьким,
Бо, власне, в цій імлістій тиші
Печаль і спомини ясніші.

У Ріо — польський день стоїть
І польський дощ колише мрію,
Мов корабель із тьми століть,
Об'якорилась Лодзь у Ріо.
Як завжди в дощ, кортить мені
Пройтись... По Авеніді? Ні.
Помежи Круткою й Навротом
Так сто разів — і з поворотом.

I

Ось Farbenlehre¹ вам про місто:
Доми забарвлені землисто,
У брамі робітник похилий
Сушу картоплю з миски їсть,
А весь пожовклий, посірілий,
Бо голод, холод, бруд і злість.
На цвинтар — жовта трійка ходить²,
До дому — шістка гранатова,
Четвірка ж то зелена вводить
У гай зелений Геленова.
Он дівчина при магазині,
Де модну одіж продають:
Уста у неї блідно-сині,
Бо смутно, трудно, голод, лють.
Зелений також номер п'ятий,

¹ Farbenlehre — наука про кольори (нім.).

² Трійка, шістка і т. д. — номери міських трамваїв.

Та білим пасом перетятий.
У вир машини невблаганий
Трудящий кида рештки сил,
А колір в нього олив'яний,—
На ньому металевий пил.
Десятка — біла й синювата,
Червоним двійка вся понята.
В друкарні складачі-артисти
Худі, рум'янець на щоках,
А колір має він цеглистий —
Вся Farbenlehre в цих рядках.
Не можу вісімку згадати —
Чи жовто-синя? Чи пасмата?
Забув... Робітників громада
Зробила з неї барикаду,
Перевернувши (там був Зільке,
А насупроти Петерзільге).
За барикадою — загони
Повсталих... У повітрі тоне
Іх прапор-заклик, прапор-гнів,
А колір має він червоний:
На ньому кров робітників.

VIII

[МОЛИТВА]

...Всі тучі оберни в заграви,
У дзвони золоті удар,
Відкрий нам Польщу, гідну слави.
Як небо — блискавкою з хмар.
Дай нам прибрати дім наш рідний,
Звільнить від попелу й руїн,

Від наших згрішень і провин:
Хай буде чистий, хоч і бідний,
Наш дім над смутком домовин.
В країні, що з труни воскресне
У сяйві вольності-зорі,
Хай буде добрий лад і чесний,
Розважливі проводирі.
А як народ на ноги встане,
Хай стисне жилавий кулак,
Щоб городяни і селяни
Не годували розбишак.
Банкірів, боже, хай не стане
І в злот не вироста мідяк!
Приборкай гордого душею,
Серця покірних піднеси,
«Ні елліна, ні іудея» —
Свій заповіт проголоси.
З усіх пихатих, язикатих
Зірви корони їх малі,
А для вельмож постав багатих
Пожовклий череп на столі.
Хто здійме зброю задля слави,
Того вдар громом із небес,
Не допусти, щоб меч неправий
Мав хрест господній за ефес.
Нехай вершиться добра воля,
Що являть вольності сини!
Дай хліб із польського нам поля
І труни — з польської сосни.
Змети зі слів гучну фальшивість,
Верни одвічну їм правдивість,
Звільни з-під влади брехача.
Хай справедливість — справедливість,
А право — право означа.
Нехай ім'я твоє лунає

Не так у співах, як в ділах,
Дай мрії мудрому безкраї,
А дурня сни повергни в прах.
Вчини, щоб ми благословляли
Пожар, що зруйнував наш дім,
Щоб ми його по праву звали
Вогнем очищення святим.
Хай Польща славиться довіку,
Хоч би яка вона була:
Дай велич серць, коли велика,
І велич серць, коли мала.
Збратай з народом ста народів
І відверни від вражих зграй,
Дай межі дружби нам на сході,
Від заходу нам прірву дай.
Свої скривавлені долоні
Зірви із цвяхами з хреста,
На рани не дивись червоні,
Як помста зблизиться свята.

. . . . .

З першого розділу частини другої

I

Поезіє! Скажи нам, хто ти?
Творець — кого? Себе самої.
Кресало — полум'я — і попіл —
Жнива й засів в одному строї.
Ти тьму всіваєш зорепадом,
І я біжу на зоробрання¹.
А зір нема — лиш трепетання,
Лиш ясний слід од їх спадання:

¹Зоробрання (qwlazdobranie) — словотвір, аналогічний до грибобрання (qzzybobranie), що означає збирання грибів. Вживши «грибобрання» в «Пані Тадеуші», дозволяю собі і «зоробрання» в перекладі з Тувіма.— М. Р.

Зоря ти й відсвіт, діло й задум.
О чаро, що в тобі сп'яніння
З самим еднається напоєм,
О пісне, піснею самою
Для себе співана! Явою
Ти єсть і сном,— життя й видіння!
Тебе підношу, кубку тайний,
Зірок засіве урожайний!
В тобі одно — мета й причина,
І перше слово, і останнє!
Вино! За тебе кубок винний,
За слова вічне віщування!

. . . . .
Поезіє! Ти лампа вічна
І вченого, і чародія,
Лабораторія і мрія,
Мистецтво, містика музична!
О математико свавілля,
Неублаганна в розрахунку,
Твереза міць л'яного зілля,
Хімічко в образі чаклунки!
Півгола, безсоромна, буйна,
Сягаєш в небо ти ногою,
Заживши власного гашишу,
Але, фармацевтичко чуйна,
Своєю строгою вагою
Ти й частку важиш найдрібнішу.
У планетарнім луна-парку,
Як м'яч, ти вічність підкидаєш,
Ти свій годинник вивіряєш,
Всі коліщатка, володарко.
Так Фауст із Ейнштейном в згоді
В пробірці всесвіт розглядає
І тайни, сховані в природі,
На мову цифр перекладає.

Тож срібло й синяву спокою,
Навалу слів, безумство бунту
Вивірью циркулем, вагою
І строгим ладом контрапункту.

З епілога

Мій вірше, витесаний з мўки,
Як з цегли, складений з жалів!
Я чую рідні, тихі звуки —
Сирени надвіслянський спів,
Що Вісла плине, Вісла плине,
Що той, хто витерпів,— не згине.
Мій вірше, строгий, як її
Волосся, що на срібло схоже!
Пробивсь крізь болі ти мої,
Як струмінь — крізь камінне ложе...
О вірше з камінців дрібних
Моеї юності й вітчизни!
Нехай крізь бурю хвиль твоїх
Сльоза, немов веселка, бризне!
Рости — тягнися — досягай
Дня-Там, Дня-Дому, Дня-країни,
Де (чуєш? чуєш?) Вісла плине,
Свій біг із Віслою зливай,
Розкрий уста жадібним римам
І ті слова єдині вимов,
Що серце виповнили вкрай!
Мій вірше, рідна моя мово,
О Польще, материнське слово,
О мати, вічна доброта!
Молитва знов лунає та,
Що ти шептала колисково,
Ті звуки, досі ще живі

У посивілій голові,
Мазурок потім спів грайливий,
Де тон по тону влад ішов,
Тремтіння будячи щасливе,
А за словами молитов
Слова «ти схожа на здоров'я»¹.
І все у тій єдиній мові,
Якою я тепер завів,
З журби і радості сп'янілий,
Немов якусь поему цілу,
Свій гімн із двох коротких слів,
Що Вісла плине, Вісла плине...
О вірше, мати і вітчизно,
Мое ви щастя триєдине!
Я весь палаю: «Вісла плине!»
Горю й співаю: «Вісла плине!»
Перед Поезією став
Я, ніби перед трибуналом:
Так, мови цілину зорав
Любов'ю я, залізним ралом,
Пісок я знаю золотий,
Чорнозем, і каміння, й глину;
Неначе ягоду малину,
Слова збираю в кошик свій,
Всіх самородків блиск яскравий,
Квіток бразільських плин густий
І Масачусетса всі трави;
Так я ввійшов в її глибінь,
У віти, квіти, зелень, тінь,
Немов бджола в щільник глибокий,
Я швидше п'ю із неї суть,
Аніж уста — з черешні соки,—

---

¹ Початок «Пана Тадеуша» Міцкевича: «О Литво, краю мій! Ти на здоров'я схожа!» — М. Р.

Та кращих співів не почуть,
Ніж слів цих польських звук високий.

О річко, що в воді своїй
Відбила зір варшавських рій,
Світання кожне і смеркання,
Як рим дзвінких перекликання
(Тремтливо й плавно — а часами
Урветься голос між словами,
Як світло зламане в воді,
Та ще солодшою тоді
Здається пісня із сльозами),
О річко, ти напам'ять знала
Поєми неба в ряд із ряду,
І строфи хмар, немов вітрила,
І грози — хвилі Іліади,
І зоряний священний лист,
А довелось, піснярко сива,
Столиці полум'ям палати
І вити в час, коли завила
Варшава — Іов наших міст!
Склепіння впало над тобою,
Та, вкрита крові пеленою,
Ти все одним шляхом текла,
У волі й гордості та сама,
А над твоїми берегами
Домів, охоплених вогнями,
Сумна процесія ішла.

Ми повернемось, Вісло, знову
По ту святиню пурпурову,
Що ти взяла в глибокий схов,
У бурі, в молодості, в вірі
Серця тобі віддати щирі,
І блиск, і крик, і вірш, і кров!

Переклав М. Рильський

ПРИМІТКИ

З книги „Чигання на бога“ (1918)

Геліос

Геліос — бог сонця в давньогрецькій міфології.

Народження поетового сина

Хохлик, Свистак, Борута, пан Твардовський, Мархол — персонажі польських народних переказів.

Діоніс — бог вина в грецькій міфології.

Симфонія віків

Мізерере — жалобний спів на текст 50-го псалма, що починається словами «*Miserere mei, domine*» («Помилуй мене, господи»).

Штаб

Цембровіце, Желязна, Макувек, Гунськ (в оригіналі Плонськ) — назви населених пунктів, в районі яких відбувались воєнні операції за першої світової війни.

Поезія

Deus magnificus (лат.) — величний бог. Перекладач у другому слові залишив той самий наголос, що й у *Тувіма*, — на передостанньому, а не на третьому від кінця складі.

Гоплана — фантастична героїня драми Ю. Словацького «Баладина».

Ахілес — герой Гомерової поеми «Іліада».

Пяст — легендарна постать, основоположник першої князівської династії в Польщі.

Величний Дід — видатний американський поет-демократ Уїтмен (1819—1892). *Сивобородий бард* (нижче) — він же.

З книги „Сократ танцює“ (1920)

Без сил від палу бур

А. Рембо (1854—1891) — видатний французький поет-символіст. «П'яний корабель» — назва поеми Рембо.

Сентиментальне послання

Думати про небесні (або блакитні) *мигдали* — плекати марні мрії, мріяти про щось нездійсненне.

Петро Плаксін

Вілам Гожіца (1889—1959) — польський театральний діяч і літератор.

Сократ танцює

Тему цього вірша Тувім запозичив у давньогрецького історика Ксенофонта, змодернізувавши її: у Ксенофонтівому «Бенкеті» є міркування Сократа про танець. У Ксенофонта Тувім узяв і деякі імена, названі в вірші, наприклад, пекар Кірбей, — у Ксенофонтівих «Спогадах про Сократа» він зветься Кіреб.

Мойра — богиня долі у давніх греків.

Ксантіна — дружина Сократа.

З книги „Сьома осінь“ (1921)

Все б я це покинув

Серадь, Кутно, Рава, Ленчиця — назви провінціальних містечок у Польщі.

З книги „Четвертий том віршів“ (1923)

Дитинство

Лігія, Циган Барнабаш, Барлігунті Румбарбарум, Паганель, капітан Грант — герої з дитячих книжок, що їх читав у хлоп'ячому віці Тувім. Одна з цих книжок — «Молодий вигнанець» М. Ю. Залеської — названа в вірші.

Левіафан — легендарне морське страховисько, згадуване в біблійі.

Пшисецький, Фелікс (1883—1935), якого друзі нази-

вали Фелаксом,— польський поет, що жив у Львові. Він належав до тієї самої, що й Тувім, літературної групи «Скамандр».

У п'ятій книзі «Пана Тадеуша» Міцкевича граф розповідає Гервасієві про роман «Таємниці замка Бірбанте Рокка».

Петцольд — лодзький сусіда Тувімів.

«*Там верблюда мав я у Судані*» і т. д.— тут мова йде про поштові марки різних країн, що їх збирав малий Тувім.

«*Був стрілець там, що не дав нам птиці*» — згадка про вірш В. Сирокомлі (1823—1862) «Дичина».

«*Дай чарку — я скінчить не можу*» — цитата з закінчення іншого віршу Сирокомлі «Поштар».

Епос

Марія Павліковська (1894—1945) — видатна польська поетеса, дочка художника В. Коссака.

З книги „Слова в крові“ (1926)

Спека злидарів

Арак, мазагран — напої.

Нокус-рокус

Нокус-рокус — магічна формула, якою користувались чарівники й фокусники.

Пінетті — відомий італійський фокусник.

Логофаг — словожерця (*грецьк.*).

Фантастична прогулянка в лісі

Фонтенбло

Фонтенбло — містечко поблизу Парижа з мальовничим краєвидом і великим гаєм, улюблене місце прогулянок для парижан.

Іновлодзь — дачна місцевість біля Лодзі, відома поетові з дитинства.

Над Цезарем

У цьому вірші Тувім згадує «Записки про галльську війну» Юлія Цезаря, що звичайно використовувались як матеріал до читання на уроках латинської мови в гімназіях.

Незнане дерево

Стефан Жеромський (1864—1925) — один з найвидатніших польських письменників.

З книги „Чорноліська Річ“ (1929)

Чорноліська Річ

Образ «Чорноліська Річ» Тувім запозичив у поета Ц. Норвіда (1821—1883).

Чорнолісся (Чарноляс) — назва маєтку, що належав основоположникові польської поезії Яну Кохановському (1530—1584), творчість якого дуже високо цинив Тувім. Отже, «Чорноліська Річ» — це ніби втілення самої поезії.

Картопля

Пилиця — річка, притока Вісли.

Кінь

Феб (Аполлон) — бог сонця і поезії в грецькій міфології.

Каміння краще бить

«*Заїка Мойсей, Арона я не маю*». — Згідно з біблійним переказом, ізраїльський вождь Мойсей був недорікуватий, отже, все, що він мав провіщати народові, говорив за нього його брат Арон.

Одіссеї

Одіссеї — герой Гомерової поеми «Одіссея», що, переслідований гнівом бога морів Посейдона, багато років блукав, не маючи змоги повернутися додому, до своєї дружини Пенелопи.

Сирени — міфічні істоти, жінки, що ніби жили на острові поблизу Сіцилії. Своім співом вони вабили мореходців, і ті скеровували судна до скелястого узбережжя, де судна розбивались. Одіссеї заліпив своїм супутникам вуха воском, щоб вони не чули співу, а себе наказав прив'язати до щогли, щоб, чуючи, не міг скерувати судна до берега.

Ной, до якого порівнює себе Одіссеї, — біблійний персонаж, який ніби врятувався під час «всесвітнього потопу», плаваючи в ковчезі.

Похорон Словацького

Ю. Словацький (1809—1849) — великий польський поет. Помер і був похований в Парижі. 1927 р. його прах перевезено до Польщі й поховано в одній з ніш краківського замка Вавеля, традиційного місця поховання великих людей у Польщі. Цій події присвячений вірш Тувіма. У вірші використані образи поезій Словацького.

«Король-Дух» — незакінчена поема Словацького.

Саллі, Саломея — мати Словацького.

«Мов каміння, що богом гнане в шанці» — цитата з вірша Словацького *«Мій заповіт»*.

Ян Лехонь (1899—1956), якому присвячено вірш, — польський поет, учасник групи *«Скамандр»*, до якої належав і Тувім.

Десятиліття

Цей вірш становить собою сатиричний підсумок першого десятиріччя існування незалежної буржуазної Польщі.

П. Верлен (1844—1896) — французький поет, якого часто наслідували польські символісти.

Ю. Каленбах (1861—1929) — польський літературознавець, дослідник творчості Міцкевича.

«Міріади і міріади, храми і герої» — *Міріам* (Зенон Пшемський (1861—1944) — польський поет, критик і перекладач, один з представників літературної групи *«Молода Польща»*. *Міріади, храми, герої* — улюблені слова з поетичної лексики цієї групи.

«Юносте, дай нам крила» — цитата з *«Оди до Молодості»* А. Міцкевича.

З книги „Циганська біблія“ (1933)

Зима

Бой (Тадеуш Желенський, 1874—1941) — видатний польський критик, поет і перекладач, розстріляний гітлерівцями в Львові.

З книги „Палаюча сутність“ (1936)

Заметіль

Ю. Вітлін (нар. 1896) — польський поет і романіст.

Гілка

«Не мати зеленого поняття» (польське і західно-українське) — не знати зовсім, не мати найменшого уявлення.

Квіт

Ерос — давньогрецький бог кохання.

З уцілілих віршів

Так у «Вибраних поезіях» 1947 року Ю. Тувім назвав цикл віршів, написаних перед другою світовою війною (частково 1939 року), що їх поет не встиг видати окремою збіркою. Ця назва перейшла в усі пізніші видання поезій Тувіма.

Щастя

К. Іллаковичувна (нар. 1892) — польська поетеса.

Шофер і пасажир

«До шофера молитесь та й годі» — ця репліка основана на двозначності слова «пане»: це звертання і до бога («господи»), і до людини.

З нових віршів

«Новими віршами» Тувім назвав у виданні 1953 року цикл поезій, писаних після закінчення другої світової війни. Назва залишилася за циклом і в пізніших виданнях.

Ab urbe condita

Ab urbe condita — від заснування міста (лат.). В давньому Римі вели літочислення від року заснування столиці.

Ніоба (героїня давньогрецької легенди) і *Рахіль* (біблійний персонаж) — жінки, що втратили своїх дітей. Втілення горя, як і згаданий у цьому вірші *Іов*, також біблійний персонаж.

Кліо — муза історії.

Тит Лівій — римський історик I ст. до н. е.

Прапор

«*Душа росте, як бачиш ці часи!*» — початок вірша Я. Кохановського, до якого тут і звертається Тувім.

До Юрія Борейші
Єжи Борейша (1906—1952) — польський політичний діяч, критик і публіцист.

Доні в Закопаному
Закопане — курортне містечко в Татрах.
Морське Око — гірське озеро в Татрах.
«Гарцери» — юнацька спілка в Польщі.
Гевонт — гірська верховина біля Закопаного.

З книги „Ярмарок рим“

Збірка сатиричних віршів Тувіма «Ярмарок рим» уперше вийшла 1934 р. Таку назву редактори дали і третьому тому творів Тувіма (1958), куди ввійшла вся сатирична спадщина поета. Переклади в нашому виданні зроблено з цього тома.

Револуція в Німеччині

Ця поема — сатира на німецький імперіалізм, псевдореволюційність німецьких соціал-демократів та на традиційний догматизм німецького мислення — уперше окремим виданням з'явилась 1918 року.

Ж а б и - л а т и н н и ц і

Ефект вірша заснований на подібності жаб'ячого кумкання до окремих латинських слів: *quat quat* — але, *qua* — де, *in aqua* — у воді, *ut qui* — тому, що він..., *quae* — чому і т. д. Цей вірш переклав і М. Лукаш. Вміщуємо його переклад:

Як люблю я, жаби-крякви,
Ваше «*qua qua qua*» *in aqua!*

Відмінять ви звикли хором:
Quod, quo, qui, quae, quorum, quorum.

Ще й завчили, хтозна-відки,
Форми *quisque, quaeque, quidque.*

Часто, чуючи стоусте
Ціцеронівське *quousque,*
Его *quoque* з вами квакав:
Atqui! Utqui! Quotquot! Quamquam!

«Сит-сит-сит»,— весь клас ваш кумка
Quandocumque, ubicumque;

Уточнімо, що за «сит»?
Певно, сит historicum!

Л о д з ь

«Савой» — готель у Лодзі.

Б а л в о п е р і

Твір написаний 1936 року, але повне видання його не було дозволене цензурою. Друкувалися тільки уривки. Повністю надрукований лише 1946 р.

Поети, зібравшись юрбамі...

Ця жартівлива «рецензія» — колективний твір. Крім Тувіма, його писали В. Броневський, З. Гінчанка, М. Гемар, П. Герц, Т. Голлендер, А. Новіцький і А. Слоніський.

З поеми „Польські квіти“ (1949)

Леопольд Стафф (1878—1957) — польський поет, що мав великий вплив на молодого Тувіма.

Уривок «*O siva mlo!*» писаний у Ріо-де-Жанейро, в Бразилії, де поетові ввижається батьківщина, Лодзь та її вулиці.

Уривок «*Ось Farbenlehre вам про місто...*» перегукується з польською революційною піснею «Червоний прапор» (за піснею французьких комунарів «*Le drapeau rouge*»).

Пісня ця в українському переспіві свого часу була дуже популярна і в нас. На російську мову переклав її Г. Кржижановський. Рядки, на яких побудовано уривок, по-українськи співались так:

Наш прапор плине понад трони,
Він несе помсти грім, люду гнів,
Вільний він сіє сів,
А кольором увесь червоний:
На ньому кров робітників!

Назва «*Молитва*» не належить авторові. Під таким заголовком цей уривок набув великої популярності в рукописному вигляді серед поляків ще до закінчення війни, в роки фашистської окупації.

З М І С Т

	стор.
Слово про поета. <i>Максим Рильський</i>	5

3 книги «Чигання на бога» (1918)

Геліос. <i>Переклав М. Рильський</i>	21
Весела пісня про дім. <i>Переклав Є. Дроб'язко</i>	22
Народження поетового сина. <i>Переклав Є. Дроб'язко</i>	24
Старенькі. <i>Переклав Є. Дроб'язко</i>	26
Меланхолія тих, що стоять коло муру. <i>Переклав Г. Кочур</i>	27
Симфонія віків. <i>Переклав Є. Дроб'язко</i>	28
Штаб. <i>Переклав Д. Павличко</i>	30
Поезія. <i>Переклав Г. Кочур</i>	33

3 книги «Сократ танцює» (1920)

Без сил від шалу бур... <i>Переклав Є. Дроб'язко</i>	41
Молебень. <i>Переклав Г. Кочур</i>	42
Сентиментальне послання. <i>Переклав Г. Кочур</i>	44
Петро Плаксін. Сентиментальна поема. <i>Переклав Є. Дроб'язко</i>	48

Обшук. <i>Переклав Д. Павличко</i>	54
Птах. <i>Переклав М. Рильський</i>	55
Сократ танцює. <i>Переклав Є. Дроб'язко</i>	56
Два вітри. <i>Переклав Д. Паламарчук</i>	60
Пісня про білий дім. <i>Переклав Д. Паламарчук</i>	61

З книги «Сьома осінь» (1921)

Спогад. <i>Переклав М. Рильський</i>	63
Все б я це покинув... <i>Переклав М. Рильський</i>	65
Лист. <i>Переклав Г. Кочур</i>	66
Нічий. <i>Переклав В. Лучук</i>	67
На балконі. <i>Переклав М. Рильський</i>	68
При округлому столі. <i>Переклав М. Рильський</i>	69
Сон. <i>Переклав Д. Павличко</i>	71
Сьома осінь. <i>Переклав Д. Павличко</i>	72
Муж і я. <i>Переклав В. Лучук</i>	74
Крик. <i>Переклав Г. Кочур</i>	77
Вітер просить її. <i>Переклав Є. Дроб'язко</i>	79

З книги «Четвертий том віршів» (1923)

Дитинство. <i>Переклав Д. Павличко</i>	80
Перше травня. <i>Переклав Є. Дроб'язко</i>	84
Кричу. <i>Переклав Г. Кочур</i>	86
До генералів. <i>Переклав Є. Дроб'язко</i>	87
Наука. <i>Переклав Є. Дроб'язко</i>	89
Горбань. <i>Переклав Д. Паламарчук</i>	91
Мить. <i>Переклав Г. Кочур</i>	92
Епос. <i>Переклав Г. Кочур</i>	93
Світанок. <i>Переклав М. Рильський</i>	94
У лісі. <i>Переклав Є. Дроб'язко</i>	95
Рубання беріз. <i>Переклав Д. Павличко</i>	96

З книги «Слова в крові» (1926)

Комиш. <i>Переклав Г. Кочур</i>	97
Словом у кров! <i>Переклав Є. Дроб'язко</i>	99
Просьба про пісню. <i>Переклав М. Рильський</i>	100
Нема краю... <i>Переклав М. Рильський</i>	101
Спека злидарів. <i>Переклав Д. Павличко</i>	103
Чоботи. <i>Переклав Д. Павличко</i>	105
Нокіс-рокіс. <i>Переклав Г. Кочур</i>	106
Фантастична прогулянка в лісі Фонтенбло. <i>Переклав М. Рильський</i>	108
Над Цезарем. <i>Переклав Г. Кочур</i>	109
Просто так. <i>Переклав Г. Кочур</i>	111
Незнане дерево. <i>Переклав Г. Кочур</i>	112

З книги «Чорноліська Річ» (1929)

Чорноліська Річ. <i>Переклав М. Рильський</i>	114
Джерело. <i>Переклав М. Рильський</i>	115
Запах щастя. <i>Переклав М. Рильський</i>	116
Картопля. <i>Переклав Д. Павличко</i>	117
Строфи про пізнє літо. <i>Переклав Г. Кочур</i>	118
Кінь. <i>Переклав М. Рильський</i>	121
Праця. <i>Переклав Г. Кочур</i>	122
Відповідь. <i>Переклав Г. Кочур</i>	123
Каміння краще бить... <i>Переклав Д. Паламарчук</i>	124
Ніч невидна. <i>Переклав Г. Кочур</i>	125
Вірш про вмерлу надію. <i>Переклав Г. Кочур</i>	126
Перукарі. <i>Переклав Д. Павличко</i>	127
Одіссеї. <i>Переклав Є. Дроб'язко</i>	129
Похорон Словацького. <i>Переклав Є. Дроб'язко</i>	131
Десятиліття. <i>Переклав Д. Павличко</i>	134

З книги «Циганська біблія» (1933)

Циганська біблія. <i>Переклав Г. Кочур</i>	136
Щоденне життя. <i>Переклав Г. Кочур</i>	138

Слава. <i>Переклав Г. Кочур</i>	139
Вірш з глухим кінцем. <i>Переклав Г. Кочур</i>	140
Експеримент. <i>Переклав Є. Дроб'язко</i>	141
Трава. <i>Переклав Є. Дроб'язко</i>	144
Сума осені. <i>Переклав Г. Кочур</i>	145
Село. <i>Переклав М. Рильський</i>	146
Тема. <i>Переклав М. Рильський</i>	147
Скерцо. <i>Переклав Д. Паламарчук</i>	148
До простої людини. <i>Переклав Г. Кочур</i>	149
Міщани. <i>Переклав Є. Дроб'язко</i>	151
Зима. <i>Переклав Д. Павличко</i>	153

3 книги «Палаюча сутність» (1936)

Лісова справа. <i>Переклав Д. Павличко</i>	155
Заметіль. <i>Переклав Є. Дроб'язко</i>	156
Було це так... <i>Переклав Г. Кочур</i>	157
Народний гімн лісові. <i>Переклав Д. Павличко</i>	159
Буря. <i>Переклав М. Рильський</i>	160
Гілка. <i>Переклав М. Рильський</i>	161
Ламають бузок. <i>Переклав Д. Паламарчук</i>	163
Ялинка. <i>Переклав Д. Павличко</i>	164
Далекий тигр. <i>Переклав Г. Кочур</i>	165
Ассірія. <i>Переклав Є. Дроб'язко</i>	167
«З крихтами юності...» <i>Переклав Г. Кочур</i>	169
Ergatum. <i>Переклав Д. Павличко</i>	170
Зітхання. <i>Переклав Д. Павличко</i>	171
Ehexi monumentum... <i>Переклав Є. Дроб'язко</i>	172
Надсилаючи серце. <i>Переклав Г. Кочур</i>	173
Антична прогулянка. <i>Переклав Д. Павличко</i>	174
Квіт. <i>Переклав Є. Дроб'язко</i>	175
Завія. <i>Переклав Є. Дроб'язко</i>	176
Темне небо. <i>Переклав Д. Павличко</i>	178

З уцілілих віршів

Думи. Переклав Д. Павличко	179
Щастя. Переклав Є. Дроб'язко	180
Легіт. Переклав М. Рильський	181
Перший день. Переклав Є. Дроб'язко	182
Провіщення. Переклав Є. Дроб'язко	183
Пісенька померлого. Переклав М. Рильський	185
Шофер і пасажир. Переклав Д. Павличко	186
Буря й бузок. Переклав Є. Дроб'язко	188
В пору квітів. Переклав Д. Павличко	189
Римована розповідь про батька й сина, про двоє міст і про стару пісеньку. Переклав Є. Дро- б'язко	191
Моління про пустелю. Переклав Г. Кочур	194
Урок. Переклав Д. Павличко	196

З нових віршів

Ab urbe condita. Переклав Г. Кочур	197
Прапор. Переклав М. Рильський	201
Золото. Переклав Є. Дроб'язко	202
Вигук. Переклав Д. Павличко	203
Політичні ямби. Переклав Г. Кочур	204
В імлі. Переклав Д. Павличко	206
Зустріч в 1952 році. Переклав Д. Павличко	208
До Юрія Борейші. Переклав Д. Павличко	210
Доні в Закопаному. Переклав М. Рильський	212
Ex oriente... Переклав М. Рильський	214

З різних віршів

Дощик. Переклав М. Рильський	216
«О рослини дослівні...» Переклав Г. Кочур	218

З рукописів

Русалочко, вісянський квіте... <i>Переклав М. Рильський</i>	219
Ані голоду мені зазнати... <i>Переклав Г. Кочур</i>	221

З книги «Ярмарок рим»

Роздягальня в театрі. <i>Переклав Д. Павличко</i>	222
Милосердя. <i>Переклав Д. Павличко</i>	224
Біржовики. <i>Переклав Д. Павличко</i>	227
Революція в Німеччині. <i>Переклав М. Лукаш</i>	230
До драматичних авторів. <i>Переклав Д. Павличко</i>	236
Жаби-латинниці. <i>Переклав Д. Павличко</i>	238
Лодзь. <i>Переклав Г. Кочур</i>	239
Мученик. <i>Переклав Д. Павличко</i>	242
Бал в опері. <i>Переклав М. Лукаш</i>	245
Поети, зібравшись юрбами в кав'ярних, обговорюють новий збірник віршів. <i>Переклав М. Лукаш</i>	268
Архангел. <i>Переклав Д. Павличко</i>	270

Польські квіти

(Уривки з поеми). <i>Переклав М. Рильський</i>	
З першого розділу частини першої	273
З другого розділу частини першої	277
З першого розділу частини другої	281
З епілога	283
Примітки	286

ЮЛІАН ТУВИМ

Избранные стихотворения

(На українском языке)

*

Редактор *В. Г. Струтинський*
Художник *Р. Ф. Ліпатов*
Художній редактор *К. К. Калугін*
Технічний редактор *О. І. Дубова*
Коректори *Г. М. Клименко, А. В. Кудряцева*

*

Здано на виробництво 3/X 1962 р.
Підписано до друку 30/XII 1962 р.
Формат паперу 70×90^{1/32}. Фізичн. друк. арк. 9,375.
Умовн. друк. арк. 10,969. Обліково-видавн. арк. 9,352+1 вкл.
Ціна 39 коп. Замовл. 297. Тираж 4000.

*

Держлітвидав України,
Київ, Володимирська, 42.

*

Книжкова ф-ка «Жовтень» Головополіграфвидаву
Міністерства культури УРСР,
Київ, Артема, 23.

ALFRED A. ...

ALFRED A. ...